

Tři povídky

od

Vítězslava Hálka.

V PRAZE.
Nákladem kněhkupectví dr. Grégra & Ferd. Dattla.
1870.

Tiskem dra. Edv. Grégra v Praze 1870.

Náš dědeček.

Často sem slýchal, jakoby venkov nebyl šťastně voleným předmětem povídky; že tam vládne jednotvárnost v životě, mravech, ve všem; osoby života venkovského že zajímati nemohou, poněvadž není rozmanitosti v nich. Jsou-li takových náhledů též někteří mezi mými čtenáři, prosím aby úsudek si ponechali až na konec naší povídky. Jeť možná, že by je naše vypravování vedlo po jiných cestách, kde forma života není sice tak pohybliva, jako v městě; a však člověk ve svém jádru se městskému dočista podobá, neboť jest člověk vždy zajímavým, pokud jest člověkem, a štěstí se právě tak málo váže na venkov, jako na město. Leč nechci úsudku jich činiti násilí.

My byli ještě „drobná mrňata,“ když nás otec vodil k dědečkovi. Dědeček bydlel asi hodinu cesty od nás; bylo tedy velikou událostí, když nám otec řekl, že tam půjdeme. Moudře nám to pověděl vždy týden napřed, a pakli sme

byli neposedami po celý čas a každý den si něčeho utržili, dělali sme zajisté po celý týden dobrotu, řeklo-li se nám, kam půjdeme za týden.

Tak se také stalo, že sme měli jíti o sv. Vavřince k dědečkovi na pouť. Pouť ta připadá na začátek srpna, kdy kohouti začínají brzy po půlnoci zpívat a slunce ještě velmi časně vstává. Ale dříve ještě nežli ti kohouti, probudili sme se my děti ze spaní. Než první kohout zakokrhal, byli sme již oblečeni, a než se sluníčko ukázalo, seděli sme již upraveni před stavením na prahu, těšíce se, že půjdeme k dedečkovi na pouť. Rodiče spali ve vedlejší světnici a my se tak tiše vykradli ven, že neměli o naší tajné výpravě ani zdání. Jaké to bylo leknutí, když matka přišedší nás budit, našla postele naše prázdny a po nás ani známky. Slyšeli sme nářek a volání, matka běhala po světnici a po dvoře, všude nás hledali, později i ve studni: co zatím my se k sobě tlačili jako kuřata a ani nedýchali, z bázně, aby nás matka nenašla a my hned z rána něčeho neutržili; neboť byl již nářek veliký.

Napadne matce, aby se podívala na náves, zda najde tam nějaké stopy po nás. Otevře dvéře a my se ještě více schoulili k sobě. Matka

div nás nezadusila radostí, když nás spatřila, a my jí pověděli, že už chceme jíti k dědečkovi na pouť.

„Vždyť ale nemůžete jíti bez snídaně,“ pravila, vedouc nás opět nazpět a zāříc radostí, že ty teskné mraky tak brzy přešly.

Což my rozuměli tenkrát snídani! My bychom byli šli třeba o půl noci; však by nám babička byla dala snídani, až bychom k ní přišli!

My pomáhali matce vařit snídani, dmýchali sme do ohně jako kováři, jen aby byla dříve hotova, spálili sme si jazyky horkou kávou, jen aby bylo dříve posnídáno, a vůbec prováděli sme vše, jen abychom se již vydali na cestu.

Konečně sme šli.

Otec náš byl pedagog. Nikdy nenechal naši mysl zaháleti, vypravuje nám věci, jež pochopiti sme právě byli schopni. Otázkám našim se nevyhýbal s odpovědí, jak to často vídáme, a třeba sme byli v otázkách k neunavení, byl on taktéž neunavným s odpověďmi. A tu nám vyprávěl, kterak již babička na nás čeká, že nám přijde co nevidět naproti, talíř koláčů v jedné a v druhé ruce talíř višní, které bývaly dosti vzácny. My si babičku ještě dále domalovali; musela míti také něco v kapsářích pro každého,

panáka, cukroví a jiné. A konečně, jaká by to byla babička, aby nenesla také něco v klíně? My sice nevěděli, jak to vše pobere: ale když byla naší babičkou, musela dovésti všecko.

A tak sme také v každé ženské, kterou sme spatřili v dálce, uviděli přicházet babičku i s talíři i s plnými kapsáři. Ač byla ještě čtvrt hodiny od nás, my viděli na vlas všecko do podrobna, jakoby se vedla již s námi. Usmívala se na nás, hladila si š.divé vlasy, a jen co přijde k nám blíže, vezme nás každé za jednu ruku a poví nám, co snad ještě ani otec nevěděl, když sme se ho ptali.

Ale jaké bylo naše ustrnutí, když místo vlídné babiččiny tváře sme uviděli jinou, chladnou, zcela neznámou! Ne, takovou bychme nemohli milovat, a třeba měla všecky kapsáře plny a v každé ruce dva talíře.

A nyní se nám musel zodpovídati otec: kterak on nemohl rozeznati z dálky, že to naše babička není, když my sme to rozeznali hned, jakmile se k nám jen trochu přiblížila, a my přece ani polovic toho nevěděli, co věděl otec? Ten se začal omlouvat, že se zmýlil, že to bude ale tamble ta, která právě přichází na vršek. Děti se lehce spokojí, jakmile mysl jich najde

nový předmět. A tak i my rozeznávali s celou silou mladé obrazotvornosti opět vlídnou tvář babiččinu v osobě, která se blížila k nám.

Když ale i ta nám byla zcela cizou, počal otec omlouvati se tím, že jí bezpochy u vsi vypadly talíře z ruky; ona že se musela vrátit, a že jistě ji spatříme, jakmile do vsi přijdem.

A my ji spatřili jistě; ne sice, kterak nám přichází vstříc, ale doma, v sednici, okolo plotny. První uvítání zdusilo v nás všecky otázky, a když teprv za chvílku sme se ptali, proč nám nepřišla naproti, povídala, že právě chtěla strojit se na cestu, an sme my vešli do světnice. Na stůl ale přinesla hnedle koláče a višně a my prohledali i její kapsáře, v nichž vždycky něco bylo již uschováno pro nás.

Co my zatím pojídali, vzala ona do ruky s kamen talíř, a utírajíc ho zástěrkou, stavěla se ustavičně na prsty nohou, tak jakoby si poskakovala. Toto poskakování dělalo z ní ještě skoro mladici, a měla je v obyčeji vždy, když nám něco delšího vypravovala. Taktéž talíř utírala ne snad, žeby toho byla potřeba, ale že to byl její zvyk.

Dědeček byl trochu churavý na jednu nohu; a tu seděl vždy na posteli, nohu tu maje na

nízké stoličce. Šaty nosíval po staročesku manšestrové; ty měl vždy o pouti nové a nepřestal je nosit, až zase nová pouť mu je vyměnila za jiné. Že byly šaty ty vždy barvy černé, odrážely se od nich velmi patrně jeho šediny. Vlasy ty měl vždy napřed ustříhané krátce, v zadu však byly dlouhé, tak že mu visely až přes límec manšestrové kamizoly.

Dědečka sme si všímali teprv až pak, když už sme s babičkou byli docela hotovi. Tu teprv sme šli k němu, vypravovali mu, co již umíme ve škole, kdo z nás umí dělati nejlepší píšťaly, kdo vyhraje s míčem a podobné věci, kterým se dědeček vždy usmíval. Na to sme dostali každý po nějakém groši od něho na mlsky, a nám se zdálo pojednou, že i dědeček má něco při sobě, co se nám dětem líbí, ač je to něco zcela jiného, než při babičce.

Nyní ale již sme neměli v světnici žádného stání. Hajdy tedy na dvůr!

Dědeček měl velký statek a ve dvoře toho bylo dost a dost, co sme se hned jali prohlížet. Tu sme prolezli stáje a pozorovali, kterak se spravila šimla, tam zase, že má plavka málo podestláno. Hnedle na to sme navštívili králíky a plašili je po celém dvoře; pak sme prolezli

holubníky, stodolu, špejchary i loubí, a dříve než minula hodina, udělali sme si s šedivým psem Vořechem již známost takovou, že nám prováděl kotrmelce zcela zvláštní, a my jej přiučili za ten čas věcem, na které v celém statku nikdo za celý rok byl nepomyslil.

Nyní se scházeli také ostatní příbuzní, strýčkové, tety, jich děti a tak dále. Tenkrát se líbaly ještě všem starším příbuzným ruce; to se také vždy vystřídalo, jakmile nová rodina přišla, a při tom kápnul od každého strýčka nějaký groš na mlsky. Měli sme za to, že se jim ruce proto líbají, aby ukázali, že se na poutě musejí bráti drobné.

A teď se staly z mládeže hned dva tábory. Děvčata k sobě, aby si prohlížely šaty, a jak má každá upletené vlasy, a my hoši k sobě, abychom se poradili o věcech důležitějších.

Tu začalo rokování, jaká kde zná který hnízda, kolik vajíček snese pěnkava, jak si dělá hnízda koroptev; která mlaďátka mají žluté zobáčky, a kterak vypadají vajíčka slavičí. Někteří znali také již hnízda kukaček, ba i hnízda stračí, a ti byli mezi námi zvláštního podivení hodni.

Přišly na řadu ptačí skřínky, jež každý

z nás uměl dělat; a tu byl hrdinou ten, kdo nejvíce ptáků již chytil, a největším ten, komu se podařilo chytit palečka. Tím objevil, že je v skřínkách mistrem, neboť paleček proleze i malou skulinou v skřínce.

Šedivý Vořech také poslouchal; a tu sme jej chytili za obě uši a prováděli s ním věci, jimž sem ho byl naučil, než ostatní ještě k dědečkovi přišli. To přivedlo do nás život; my za malou chvilku zanechali Vořecha a tahali se jeden s druhým, perouce se na pořád. Tak měl každý nejlepší příležitost dokázat, čemu se byl od poslední pouti naučil, a kdo je z nás „kosem.“

Padla-li někdy při tom silnější rána, aneb-li se ukázala krev, na to se nedbalo. Bez toho sme věděli, že, jakmile přijde pračka do tuhého, objeví se na prahu otcové i s morálkou, ač sme o poutěch u dědečka měli zvláštní volnost. A kdyby i otcové byli přišli s živějšími důkazy lásky otcovské, věděli sme, že nás vezme do ochrany babička. O pouti bylo i naše svědomí velmi krotké.

Po pračkách se obyčejně lidé smíří, aby se pak prali znova, ale jiným spůsobem. Tak i my. Zanechali sme prolévání krve a rozstoupili

se na dva tábory, abychom sekali penězi o zeď Hra ta nás bavila nejvíc, neboť sáhala do živého. A kdo nejvíce prohrál, byl pak rád, nerozhněval-li si v předešlé pračce příliš otce; neboť strýčkové nedávají dvakrát po groši, tu již musí dosázeti otec.

Když sme tak již dopoledne byli všeho užili do unavení, co se ve dvoře provésti dalo, nezpouzeli sme se pranic, když nás dědeček volal k obědu. Tu se vždy objevil na prahu v průvodu svých synů, našich to strýců, otců, a mustroval svoje vnoučata. Kdo měl ránu, zakrýval si ji, kdo prohrál, lichotil se k otci, a kdo si byl jist, potýkal se ještě s Vořechem.

Vešli sme do světnice a tím také přestalo naše právo dováděti. Rozsedli sme si po koutech a seděli tiše. Ale i naši otcové nevedli rozmluvu, a dědeček, který byl silný kuřák, poopravoval ustavičně dýmku a nechtěl se jaksi mnoho ohlížeti po nás.

Babička kutila u kamen, talíře a lžice cinkaly a my jim pomohli rachotit i vidličkami. Ale nechtěla se na nás více jaksi usmívat. Dítě má v tom ohledu zvláštní pud; rozezná velmi snadno, co se děje upřímně a do čeho se jen tak nutíme. A tu sme my děti se nemuseli

teprvé ptát, bychom se dověděli, že se něco velmi podivného vaří u starých.

Po chvíli pravil dědeček:

„Nu, dávejte na stůl!“

Dědeček totiž naší babičce vždy vykal.

Babička se počala omlouvat, že se nedá oběd tak snadno postaviti na stůl, jak se myslí, že má ještě to a to koření utlouci a podobně.

Dědeček začal ještě častěji si poopravovat dýmku a dýmal, že nám skoro zmizel za oblaky kouře.

Otec nám říkával, že to nevěstívá při něm nic dobrého.

Na to se započínalo mluviti to a ono; ale při všem bylo patrno, že se jen mluví, aby se vůbec něco mluvilo, a takový hovor se nedařívá, poněvadž nejde od srdce. Všechněm tane ustavičně na mysli předmět, jejž se snaží zamluviti, a proto se svědčí a kývá a odpovídá jen tak ze zvyku, až vázne zase vše.

„Toť dnes ten oběd nějak práce stojí,“ pravil zase po chvíli dědeček.

„Vy máte vždycky něco,“ odpověděla babička a jen se otáčela okolo kamen.

„Toť se ví! Ať se učí chodit v čas!“ řekl dědeček, a počal opět dýmati náramně.

„To právě dnes víte, že nepřichází; jindy si toho sotva všimnete,“ odpovídala babička.

„A uvažte si ho na krk!“ řekl nevrle dědeček.

„Však je můj syn, a kdybych já se ho nezastala, vy se ho nezastanete jistě!“

Teď sme si teprvé my děti povšimli, že strýce Jana sme posud neviděli. A o něho se tu jednalo.

Strýc Jan byl dvaadvacet roků stár, v době, kde si hoch hledá nevěstu, zvláště má-li ujmouti statek. A dědečkův statek byl už tak dobře jako Janův.

V tom přišel ze sousední vesnice nádvorník ze statku a pozdravil.

„Vítám vás, Krejzo,“ uvítal ho dědeček. „Co pak nám nesete?“

„Jeníček vám vzkazuje, že dnes k obědu nepřijde; zůstal u nás při obědě,“ vyřizoval Krejza.

„Řekněte mu, buďte tak dobrý, Krejzo, nepřijde-li dnes k obědu, že již více nemusí chodit domů,“ pravil skoro zcela chladně dědeček.

„I ne; nevyřizujte nic, není potřeba. Proč by tam nemohl zůstat při obědě!“ omlouvala ho babička.

„Proto, že nechci; jen buďte tak dobrý, a vyřiďte mu to tak, jak sem vám řekl," pravil dědeček ještě určitěji.

Krejza odešel.

Otec můj a strýcové začali strýce Jana omlouvat.

„Však já vím, co dělám," odpověděl dědeček zkrátka. „A teď dávejte na stůl. Kdo tu není, však podruhé přijde dříve."

Dalo se na stůl. Dědeček se obyčejně mo dlíval před obědem nahlas; ale dnes jakoby více byl odříkával modlitbu ze zlosti.

Byl to divný oběd. Do řeči se nechtělo nikomu a do jídla také ne. Nám dětem se zdálo, jakobychom seděli u stolu více z trestu, a kdybychom byli věděli jak, byli bychom utekli na dvůr vesměs, aniž bychom dbali jídla. Než otcové a matky si zvláště při návštěvách zakládají na tom, umějí-li jich děti při stole již sedět. A tu se nám vším právem zdálo, že si můžeme pak dvakrát směleji vyhodit z kopýtka, zůstanem-li tiše a zdvořile u stolu.

Co tak sedíme asi půl hodiny za stolem, vstoupí do světnice Jan.

Všichni vstali, a vítali se s ním na přátel-

ský spůsob. Ale vše to se odbývalo jaksi nuceně anebo lépe, s jakousi neznámou bázní, jakoby za každým políbením stál bodák. Při tom se nic skoro nemluvilo; ptali se jen tak ze zvyku, jak se má, co dělá, a tak dále. Strýc Jan odpovídal úsečně; na jeho čele byl jakýsi vzdor a očima více hledal zem, než kohokoli z nás. Tak nám dětem na naše pozdravení ani neodpověděl, a nám ani na mysl nepřipadlo, že bychom od něho mohli také dostati groš na mlsky.

Sedl ke stolu, babička mu dala na talíř polívku, ale strýc Jan se jí ani netknul.

„Vida, vida pána!“ řekl dědeček s úsměškem, jaký mu býval přirozený. „Inu ovšem, když člověk jinde nakrojí, pak mu doma nechutná.“

„Zvláště když se do něho nasype takového koření,“ odpověděl strýc Jan a podepřel si rukou hlavu.

Dědeček na to umlkl, ale ruce se mu třásly. Krájel právě nějaké maso, a nůž mu sklouzl přes talíř. Dědeček se sice na strýce nepodíval, ale viděl zrovna, co dělá.

„To si se tak naučil sedět u Kubištů?“ pravil za chvilku jakoby lhostejně.

„Vždyť já zde nemusím být, abyste se na mne nemusel dívat,“ pravil strýc Jan, vstal od stolu a odešel ze světnice.

Dobře, že odešel. A štěstí pro něho, že dědeček pokulhával na jednu nohu. Nevěděl sice, že drží v ruce nůž, ale jistě že tím, co by byl nejdříve dostal do ruky, byl by se hnal za strýcem Janem. A snad by byl i za ním běžel, kdyby jej ostatní byli nezadrželi.

Babička celá trnula, ale věděla, že není teď rádno promluviti slova. Nám dětem ale nebylo déle do sezení; jakobychom si byli dali slovo, rozutíkali sme se na dvůr a dále se nestarali o to, co se děje ve světnici.

Strýce Jana sme ještě právě zahledli, jak vychází ze vrat. —

Odpoledne jdou se probit ty groše, jež skápnou od strýců, do hospody k pouťové bábě. Hoši majíce mlsky, nestarají se o celý svět. Já ale viděl dobře, kterak strýc Jan si dává hráti písničku za písničkou, kterak pije, tančí víc, než kdo jiný.

K večeru se vyhrnulo všecko z hospody. Děti napřed, muzika za nimi, za muzikou strýc Jan, doprovázen veselými hochy a v pozadí baby. Strýc Jan se dal totiž doprovázeti hudbou domů,

což dělávají zámožní a veselí hosi obyčejně teprvé k ránu. Že to ale se dálo večer, byla celá ves na nohou. Strýc Jan vejskal a muzika musila každé takové vyvejsknutí doprovázet.

Před dědečkovým statkem stáli všickni hosté. Dědeček se třásl na celém těle.

„A nyní zahrajte, až-to uslyší v sousední vesnici u Kubištův!“ rozkřikl se strýc Jan a zavejsknul, až se o něho báli.

Dědečka museli odvést, ze strachu, aby se nad strýcem nezapomněl a strýce Jana měli co chlácholit, aby se utišil. Muzikantům dáno dobré zpropitné; ti odešli do hospody nazpět, lidé za nimi — ale věc ta, o které právě vypravuji, byla již v lidských ústech.

Strýce Jana uložili do komory. Zavřeli dvéře na zámek, aby se dědeček nedověděl, kde jest.

Bětuška Kubištovic krmila drůbež. Nejprvé přišel kohout a vybíral si dobré kousky; nejlepší ale dával jedné slepičce, která mu byla přede všemi milá. Ostatní slepice krákoraly, že to jeho žena. Však ale ty ostatní také nelenily; skákaly Bětušce po rukou, ramenu, po klíně, a

žalovaly jí co dobré známé, že je kohout šidí hledě si jen jedné a ony přece všecky že snesou každodenně po vajíčku. Bětuška jim byla soudcem; lála kohoutovi nesvárníků a dovolila slepičkám, aby si z jejího klína vybíraly po drobtech a zrnku.

Ale ty slepičky byly jako děti; ukaž jim přívětivou tvář a něco k smlsku, nespustí se tě. Dokud to šlo, byly by nejradší dostaly všecko samy. Bětuška je nazvala nenasyty a poslala je k šípku. Slepičky odskočily krákorajíce, lichotily se ke kohoutovi, a měly ještě dlouho co žvatlat, že nejsou o nic horší, než kohoutova žena. Věděly toho tolik na ni, i nevěrnost jí vytýkajíce, že až sám kohout přestal zobat, hřeben mu naběhl a on změřil je pohledem jako kantor žalobnické děti.

Avšak nezůstaly dlouho samy. Přiletěla k nim i ptačí aristokracie, která bydlí o patro výš, kde každý má zvláštní pokoj: přiletěli k nim holubi. Kde bylo něco k snědku, zapomínali holubi na svůj vznešený původ. Jen jeden, bublák, tam cosi vrkal o předcích a kolik z nich kdo nosil hvězd. On že jest z lepšího masa a z lepšího droždí, než drůbež slepičí, a jenom proto, že jim chtěl čest prokázat, snížil se k nim,

aby s nimi pojedl. Nechť prý jdou mu z cesty, aby on zasednuv na první místo, ukázal jim, kdo jest. A bral jim zrnka od samého zobáku, jako pravý poberta, jak mu Bětuška přezdívala. A ještě pak neměl pokoje; hádal se, až mu slepice upustily několik pírek, jež on pak kázal zanésti do holubníku.

To bylo před rokem 1848; slepičky neměly ještě tenkrát pojmu o rovném právu. Dávaly kde co měly, ustupovaly holubům všude z cesty a holubi brali, kde co mohli vzít. Teď už to jinak.

Ale špatně pochodil bublák holub svým vychloubáním. Kde se vzali tu se vzali demokrati vrabci a protřepávali tu holubí moudrost nemilosrdně. Zvláště jeden vrabec, který by byl dle všeho mohl býti redaktorem, posmíval se prvnímu šlechtici, až se tento na něho rozběhl. Však to vrabce nemátlo v konceptu. Povídal, kterak obývali všickni stejná sídla, ale pak že se holubi v nich usadili sami, aby na ostatní se dívali s kruchty. Ale že může zas přijíti čas, kde si vyhlédnou jiná hnízda, a podobně: zkrátka, vycinkal mu.

Ostatní vrabci štilipajíce smáli se v plném chóru, až se popadali křidélkama za boky.

Ale ta nace, jež se chtěla přiživit, nebrala konce. Tu přišel i proletář vepřík, jenž ryje v zemi a válí se v blátě; se strany číhala a slídila kočka pátrajíc, zda by toho prostořekého vrabce nemohla přivést do arestu. Pak přišly husy a počínaly si jako dámy v dlouhých šatech; za nimi žluťounká housátka, čiperná a svěží. Ale husy je braly tak do cviku a do dresury, až se z nich musely stát též jen husy. Z děr vylízali králíci a cenili zuby; ale slyšíce smělé řeči vrabcovy, dostali strach a zalezli opět do děr. I poetický motýl poletoval tu; neporozuměl mu však nikdo, neboť nebyl k jídlu.

Co pravý mudrc počínal si pes Dunaj. Ten měl na zřeteli ustavičně jen objektivné stanovisko, hřál se na slunci jako Diogenes a protahoval se líně, jako nějaký sultán; ale rozumu měl jako doktor písma, jen že jej nechal pro sebe.

A na to vše svítilo to staré slunce a nebe se usmívalo, jako Bětuščina tvář.

Bětuška dlouho a ráda trávívala čas při drůbeži a jakoby si s ní vespolek rozuměla.

Rozuměla výborně hospodářství, ale drůbež jakoby jí přirostla k srdci. Také kdykoli šla po dvoře, hrnulo se za ní vše jako v procesí. Vrabci štilipali na střeše, že jde Bětuška, a

nejednou vybídla kvočna kuřata k zápasnému běhu, aby se aspoň přiblížit mohla k ní.

Mužští mohli si spravovat hospodářství polní a luka jak chtěli, do toho neztratila Bětuška ani slova; ale také nikomu nepřipadlo na mysl, aby se Bětušce pletl do záležitostí jejích. A divně by se byla drůbež za tím ohlížela, kdo by chtěl říci, že je Bětuška dobře neošetřuje, aneb kdyby byl chtěl zaváděti nějakých oprav ve dvoře.

Bětuška se znala se strýcem Janem hned od času, jak chodili do školy. Již tenkrát hleděl se jeden druhému zalíbit, jak jen mohl. Uměl-li jeden z nich dobře ve škole, těšil se tomu hlavně proto, že druhý o tom ví, a byla-li Bětuška vyznamenána, hledal strýc Jan každé příležitosti, aby byl téhož dne vyznamenán také. Hrávali-li si po škole hoši na jiném místě než děvčata, nechal strýc Jan schválně zakutálet se míči k místu, kde si hrála děvčata, a mohl býti jist, že se Bětuška od svých kamarádek vzdálí, aby míč podala jemu do ruky. Při tom sklopila oči, on stiskl jí ruku a hoši hráli dále.

Také uměl strýc Jan napalovat ten míč, jako žádný druhý hoch. Věděltˇ předobře, že se mu takto nediví jen hoši, ale že jsou na blízku

vždy dvě modré oči, které se dívají, jak jest on nejstatečnějším ze všech. Hoši mu již tenkrát přezdívali, že je Kubištův. Ale strýce Jana tím nerozmrzeli pranic; spíše ho vybídli, že jim řekl: „Až Kubištovým nebudu, pak se mi smějte.“

Bětuška byla o tři léta mladší než strýc Jan, tedy v devátém roce, když on přestal chodit do školy. Stýskalo se sice oběma z počátku jako dětem, jež si navykly; a strýc Jan na poli často se ohlížel po škole a Bětuška, byla-li ve škole roztržita, bylo to zajisté jen tenkrát, když jí myšlénky utekly na pole.

Ale i tu se vídali dost často, ač byli každý z jiné vesnice. Vesnice ty byly od sebe jen asi deset minut cesty vzdáleny, pole dědečkovy hraničily právě s polemi Kubištovými, a tu se stalo nejednou, že se dobytek obou popásl na jednom jeteli, poněvadž mladý pasák měl mladé pasačce mnoho co povídat.

Rostli jako z vody. Když bylo Bětušce patnáct let a strýci Janovi osmnáct, nevěděl tento již ani, odkud vzít všecky ty obrazy, k nimž by přirovnal ty krásné modré oči, neboť polní chrpa se mu již zdála vybledlou; nevěděl již, k čemu by přirovnal ty pěkné husté, černé vlásky, neboť noc byla málo kdy tak tmavou,

jako byly tyto. A Bětuška nevěděla, kterak by mohla o něčem jiném přemýšleti než o něm, neboť za dne se usmíval na ni, a v noci byl přítomen jejímu snu.

Kterak ji měl rád! Nikdy jí nedal hnout kosou, když šla nasekat jetele a on byl na blízku. Vzal jí kosu a než se nadála, bylo toho na celý vůz. Bětuška si zatím usedla na mez a vypravovala o své domácnosti, jenom tenkrát se zamlčíc, když se musela podiviti strýcově obratnosti a té postavě, jakoby ji vymaloval.

Strýc Jan již patřil k výrostkům. Chodil k muzikám a že byl ze zámožného statku, platíval útraty i za toho, kdo neměl. Jak jen se kde nová polka vyskytla, museli ji míti hned muzikanti u nich, aby on příští neděli s Bětuškou všechněm ukázal, kterak se má tančit. A jaká krásná větev se octla před oknem Bětuščiným ráno prvního máje! Ta byla zajisté ze všech nejlepší; neboť jenom takové se stane česť, že ji hoši vyzvednou a chodí s ní odpoledne ze stavení do stavení — ta větev byla již po dvě léta strýcova před Kubištovic stavením.

Však Bětuška se mu také odměnila. Jakmile se blížily velkonoce, sbírala již nejlepší vajíčka a na den pomlásky neměl nikdo tak

pěkně a něžně malovaná jako strýc Jan, jež mu dala Bětuška. Tu byla srdíčka a kolem nich lístky a květy, že strýci bylo těch vajíček líto, aby je naťuknul, což působilo velikou radost Bětušce.

Snad že proto měla tak ráda drůbež; neboť se těšívala po celý rok, kterak spůsobí radost strýci Janovi.

Rodiče obou dětem přáli, a proto se mohli scházet veřejně, neboť se to dělo s jich vědomím a dovolením.

Starý Kubišta i náš dědeček bývali již kamarády co spolužákové; sloužili spolu také u vojska za francouzských válek a nesli společně všecky svízele, jež nastaly rolníkům po těchto válkách. Také jeden bez druhého by byl nic nepodnikl, aby se byli neporadili společně a neviděli nic radši, jako že příchylnost jich zdědili děti, kterážto příchylnost ale vzrostla u dětí v lásku.

Babička strýci Janu přála nad míru, neboť byl její nejmladší syn, a ten obyčejně bývá trochu mazlíkem.

Šla mu sama na ruku, kterak a co má dáti Bětušce darem, a uhospodařila-li nějaký

groš z domácnosti, věděla zajisté, kdo koho za něj potěší.

Ale štěstí to počalo se najednou kalit, aby snad se již nikdy více nevyjasnilo.

Kubišta a dědeček byli pozváni na honbu od pánů, což si pokládali za obzvláštní vyznamenání, neboť věděl tenkrát rolník již sotva, jak voní prach, a nebyl-li otec pytlákem, byl by se byl od něho sotva dověděl syn, kterak se nabíjí puška a kde se kohoutek spouští.

Dědeček ale a Kubišta byli co dobří střelci vyhlášeni po celém okolí. Třeba se jim již leckdy třásla ruka: když namířili flintou, nechybili se nikdy. Neminula tedy nikdy značnější nějaká honba v okolí, aby nebyli k ní pozváni, což oni přijali vždy s radostí.

Tak také bylo jednou po honbě a střelci již se rozcházeli domů.

Kubišta se právě setkal s dědečkem a zpomněl si, že má ještě nabitou ránu, kterou by nerad nesl s sebou domů. Když uviděl dědečka, namířil mu z žertu zrovna na nohy, anižby byl kohoutek natáhl. Jak pravím, činil tak jen z žertu, ač to byl žert velmi nemístný a snad i jak říkáme, hloupý.

Dědeček by se byl nikdy nebál, žeby mu

ublížila rána, kterou na něho zamířil Kubišta, neboť by se mu nemohlo ani zdát, že to něco může býti jiného nežli žert důvěrného přítele. Ale tenkrát přišly na něho jakési úzkosti a lekání; a ač Kubišta hned na to pušku od něho odvrátil a střelil zcela v jinou stranu do výšky, bylo přece dědečkovi, jakoby tu ránu byl ucítil v noze.

„Tys mi posvítil, Kubišto," pravil dědeček a chytil se za nohu.

Kubišta to měl též za pouhý žert a smál se dědečkovi.

Ale dědeček se od toho času posledně na něho podíval. Žádná prosba, žádné ujišťování Kubištovo nebylo v stavu jej usmířiti. Tak se v srdci zatvrdil, žeby jej bylo nepohnulo, kdyby se byl Kubišta snad na tom místě zastřelil.

Rozešli se.

Dědeček měl na to nepokojné sny; lekal se ustavičně, neboť se mu zdálo, že na něho Kubišta střílí. A obrazy ty se opakovaly i v bdění: zkrátka, dědeček se po několik dní tak lekal, že cítil v noze skutečnou bolest, že s tou bolestí ulehl a noha že se mu do smrti více nezahojila.

Tím, že mnoho nocí bděl, počala se v něm

buditi ke Kubištovi zášť v té míře, žeby se jí byl sám ulekl ještě před rokem. Zášť ta neměla podstatných základů, alespoň ne takových, aby se rozumem nedaly vyvrátit. Ale právě proto příliš o tom rozumoval dědeček, až se skutečně do toho vrozumoval.

A tu se teprvé ku všeobecnému podivení dověděli od dědečka všickni, že Kubišta od jaktěživa jeho dobroty zneužíval, že ho šidil a že z něho ještě nyní chce kořistiti. A také hned, jakmile se poněkud pozdravil, začal s Kubištou právní rozepři o jakýsi mezník, jenž jejich pole dělil, kázal přiorati tu onu mez: tak se do plamene lilo ustavičně oleje.

Z počátku to měli opět všichni jen za žert, a na opravdivost by si byl ze všech nejméně pomyslil Kubišta. Když ale k němu počali docházet již úřadní poslové a on se často musel dostavovat na úřad, aby tam odpovídal na otázky, o nichž nikdy nepřemýšlel: tu mu počalo býti konečně té věci trochu více, aby byl nepomyslil na smíření.

Šel skutečně k dědečkovi; jakmile ho tento ale uviděl přicházeti do dvora, odešel do komory, zavřel za sebou a nic nebylo s to, aby jej bylo pohnulo k jinému úmyslu.

Největších úzkostí seznala při tom babička. Vyprovázela Kubištu a přimlouvala mu, aby nedbal na věci, které jen z dědečkovy rozdrážděnosti vyplývají; ty že bez toho přejíti musejí, než se děti jejich dostanou za sebe. Dědeček zajisté žeby nemohl žehnati jim, aby při tom srdce naplněno bylo záští.

Ale tím dokázala babička, že neznala dědečka dobře. Neboť nic ve světě nebylo s to, aby vyvrátilo mu něco, co on si byl již vzal do hlavy a do srdce.

Tak také jednou oznámil strýci Janovi, aby se více ani krokem neopovážil ke Kubištovům, a myšlénky na sňatek s Bětuškou aby pomalu pustil z hlavy docela.

Ale rozkazy takové se snadněji řeknou, než vyvedou. Pokud to šlo, scházel se strýc Jan s Bětuškou veřejně, a když nešlo to, scházel se s ní potajmu. Tak vynalézavým dědeček ve své zášti přece nebyl, jako mladí ti lidé ve své lásce, a kdyby stokrát se byl o nich ubezpečil. Zároveň i tu se osvědčilo, že nic nemůže pravou lásku více upevniti, jako když se jí klade odpor.

A scházel-li se strýc Jan s Bětuškou před tím často, scházel se s ní nyní ještě častěji.

Ba nemohl se dočkati rána, aby aspoň uviděl vesnici, v níž bydlí a když byl na polích, byl by strhl večer na svět, aby se s ní již setkati mohl na rozhraní jejich polí.

Tuť se ovšem výjevy lásky poněkud změnily. Co dříve plynulo v blaženosti jako mírný potůček, to nyní naběhlo jako deštěm. Tam, kde dříve se celovali jako dvě hrdličky, tam nyní plakali až do usedání, tam štkáním dusili polibky a políbením tišili štkání. A při tom se tak z plného a upřímného srdce ujišťovali o věčné lásce, žeby ani jednomu ani druhému nepřipadlo, by o tom pochyboval. Strýc Jan vybízel Bětušku k vytrvalosti a Bětuška v blaženém žalu ujišťovala Jana, žeby ten den přestala býti živou, kdy by se strýc od ní odvrátil. Zde přicházeli k přesvědčení, že jsou ženich a nevěsta, že si jsou věčně přisouzenými, aby spolu byli šťastni, a na tom stavěli všecky svoje další plány.

Když přicházel večer, aby rosou ovlažil jetele a osení, skápla s rosou zajisté nejedna slza z modrých Bětuščiných očí. Tu říkala nebohá, že se jí zdá, jakoby věc ta špatný konec vzíti musela, neboť si nemohla představiti, kterak by se mohla státi milovanou, šťastnou dcerou tam,

kde jest její otec z hloubi duše nenáviděn. Jenom lásce, jakou měl k ní opravdu strýc Jan, mohlo se podařiti, aby ji ukonejšil zcela, aspoň na tak dlouho, by si mohla uleviti v bolesti své.

Zajisté že nejednou to spozorovala drůbež, kterak Bětuška nechová k nim více takovou příchylnost. Sypala drůbeži, ale nerozmlouvala s ní; bývala zamyšlena, a kdyby oko nebylo zarosené slzou, neuhodly by ani slepičky, proč více myslí jinam než k nim.

Slepičky byly také od té doby nezbednější, a scházela jim kázeň. Skákaly po ní, vybíraly si z jejího klína, žalovaly na se vespolek, anižby je byla vyplísnila Bětuška. Kohout měl s nimi pravý kříž.

Ale u nás doma, u dědečka, jakoby se byla spokojenost vystěhovala dočista někam do ciziny; vešla sem za měsíc sotva tolikrát, kolikrát se tu zastavil hračkář, tázaje se, nechtějí-li něco koupiti od něho.

Dědeček se stal urputným a o Kubištových se nesměl již dokonce nikdo zmínit. K tomu ještě přišlo, že Kubišta vyhrál na dědečkovi žalobu stran onoho mezníka; teď již byl dočista všemu konec. Nyní nečekal, až o Kubištovi

někdo začne řeč; ne, začínal si sám, všude a ve všem příležitosti vyhledávaje, jen aby mu mohl ublížiti. Pravil, že podplatil úřady, tím že nepoctivosti své postavil pravou korunu na hlavu, a že beztoho po celý život nepřemýšlel o ničem jiném, než kterak by jej přivedl do outrat a pokut.

Tato urputnost měla cosi nemocného, řekl bych křečovitého v sobě, což bylo všem tím nápadnější, ana se nesrovnávala docela s dědečkovým stářím a šedivými již vlasy.

Babička nejednou chtěla vzíti na se úlohu smírkyně. A tu vytýkala dědečkovi, že hřeší dávaje se ve stáří zaslepiti takovým hněvem, a že mu to sluší nejméně nyní, kde již oba stojí jednou nohou v hrobě.

Ale tím podráždila jeho hněv na nejvýš.

Vytýkal jí, že nemá k němu citu a že se ve všem zastívá člověka, o jehož lásce důkazem jest churavá jeho noha. Strýce Jana že ona zkazila svým nadržováním a svou shovívavostí; že nikdy neměla dovoliti, aby byl začal jen chodit ke Kubištovům a podobných věcí věděl více. Tu neplatila žádná omluva, ba nesměla babička ani zmíniti se o tom, kterak on sám schvaloval, že syn jich dochází k Bětušce.

A tak byl dědeček zatvrdlý nyní nejen ke Kubištovi, ale skoro také k babičce a k vlastnímu synovi. Říkal, že jej chtějí jen brzy připraviti do hrobu, aby pak uzavříti mohli sňatek, jemuž on co živ svolení nedá; ba že syna i kšaftem vyloučí z dědictví, vstoupí-li ve sňatek s Kubištovou dcerou. Nechť si prý páni u úřadu zničí tento kšaft anebo ne, což se zajisté zase poštěstí Kubištovi, jenž umí výborně podpláceti: on však že nezmění ani o píď vůli svou.

Ve stavu tomto byl dědeček politování hoden, ale neméně babička a strýc Jan.

Strýc Jan se vyhýbal jeho zraku, kde a jak mohl. Ani ke stolu již více nechodil obědvat a prosil babičku vždy snažně, aby mu dala oběd někde v komoře. Babička arci tak učinila, ale za to musela nésti všecku tíž dědečkovy nevole. Leč což by nenesla matka vidouc, že vlastnímu dítěti ulehčí?

Časem se stávalo, že strýce Jana neviděl dědeček po kolik dní, že mu nemohl ani ráno udíleti rozkazy, jakou práci má předsevzíti, kam jeti na pole, a dědeček musel syna nejednou hledati po polích, aby s ním promluvil o hospodářství. Kdosi ze služebníků byl tak neprozře-

telný, že jednou večer, když se ptal dědeček po strýci, odpověděl: „Což ten! Ten spí dobře u Kubištů!“

Ale dobře, že to slyšela babička. Vyplísnila ho pořádně a aby dědečkovi dokázala, kterakou promluvil čeledín lež, vedla jej na loub, kam si strýc Jan nyní ustlával a kde již odpočíval.

Dědeček kázal babičce, aby je nechala o samotě, což ona ihned uposlechla. Avšak nešla daleko, neboť se bála, aby dědeček synovi neublížil.

Ale tak zle tenkrát nebylo.

Strýc Jan se sice stavěl, jakoby spal; ale když slyšel, že dědeček chce mluviti k němu, usedl si a dědeček vedle něho.

„Poslechni, Jene,“ pravil; „zejtra máme pouť; udělej mi to k vůli, a zůstaň zejtra doma, aby se nezdálo alespoň hostům, že se nemůžeme porovnat.“

Strýc Jan se omlouval, že právě na zejtří slíbil Bětušce, že půjde s ní do kostela a žeby to snad odstonala, kdyby jí nestál v slově.

Načež dědeček řekl:

„No, uvidím, chováš-li ke mně ještě trochu lásky, neboť dvakrát ti říkat nebudu.“

Strýc Jan neodpověděl na to již ani slovem a dědeček odešel.

Druhý den na to byla pouť, o níž sem vypravoval z počátku.

Asi týden na to seděli u dědečka právě u oběda, když vešel k nim jakýsi člověk, an byl dříve zaklepal na dvéře. Strýc Jan při stole neseděl.

Zaklepání na dvéře jest ve statku skoro událostí, tím spíše u dědečka, ana vesnice ležela daleko od silnice; muselo by se státi jen nějakým divem, kdyby cizinec sem se doptal.

Sousedé tu žili ještě skoro v „přirozeném stavu. To něco málo čtení, jemuž se byli naučili ve škole, byli by již dávno zapomněli, kdyby modlitby, jež brali s sebou v neděli do kostela, nebyly tištěnou literou načerněny.

Z psaní si pamatovali tolik, že nejeden z nich dovedl podepsati své jmeno; kdo to nedovedl, netrápil si hlavu, neboť to tři křížky spravily. Bez toho se sotva kdy podpisovali. Učenost, jak nazývali běžné čtení a rychlé psaní, považovali za výsadu pánů, tak jako jim že přináleží, aby se obírali lukami a orbou.

Kniha do vesnice té nezabloudila nikdy, a kdyby se sem byla zmátla cestou, bylaby

opuštěným sirotkem; nikdo by se jí byl neujal, ani by jí nebyli dali noclehu. Rodiče jen že tak dětem koupili slabikáře, „první“ a „druhý díl,“ jak nazývali čítanky; jinak dáti nějaký peníz za jinou knihu, bylo z bůhdarma peníze vyhazovat. I u dědečka tvořil kalendář celou knihovnu; babička vždy vzala velké brejle na oči, čítajíc v něm v zimě, a zvarhaněné listy jeho stačily vždy právě tak daleko, aby vydržel do sv. Václava, kdežto byl zase vyměněn novým.

Nyní ovšem se tam již ledacos změnilo, ale ne mnoho.

Štěstí jich bylo, že měli dobré půdy, neboť tyto přemýšlely vlastně za ně. Aby půdy zvelebili, na to nepřipadl ještě tenkrát nikdo z nich; nezhoršily-li se, lepšími se nestaly.

Nářadí, jehož dědové užívali, přešlo beze změny na syny, aby tito na něm nezměnili ničeho.

I když světlejší doba vzešla lidu našemu, nevšímali si jí tu mnoho; nemluvila k nim. To jest tím nápadnější, ani v nejbližším okolí sousedé se chápají všeho, co jen pokrokem slove, a v ohledu tom stojí v předu veškerého našeho venkova.

Avšak tuť patrno, že nejen moře má své ostrovy; má je i pokročilost lidská, a jen tak

někdy, kdy se moře to zedme bouří a větrem, padne na tyto ostrovy několik blahodějných kapek; ale jen tak více náhodou.

Tedy jak povídám, zaklepání na dvéře bylo tu v skutku událostí, a babička se lekla tak, že se jí třásla až ruka, v níž držela lžíci.

Člověk, jenž do světnice vešel, pozdravoval velmi úlisně a byl samá poklona. Babičce se zprotivil hned na první pohled a zvláště odporné bylo jí pichlavé jeho oko. Ale dědečkovi se zalíbil.

Dědeček byl podivný člověk; přijít k němu a požádat jej o něco zpříma a otevřeně — ten obdržel mnoho. Ale kdo přišel úlisně, jemu se lichotil a jej vychvaloval, ten obdržel vše.

Babička hned musila přinésti ještě jeden talíř a příchozí si musel zasednout ke stolu, což udělal s mnohými okolky, jak se u nás posud děje.

Dědečkovi se to vše líbilo, babičce protivilo.

Ptal se ho, odkud přichází, kdo jest a podobně. Ale Novák, jak jim své jmeno udal, dělal i tu mnohých oklik, tak že z mnohých otázek a odpovědí nevěděli vlastně ničeho o něm kromě jmena.

Babičku obcházela jakási tajná hrůza; ja-

koby člověkem tím byl přišel nepřítel do domu a ona z každého slova se obávala, že jest jim vyměřeno na škodu.

Po obědě konečně začal, a tu již poznala babička jeho barvu.

„Máte prý svobodného syna,“ ptal se.

„Máme, máme,“ odpověděl dědeček, dychtiv otázek dalších.

„Bude se ženit?“

„A kdož na to již pomýšlí,“ vskočila do toho babička, nemohouc se zdržet.

„A kdož by na to pomýšlel, ne-li my?“ převzal slovo dědeček, jakoby tím chtěl napraviti, co babička pokazila.

Babička již nepromluvila a vyšla ven; řekla tam strýci Janovi, kdo přišel a oč se jedná.

Co tam mluvil Novák s dědečkem dále, na tom nezáleží; tolik ale jest jisto, že když odcházel, loučil se s ním dědeček co s dobrým přítelem, slibuje, že se ještě častěji uvidí.

Když Novák ptal se po babičce, zavřela se tato do kuchyně a nechtěla jej již ani vidět.

Když večer přišel strýc Jan z polí domů, zavolal jej dědeček k sobě, aby s ním promluvil rozumné slovo, jak pravil.

Strýc Jan nedal na se čekat. Na stole již

hořela svíčka a babička ještě šukala něco kolem kamen.

Dědeček řekl babičce, aby je zůstavila samotny, že se pak beztoho doví všecko. Ale řekl to jaksi přívětivě a babička uposlechla v tu chvíli. V té jeho přívětivosti leželo něco velmi milého, tak že byl v tu chvíli dědeček opět sobě podoben, jakým jindy býval.

I strýce Jana to překvapilo.

A začal jako diplomat.

Nejprvé o tom, co se za dne pracovalo, pak o tom, co se má pracovati příště, až se přiblížil vlastnímu úmyslu na samý práh.

„Vidíš Jene," pravil, „když si vzpomenu na tvůj život, jest mi vždycky tak jako svátečně. Byl jsi ještě malé dítě, když už šedivé hlavy nad tebou plakávaly radostí, kterak jsi vtipný a chápeš se všeho dobrého. A tys byl toho hoden, že jsem byl na tebe pyšný. Ve všem si prospíval a všude byl si vyznamenán. Já myslil, že dobré símě zasývám do tvého srdce; nebylo-li vše dobré, odpusť mi, vůle má byla dobrá. A neujalo-li se vše, jak sem si myslil, kdož může za to? Sejeme vždy v naději, že žeň se zdaří; avšak nezávisí vše na nás. Někdy se nebe zakalí, a když vše považím od tvého mládí,

nejde mi přece do hlavy, abys chtěl vzdorovitě můj zármutek. Slzy radosti a slzy zármutku jsou docela rozdílné a otec nesměřuje k tomu, aby plakal ze zármutku nad synem. Co sem ti vštípil, odchovej zase dětem svým; pomysli ale, že jest velmi bolestné, nebýti více slyšen od syna, jemuž sme věnovali všechnu péči, a já bych ti nepřál, abys to zkusil někdy na dětech svých."

Dědeček se stal skoro měkkým. I se strýce Jana jakoby padalo pojednou mnoho, velmi mnoho, co jej po tak již dlouhý čas dělilo od srdce dědečkova. Ty upomínky na dřívější život, na tu spokojenost v rodině a na ten mír, jenž nebyl rušen ničím, v něm mocně budily touhu, aby se mír ten opět dostavil, jenž z domu byl již jako zaklený.

Člověk mívá okamžiky, že se v odporu svém unaví. Ostré tahy těch, proti nimž harcujem, se zmírní, a podle nich vystoupí také lepší stránky, k nimž sme po celý čas se neohlédli. Ochablost tato jest vlastně odpočinkem a v chvíli poklidu člověk dělá plány. Kdyby měl v takové chvíli po ruce hned toho, s nímž stál v odporu, snad by mu okamžitě podal ruku k smíření.

Jak pravím, chvíle ty bývají chvíle odpočinku a smířlivosti; avšak někdy si v nich odpočine odpor jen proto, aby pak povstal s novou silou a dospěl na výši třeba úžasnou.

Strýc Jan ve svém odporu nyní v skutku ochabnul. Někdy nám vezme dítě z ruky zbraň, kterou bychom byli nedali před tím za celý život. Strýci Janu ji vzal dědeček svou mírností; byl měkký jako dítě.

„Nemyslíš opravdu upustiti od Bětušky?“ ptal se dědeček za chvíli, kdežto byl syna pozoroval.

Hlas dědečkův se skoro třásl.

„Otče, zavolal jste mne sem proto?“ odpověděl skoro s bolestí strýc Jan.

„Nu, já ti nechtěl ublížiti a uvidíš, že se rozejdeme v dobrém.“

Strýc Jan poslouchal.

„Myslíš, že tě má Bětuška opravdu ráda?“

„Tak jako že v boha věřím!“ odpověděl strýc.

„Nu hleď, já ti nechci víru tu rozviklat. Myslíš-li, že jednáš dobře, vyjednej si to se svým svědomím. Ale jen o jedno tě prosím. Máš-li ujmouti statek, potřebuješ dobrou hospodyni. Já nechci Bětušce upírat, žeby dovedla

vést naše hospodářství. Ale přece nemůže škodit, ohledneš-li se také jinde, abys mohl porovnávat. Tím, že se někam podíváš, nejsi tam ještě vázán, a přesvědčíš-li se, jednáš pak alespoň z přesvědčení.“

Strýc Jan věděl, kam dědeček míří.

„Zkázali nám z Březova Horákovic, abys přišel k nim se podívat. Děvče prý jest hezké a zámožné; nebude-li se ti líbit, nemusíš si ji brát.“

„Otče, pro všecko na světě vás prosím, nezkoušejte mne tak ukrutně,“ prosil sepjatýma rukama strýc Jan.

„Vždyť nemyslím tak zle, jak se ti zdá. Ale jen o tu jedinou službu tě prosím, abych přec věděl, platí-li ještě moje šedivá hlava něco u tebe: jdi se tam k nim podívat. Ponechávám ti vůli zcela svobodnou, nezavazuji tě ničím, ale jen o to jediné tě prosím. Nezalíbí-li se ti tam, můžeš pak dělat, jak myslíš. A budeš-li chtít, můžeš si pak vzíti — třeba Bětušku.“

Toto poslední dědeček již sotva vyslovil; hlas jeho byl jako zlomený.

Strýc Jan ale nevzdoroval. Zdálo se mu, že ta cesta za to stojí, aby za ni vykoupil Bětušku. Ani před chvílí si ještě nepomyslil, že jest tak blízký tomu, aby uskutečniti mohl jediné přání duše své.

Strýc Jan políbil dědečkovi ruku a dědeček cítil, že na ni ukápla slza.

„Půjdu tam,“ pravil a vyšel ze dveří.

Na pohled bylo nyní u dědečka vše zase klidno, a smířlivost jakoby je znovu všecky k sobě přiblížila. —

Když Novák od dědečka odešel, bral se rovnou cestou ke Kubištovům. To nevím z vlastního-li popudu, aneb li mu dal dědeček nějaké pokynutí. Ale to jest jisto, že byl Novák prohnaný tak, že dovedl z dědečka vytočiti vše, co by vyvrátilo i poslední nejistotu situace.

Takoví lidé dělají ze zisku všecko a obracejí z téže pohnutky mladé lidi na lásku hůře, než za starých časů obraceli katané lidi na víru.

U Kubištů se uvedl Novák opět poklonami, lichocením a hadí řečí a jeho oči píchaly na všecky strany jako vosí žihadla.

Není třeba konského kopyta a růžků na čele, aby člověk smýšlel a mluvil a jednal jako pravý ďábel.

Na dceru se neptal, neboť Bětušku hned uviděl, když jí matka pokynula, aby dala na stůl chleba a másla.

„Děkuji pěkně, nebudu jíst; vstal sem právě

od oběda“ — a tu jmenoval našeho dědečka, že byl u něho u oběda.

Nezmýlil se; neboť tím, že jmenoval dědečka, naklonil si již Bětušku aspoň tak dalece, že jej chtěla poslouchat. Láska se neohlížívá na posla, ale zvědava jest poselství.

Tu začal Novák žertem mluviti o vdavkách a svatbách, kolik manželství se mu už povedlo, kterak mu děkují, kamkoli přijde, že jest mladým lidem jako otcem, a že jej také skoro všude jmenují otcem; podobných věcí namluvil více, tak že by stačily člověka udělati slavným až do třetího pokolení.

„A což dceruška?“ pravil tak jako mimochodem a mrknul na matku Bětuščinu zvláštním spůsobem, což se obyčejně nazývá „lousknout očima.“

Matka se trochu usmála a Kubišta řekl:

„Nu, Bětuško, co tomu říkáš?“

Ale bylo to hlasem více žertovným, než aby byl myslel opravdu na něco.

Bětuška chtěla jít ven.

„Já bych měl ženicha,“ pravil Novák a při tom mlasknul prsty pravé ruky. „Spořádaný, čistotný, jako jedle a k tomu těchto —“

A uhodil se přes kapsu, v níž zacinkaly drobné.

„Mohl bych jej snad budoucí neděli přivésti k vám?“ mířil Novák přímo do cíle svého.

Bětuška vidouc, že věc ta se tváří po opravdivu, zůstala ve světnici a prosebným okem pohlédla na otce i na matku.

„Inu víte,“ pravil Kubišta, „mohlo by to snad být; ale víte, ono to nemůže být, neboť má věc ta svůj háček.“

Což by bylo v stavu Nováka překvapit? Novák se právě teď tvářil tak, jakoby chtěl říci, že si to už dávno myslil; ale jeho oči se zalily zvláštním jedem a kolem úst se umístil takový úšklebek, jakoby zpříma říci chtěl: „Kterak vás lituji, že tomu věříte!“

A na hlas pověděl:

„Snad nějakou známost doma, ne?“

„Skoro, jakoby tomu bylo tak,“ odpověděl Kubišta.

„Hm!“ ušklíbl se Novák. „Ta věc má také svůj háček.“

Všichni myslili, že Novák naráží na známý poměr starého Kubišty k dědečkovi a nevšímali si toho již, co byl řekl.

Ale vida Novák, že pravý smysl nepochopili, doložil tváře se, jakoby nyní vynášel ten pravý trumf:

„Neboť Jan si dělá známost jinde!“

„To je lež!“ zvolala Bětuška, uražená tím, že se o strýci Janovi mluví způsobem tak lehkým. A tváře se jí zbarvily krví.

„Lež, nelež!“ mluvil Novák dále. „Všecko věděti nemohu, a panenka bezpochyby také ne. Ale v neděli půjde Jan do Březova k Horákovům na návštěvu.“

„To je vhrdlolež!“ zvolala opět Bětuška a třásla se. Láska, jež tu poprvé přišla v jakési uražení, nedala jí najíti jiné zbraně. Ale na tváři se zároveň obrážel všechen hněv na lehkovážná slova Novákova.

Bětuška šla k matce, položila hlavu na její rameno a dala se do usedavého pláče. Štkajíc vyčítala rodičům, že nechají každého mluvit, třeba bohaprázně.

Kubišta měl dceru nad míru rád. Nepřipustil, aby Novák více mluvil u přítomnosti dceřině, ale zároveň k vůli matce samé chtěl se přesvědčit, má-li ta věc nějaký podstatný základ.

Vzal Nováka za ruku, vyšel s ním do síně a tam se ho ještě na všelicos vyptával.

Konec rozmluvy byl ten, že mu řekl Kubišta, aby Novák více k nim nepřišel a o ná-

vštěvě onoho hocha, s nímž se jim Novák nabízel, že nemůže býti více řeči.

Novák se omlouval s mnohými opět poklonami, s velikou úlisností a nezapřel se ani slovem. Prosil za odpuštění, že sem vešel; pravil, že neměl nikdy v úmyslu, znepokojiti snad jich domácnost, ba jeho úmysl že byl ten nejlepší. A když tak vše pověděl, co ještě říci chtěl, odešel.

Ale Bětušku měli nyní co těšit.

Vytýkala rodičům, že každému svěří starost o ni, třeba jí při tom srdce pukalo, a k cizím že mají více ohledu než k vlastní dceři. Nebohé děvče se utišilo teprvé, když ji rodičové ujistili, že nevěří ničemu, co zde byl Novák povídal.

Bětuška se sešla se strýcem Janem až druhého dne k večeru, na osudném rozhraní polí dědečkových a Kubištových.

Strýc Jan poznal na ní hned, že plakala a ptal se jí po příčině.

Na místě odpovědi vypukla Bětuška v nový pláč, a slze, horké jako ta bolest v jejím srdci, perlily se jí po tváři bohatě, svědčíce o nesmírném neklidu duševním.

Čím více se vyptával strýc Jan, tím více štkala. Ustal od dalších otázek, objal její

tváře s týmž ohněm, s jakým se čisté ty slzy na ně vylévaly.

Když se boj ten poněkud v ní upokojil, počala vypravovati, jakým jest neštětím, že otcové jich tak od sebe se vzdálili; že z toho nic dobrého nepředvídá, ba že od nějakého času nemůže se zbaviti jistých předtuch, které jí věstí neštěstí. I cizí lidé že začínají nepovolaně míchat se mezi ně, a kterak ví, že se jim o nic jiného nejedná, než aby je rozdvojili.

Strýc Jan ji těšil. Měl to za přirozený výbuch citlivé duše, neboť byla Bětuška tak jemná, že ani slovem netroufala si zmíniti se o Novákově návštěvě a o tom, co od něho byla uslyšela. Byla v nejhlubší duši přesvědčena, že jest vše nestydatou lží a jen od náhončích zosnováno, aby je rozdvojili. Avšak právě proto si přesvědčení to prolomilo cestu opět slzami, nemohouc jí najíti slovem.

Strýc Jan ji napomínal k vytrvalosti. Nic že se mezi nimi udáti nemůže, co by víru jednoho v druhého jen poněkud rozviklalo. Co pak se týče poměru rozhněvaných otců, v tom myslí, že se brzy dočkají konce. Neboť dědeček, otec jeho, že právě teď jest přístupným nejvíce slovům rozumným, že jest smířlivějším než kdykoliv

jindy. Cizí lidi jen aby nechala mluvit, jak se jim zlíbí; on že dokáže skutkem, co si o jich řečech myslí, čímž zajisté všechněm rozvázaná ústa zaváže.

Večernice již vzešla a po polích vanula vůně z pokosených jetelů a luk a do blízkých křoví letmo utíkali se ptáčkové, aby tam strávili večer a noc dle svého spůsobu.

Bětuška zdála se býti již docela tichou.

Jen tak jako mimochodem prohodila, že se těší na příští neděli, pátrajíc jaksi po očích strýcových, co on o tom soudí. Ale strýc Jan, zdálo se, že si toho mnoho nevšímal; nejprvé jakoby se byl trochu zamyslil, pak se usmál a Bětušku políbil.

A Bětuška již zase byla jako jindy; leckdys i zažertovala, ba prohodila též, že na se oblekne v neděli nové šaty, v nichž se chce strýci teprvé jak náleží zalíbiti.

Na to strýc Jan prohodil také jen tak jako mimochodem, že v neděli nebude doma.

Bětušku píchlo u srdce; ale dělala, jakoby jí bylo do smíchu.

„To se jistě nedovím, kam půjdeš,“ pravila jako žertem.

„A skoro to za to nestojí, abych ti to po-

věděl," pravil strýc Jan, a tiskl jí při tom ruku vřelcji než před tím.

„Budu hádat, v kterou stranu."

A hádala, ukazujíc rukou na rozličné strany, až také ukázala jako náhodou v stranu tu, kam strýc Jan měl v neděli odejíti.

„I jdi ty, já ti to nepovím," řekl strýc a zulíbal jí ústa, aby dalších slov neslyšel.

Ale Bětuška jakoby nyní chtěla státi na svém. Pravila, že by ani nemohla neděle přečkat, aby se nesměla ohlížeti v stranu, kam strýc se odebral.

Strýc Jan ještě trochu otálel, neboť se bál, že by jí nadělal zbytečných myšlenek; sám se těšil již napřed, až se navrátí a jí sdělí poselství, kterak již co nejdříve ji uvede do svého statku a jí poví: „Vidíš, v tom statku jsi hospodyní a mou ženou."

„Půjdu jen tak více na procházku do Břízova," povídal za chvilku, a jakoby ještě chtěl něco doložiti, dodal: „musím to udě'ati otci k vůli."

Bětuška slyšela dost; více věděti nechtěla. Všecka krev se jí srazila k srdci a v srdci tom jakoby něco odzvánělo umíráčkem.

Ale nedala to na sobě znát, a to byla chyba, tak jako že strýc Jan nebyl k ní ve

všem upřímným. Usmála se, ale rty se jí chvěly; byla by snad nejradši vypukla v pláč, ale slzy se již nedostavily. Ale to vše ukrývala před strýcem Janem; když ji doprovázel domů, žertovala, a když jí dával políbení na rozloučenou, líbala jej tak vřele, jakoby všecku zásobu lásky chtěla vyprázniti a neměla více příčiny, aby myslela na příští den.

Když se již rozcházela se strýcem, pravila mu skoro se smíchem, že mu přeje v Břízově šťastného pořízení.

Přišla neděle a strýc Jan šel do Břízova právě v čas, kdy lidé šli do kostela. Setkal se také s Bětuškou, která byla oděna v nový, bílý šat; ale i tvář byla oděna v nový šat, byla bledší než jindy. Bětuška ještě dlouho držela strýce Jana za ruku a prosila ho hlasem skoro bolestným, aby jí odpustil, pakli mu kdy v čem ublížila, ona že dnes jde k zpovědi a tu že by se ráda se všemi smířila.

Strýci Janu ta slova až do srdce sáhla, ale cítil se blaženým.

Pravila pak, že bude večer na něho čekat, aby jen brzy se vrátil. A když si již dali s bohem, dívala se Bětuška ještě dlouho za ním, než zmizel za nejbližším kopcem.

Celé odpoledne se dívala ve stranu k Břízovu; již záhy večer sedla si k rybníku, aby čekala na strýce. Ale již hvězdy přišly, měsíc vyšel, a strýc ještě nepřicházel. Bětuška klekla na hráz, zahleděla se do oblohy, plné světla a krásy, zahleděla se do vody, v níž se všecka ta krása a všecko to světlo obráželo. Zatoužila po té kráse a pomodlila se — za Jana.

Rodiče ji doma již pohřešili. Šli jí hledat; našli ji, ale Bětuška nenáležela více ani jim, ani sobě. Jejími šaty si hrály vlny u břehu, černé vlasy chvilemi vynikly nad lesknoucí se vodu, její bílé ruce byly sepiaty k motlitbě; krásná ústa nedýchala více.

Jarem vzešlé osení dozrálo ve zlaté klasy, a srpy proměnily těžká úrodou pole v řadu strnišť. Směle se nyní po nich pohybují šedé ovce za píšťalou pastýřovou, cvrček hopká rozpustile kolem meze, koroptev se svými mláďaty jen stěží se ukryje pátravému zraku honců a babí léto se věší od stébla k stéblu v lesklých nitech.

Ovlaž matku zemi nyní třeba jarním děštěm, nevypučí z ní osení, aby dospělo k plodům;

pakli přece něco se zazelená, jeť to spíše na upomínku toho, co bylo, avšak býti více nemůže.

A člověk jest jako ta boží příroda. Schopen všeho, lásky, umění, mocných činů, šlechetných skutků — šťastný ten, v němž všecko dozraje, co v jeho duchu klíčilo pěkného a vznešeného.

Ale setba duševní má také své nehody, které byť i vždy neotřásly světem, mohou k zoufalosti dohnati toho, jejž potkají, mohou jej snad i zničit. Setba duševní má také své krupobití, které roztříská krásná, nadějná stébla, utluče, co bylo povoláno k životu a řádit dovede, že nám k politování a úžasu nyní, co v nás budilo nadějnou rozkoš.

Snadno se řekne: Bětuška byla pochována, na rakev ozdobenou věncem naházeli mládenci a družičky hrstě hlíny, hrobník násep dovršil a rodiče nasázeli na hrob čerstvý drn a ozdobili jej květinami. Kdyby se ale tím, že se hrob zavřel nad námi, uzavřelo již také všecko ostatní, co souviselo s námi, snad by se nám lépe umíralo; snad ale ještě lépe žilo.

Jsem vskutku v nesnázi, jaké slovo bych zvolil, mám-li nyní duševní stav strýce Jana vylíčiti. Zoufalství je málo a zároveň také mnoho.

Mělť chvíle, kde ani žádná bolesť nestačila, a v srdci jeho umístila se nenávisť a hněv. Mělť ale také chvíle, v nichž vše toto ustoupilo strašlivému poklidu, jakési otupělosti, že mohl se smáti s tím, kdo se smál, a proklínati s tím, kdo proklínal.

A to i naproti dědečkovi. Málo s ním mluvil, vyhýbal se mu zrakem, jenž byl pln výčitek a obžalob hrozných, dílem snad spravedlivých, dílem také ne.

A jindy zase přišel jako člověk bezděčný, bez vůle a citu, vychladlý ve všem snažení, nepřístupný žalu a lhostejný k radosti.

Tu skoro žertoval; říkal dědečkovi, že už se nemusí obávati nenáviděného sňatku a vůbec že věc lépe se zdařila, než si toho byl kdy přál.

Dědeček býval nyní skoro více zarmoucen než syn. Neštěstí, jež se tím uvalilo na hlavu starého Kubišty, nedalo mu nyní častěji spáti než nenávisť, již před tím choval k němu.

I v práci byl strýc Jan jako rozdvojen. Někdy vše vykonával vzorně, někdy nedbal a časem nepracoval po celé dni ničeho.

Jednou přišel na ono rozhraní, jež dělilo dědečkovy pole od polí Kubištových.

Starý Kubišta byl na poli, strýc Jan šel k němu, políbil mu ruku a pravil mu: „Vidíte, Kubišto, vy přece jen zůstanete do smrti mým otcem.“

Kubištu polily slzy; nepromluviv slova odešel domů a lidé, jenž s ním pracovali na poli, ustali ve své práci pro bolesť, již cítili s hospodářem.

Tenkrát si koně strýcovi odpočinuli; pustil je od pluhu po poli a sám si usedl na mez a myslil bůh sám ví na co, snad i nemyslil nic. Oběd přinesli za ním a on se ho netknul; seděl tak až do večera a snad by byl seděl i do druhého rána, kdyby Kubišta se nebyl opět dostavil na pole a nesednul si k němu.

„Já vás o dceru nepřipravil,“ řekl strýc Jan, jakoby mezi tim, co Kubišta odešel a přišel, neuplynula ani minuta času; „a věřte mi, že mi záleží více na tom, abych se smířil s vámi než s vlastním otcem svým.“

„Což tu platna nenávisť,“ řekl Kubišta povzdychnuv si; „vidíme, kam sme s ní dospěli, a já bych bez ní byl snad šťastnějším otcem než jsem teď; nechť je otec tvůj nyní také šťastnějším, než byl dosud.“

Mluvili spolu dlouho a strýc Jan před ním rozestřel celou duši; jakoby v něm byl viděl

ducha nebožky Bětušky, tak otevřel před ním vše dokořán. Doložil, že nic si více nepřeje, jen aby otec Bětuščin poznal, že on byl dcery jeho hoden.

A Kubišta se mu v skutku stal otcem, alespoň dle smutku.

Kdykoli se uviděli na poli, vždycky přišli k sobě, a první jich pozdravení bylo věnováno památce Bětuščině. Jen někdy večer sem přicházíval strýc Jan sám a sám a tu žaloval nebi a zemi, padl na tvář svou a žaloby utonuly v slzách. Ba nemohl místa tato uvidět, aby se nezachvěl; ale oči jeho marně se ohlížely k vesnici, zda z ní vyjde Bětuška, aby jemu porozuměla ze všech nejlépe.

Přišed domů, byl zase všelijakým, tak že ani dědeček, ani babička jej pochopiti nemohli.

Někdy třebas až přívětivým a jindy zase uzavíral se v sama sebe, jako klášterník do své celi.

S lidmi mnoho nemluvíval, a mluvil-li, týkalo se to věcí zcela lhostejných, tak že se mohlo každému zdáti, jakoby se ho to neštěstí nebylo tklo příliš z hluboka.

Někdy s nimi také žertoval až ukrutně. Pravil: „Hle, já vám říkával, abyste se mi

smáli, až nebudu více Kubištovým; smějte se nyní, máte k tomu právo."

A začal se sám smáti, jakoby jim chtěl dodati chuti do smíchu.

Kdo jej takto uviděl, tomu zašla chuť, smáti se s ním.

A na to byl zase těžkomyslným, že měla babička o něho opravdovou starost, aby snad nesáhl na svůj život. Měkký někdy jako dítě, a někdy zase zajížděl slovy, jaky by mluvil nože.

„Vy znáte výborně postarat se o děti," pravil k dědečkovi. „Nejen o své, ale i Kubištovi ste se postaral o Bětušku lépe než on sám. Nikdo by ji lépe nezaopatřil. Je to přece zvláštní vědomí, když tak člověk druhému vypálí štěstí."

Dědeček se slov těch lekal. Ležela v nich náramná tíže obžalob, a přece byla pronešena s takovou chladností, jakoby řekl: „Dohořela mně dýmka."

Dědeček ovšem si netroufal, vyvraceti smysl toho, co byl slyšel; ale počal přemýšleti, kterak by strýce Jana obrátil na jinou cestu. Radil se i s babičkou, ale s tou nepořídil mnoho; neboť mu pověděla krátce, on že již dokázal,

kterak umí jednati: aby tedy jednal opět dle vůle vlastní.

Dědeček se počal cítit v pravdě osamělým. Doma se mu vyhýbali všickni, vlastně on více jim než oni jemu. Začal tedy jezdit k synům a dcerám vyvdaným; ale tam se také mnoho nedověděl. Nechtěl nikdo z nich vzíti na se odpovědnost z rady, kdyby se věc nezdařila, neboť znali dědečka dobře.

Konečně co tu také radit? Kdyby se daly zamotané otázky životní tak snadno rozmást, jak se zatočily, nepotřeboval dědeček ani jich rady; vždyť věděl nejlépe sám, kdo co zamotal; nenajde-li on nitky, kdož jí má najíti?

Když se tedy vrátil z projíždy od svých dětí, cítil ještě větší práznotu, než před tím. Ulehčiti si neměl komu a byl k politování, jako ti ostatní.

Říkávají: nemaluj čerta na zdi, sice se ti objeví.

V skutku začal dědeček přemýšleti o Novákovi; a když tento jako z nenadání se objevil, zdálo se dědečkovi skoro dobrodiním, že si měl s kým promluvit.

Novák dobře věděl, že není ani s babičkou, ani se strýcem Janem co žertovat. Nevešel ani

k dědečkovi do statku, ale dal si ho vyvolati za humna, kdež stály asi v sedmi řadách ohromné dědečkovy lípy, v jichž stínu se odpočívalo jako na peří. Do jich větví přistěhovala se kdysi rodina špačků, a že se jim tu zalíbilo, usadili se tu a rozmnožili se do nepočetného kolena. Byl tu ševel po celý den a odletěli-li staří, píštěli tu mladí.

Zde se tedy dočkal Novák dědečka. A když mu tento pověděl toho tolik, že myslil, že mu tíž odlehla se srdce, pravil Novák, že by věděl radu, ale ta že by se musela provésti hned, měla-li by míti účinku.

Dědeček ovšem již dávno lačněl po radě, a když se zeptal, jaká by to byla, pravil Novák bez obalu: „Musí se oženit.“

A měl hned tolik dokladů po ruce, že šla dědečkovi hlava kolem.

Pravil, tím že strýc Jan se rozptýlí v myšlénkách, které jej souží, pozornost jeho že utkví pouze na ženě a co se nepodařilo jim všechněm dohromady za celý ten čas, to se podaří ženě, jakmile se s ní sezná.

Dědečkovi se zdálo to vše býti nad míru rozumné, a divil se sobě, kterak již dávno sám

na to nepřipaď a Novák že je přece jen člověk rozumnější než doktor.

Novák ovšem svému řemeslu rozuměl; a kdyby byl býval řezníkem, byl by radil, aby strýc jedl hodně masa; co hospodský byl by radil hodně piva a vyražení. Co prodavač lásky radil, aby se strýc ženil.

A hned věděl kdesi o nějaké nevěstě; vypravoval toho o ní tolik, že Horákova z Břízova proti ní zmizela, ana by jí ta jištá ani vody nepodala.

Dědečkovi se zdálo, že vyhrál terno. Ani starati se o nic dále nemusel, neboť Novák vzal všecku další starost na sebe a ubezpečil dědečka, že strýc Jan zajisté ke všemu svolí.

Na to si vzal dědeček sám strýce Jana do práce. Po slušných okolkách zeptal se ho jako náhodou, bude-li se přece ženit, an vidí, že rodiče stárnou a dlouho již hospodařiti nemohou.

„I proč pak ne?“ řekl strýc Jan jakoby v dobrém rozmaru; „teď vás již ve všem poslechnu.“

Dědeček již pichlavým výrokům byl navyklý, a někdy skoro již ani necítil ostrosti jich. Ale tu se přece konečně dověděl to, co věděti chtěl; myslel tedy, že může býti s odpovědí spokojen.

A v skutku začalo dělati vyjednávání utěšené pokroky, a než se kdo nadál, přišlo do statku psaní. Strýc Jan se tak byl odevzdal do dědečkovy vůle, že mohl míti z něho radost.

Četl-li strýc Jan psaní toto, nevím; ale jisto jest, že když dědeček mu pověděl, že na to musí napsat odpověď: strýc řekl, že má již odpověď hotovu.

A posel nesl od něho psaní nastávající nevěstě, jen že to bylo to samé, které byl přinesl od ní jemu.

Dědeček mohl míti radost, kterak se vše daří; a měl ji.

Než se několik dní zahalilo soumrakem, mluvilo se již ve statku o svatbě na hlas; čeleď to pořádně zpracovala a za několik dní na to rozmlouvala o tom i drůbež u Kubištů.

Starý Kubišta vrtěl hlavou.

Nyní i Novák počal se objevovati ve statku veřejně, a že ho i strýc Jan uvítal dosti přívětivě, měl za to, že již poslední překážka sesula se. Lítal od nevěsty sem a odtud k nevěstě, jako posedlý.

Podivná byla poselství, jež Novák nosil k nevěstě. Ptal-li se strýce Jana, co tam zkáže, odkázal jej tento na dědečka; a v skutku dě-

deček uměl sestaviti ještě vzkázání, jakoby se měl ženiti sám.

Šlo to rychle.

Z nenadání dostala babička jednou z rána od dědečka rozkaz, která telata se mají vybrat k jatce, kolik krmníků, kolik hus se má nasadit a o drůbež aby se postarala sama, neboť svatba že jest přede dveřmi.

Novák běhal i po úřadech, vyběhal ohlášky, zkrátka: Novák měl práce do usedání, a dařila se mu.

Jen o jednu věc tu ještě běželo: strýc Jan se totiž se svou nevěstou posud neseznal. To by sice mnoho nepřekáželo; ale náleželo k pořádku, aby se Novák i o to postaral.

Novák se tedy musel sebrat; musel strýci Janovi dokázati věc se všech možných stránek, až tento přisvědčil.

Vlastně si mohl asi půl práce uspořit, neboť strýc Jan poslouchal sotva jedním uchem; tolik ale se přece ze všeho dověděl, že příští neděli již se má vydat na cestu k návštěvě, a čeledín že mohl dostati rozkaz, aby byl vůz v nejlepším pořádku.

Když Novák ještě ujišťoval, že zajisté bude

strýc se vším spokojen, odpověděl tento: „Vždyť vidíte, ze jsem již nyní spokojen.“

Dědeček znova obživl a i noha jej přestávala bolet; procházel se s Novákem po dvoře, v lípách a opět po dvoře; byl čilejší než strýc Jan.

Babička sice často pátrala po očích strýcových, vybízejíc jej takto k důvěře, aby se jí svěřil; neboť cítila nejlépe, že nemůže býti opravdovým jeho smýšlením to, co vše slyší od dědečka, Nováka a jiných. Jakási bázeň jí svírala srdce.

Strýc Jan ale jen pohledl na ni někdy s bolestí a to byla celá odpověď. Ostatně byl uzamknutý všem; nikdo k jeho duši klíče nenašel, snad ho časem neměl ani sám.

Přišla neděle, vůz byl připraven, koné ustrojeni. Šli pro strýce Jana, ale nenašli ho. Babička uleknutím sotva promluviti mohla, a kdyby to byl dědeček nevěděl zároveň, byla by mu to neřekla za celý svět.

Rozeslali čeleď na všecky strany, aby strýce Jana hledali; i Novák, jemuž tímto zdánlivým obratem se koncept zmátl a tváře zbledly, dal se na cestu; i dědeček sám pátral, kde jen mohl, volaje a hledaje ne bez bázně.

Ale tak zle nebylo.

Našli strýce Jana brzy a sice na rozhrání polí dědečkových a Kubištových; našli jej s tváří na zemi, v pláči a hořekování. Beze svědků žaloval nebi svůj zármutek a svou tíseň, hledaje útěchy, kterou mezi lidmi nenalézal.

Netroufali si ani, jej vytrhnouti. Vrátili se domů a oznámili dědečkovi, kde a jak jej našli dokládajíce, že se sám vrátí.

A strýc vrátil se brzy. Ne se slzami v oku, ale s úsměvem na tváři a na pohled chladný. Kdo věděl o jeho stavu před chvilkou, těm musel býti úsměv tento podivného výkladu schopným.

Strýc Jan se ustrojil a jeli.

Na cestě vypravoval Novák velmi mnoho o své dosavadní činnosti, o nevěstách a ženiších, až strýc Jan u jedné hospody kázal, aby se zastavili, že si musí připíti na kuráž.

A pil tak dlouho, až měl kuráž.

Pak jeli dál; strýc Jan byl ještě při kuráži, když slezl u Březinů a Terinka, jeho nastávající nevěsta, se objevila na prahu, co zatím otec vítal vzácné hosti.

To je pravda, strýc Jan byl vesel dost; i Březinovům nezůstalo tajno, kde si tu veselost

ulovil; ale neohlíželi se na to. Jen když má hoch kuráž, ať si již jde ze srdce, anebo z plecháče.

A starý Březina se o to ještě postaral, aby šla z plecháče tak dlouho, až se také dostala do srdce.

Strýc Jan žertoval, štípal Terinku do tváře, a Novák mrkal tajně na Březinu, čemuž tento jen se usmíval.

Strýc Jan se ptal Terinky, zda-li ho chce míti za muže; že jest sem poslán, aby si ji vzal za ženu. A mluvil bez okolků.

Terinka se pýřila, jak se slušelo a odpověděla také, jak se slušelo.

Zkrátka, strýc Jan pochodil dobře; výskal ještě po cestě, když se již za noci navraceli domů.

Ve statku u dědečka tedy už bylo jistotou, že bude svatba; hned se donesly ohlášky na faru a ustanovil se den, na který se sezvati mají hosté.

Dědeček si dal na tom záležeti, aby bylo hodné mnoho hostí přítomno. A Novák chodil s mládenci po celé dni v okolí, než to vše sezvali.

U sládka se hned objednalo několik věder

piva a z Prahy se přivezlo asi půl sta lahví nejvybranějších rosolek — pro ženské.

Svatba tedy byla uchystána.

A když přišla, odbývalo se vše jako na šňurce. Nevěsta plakala, rodiče také, a když ji přivezli k dědečkovi, přibylo s ní asi mandel příbuzných.

Zlí jazykové, o něž při takových příležitostech nikdy není zle, vypravovali, že prý přivezli příbuzné na místo nářadí; neboť prý toho nevěsta mnoho nemá, a nepřivezou-li to ještě za ní, že se lacino dostala do statku. Ale jaký prý div, vždyť prý je z daleka! A ostatně možná, že to příbuzní přinesli v kapsách.

A u dědečka bylo veselo až dost.

Dědeček přišel do svého živlu. Hned se patřičně seznámil se všemi příbuznými nevěstinými a vypravoval jim své osudy. Někteří z těch příbuzných byli sice trochu vzdálenými příbuznými s Březinou, ale to neškodí.

Dědeček jim vše ukazoval, vodil je všude a chodil skoro rovně, jakoby měl i nohu zdravou; všímal si jich mnoho, ba jedině, tak že ostatní svoje děti ledva uvítal. Do hovoru se s dětmi svými nepustil, neboť měl dnes nové, vzácnější hosti.

Ti byli také přesvědčeni, že sem Terince dobře ustlali; ale syny dědečkovy to poněkud rozmrzelo, že jim nedá ani k slovu přijít, a rozešli se ještě před večerem, když dědeček vedl nové příbuzenstvo do polí. Ani se nerozloučili s dědečkem; pravili, že je dnes beztoho nepohřeší, a dědeček je dnes nepohřešil.

Veselost ta trvala až do třetího dne, neboť záleželo dědečkovi na tom, aby v celém okolí mluvilo se o ní. Myslel, že toho má zapotřebí. neboť se poslední čas trousily tak podivné pověsti o svornosti všechněch u nás ve statku, že teď byla opravdu vhodná příležitost, aby se všecky ty pověsti vyvrátily jedním rázem.

Když se třetího dne vše rozjelo, počal dědeček nevěstu ve statku usazovat. Strýc Jan si beztoho skoro ničeho nevšímal, a proto musel již převzít úlohu tu dědeček.

Vždyť si byl vzal tolik práce, aby vše to uvedl ve skutek, že nebylo možná, aby se pojednou vzdal vší činnosti.

Měl práce dost. Než ukázal mladé hospodyni vše, co jejímu hospodářství náleží, uplynulo několik dní.

A přece měla Terinka, jak se jí i teď ve statku říkalo, výborné schopnosti. Pamatovala

si hned všecko, vpravila se bez těžkostí do všeho, tak že za krátký čas se vědělo zevrubně, kdo nyní ve statku vládne a kdo v něm poslouchá.

Jak sem již pravil, dědeček si dal nesmírně mnoho na tom záležeti, aby dostal statek tuto hospodyni; a nyní, když ji obdržel, dal si ještě více záležeti, aby ji zde pořádně utvrdil a vše aby ji poslouchalo patřičně.

Dědeček byl nyní šťastným; aspoň se tak zdálo.

Nemohl bych říci, že byla Terinka zde hostem právě nejvítanějším.

Babička chovala se k ní jaksi nuceně, neboť ji ustavičně jakási starost klíčila, ač ji nedovedla pojmenovat. Myšlénky její zabloudily vždy jinam, kdy uvažovala, zda jest strýc Jan nyní šťastným. Když utírala zástěrkou talíř, utřela si také někdy slzu s oka; byla málo hovorná a málo kdo ji viděl teď, aby se stavěla na prsty a hopkala dle dávného svého zvyku.

Ani strýc Jan nebyl právě vzorem, kterak láska manželská udělá z dvou lidí jednu duši, učíc je cítiti jedním srdcem a mysliti jednou myslí.

Strýc Jan se nepromĕnil po svatbě takřka

v ničem, leda že se stal poněkud lhostejnějším. Zdálo se, jakoby si byl předsevzal, neodkladným plněním vůle otcovy dokázati dědečkovi, jaké neštěstí uvalila tato jeho vůle nejen na něho, ale na celý statek.

A tak tomu bylo.

Poslouchal dědečka vzorně, a že dědeček neměl jinou vůli, než kterou jevila Terinka, poslouchal vlastně ve všem svou ženu.

Čeládka si šeptala, že jest nová hospodyně pánovitá a pyšná; nahlas vyprávěla jiné čeládce, že jest k nim urputna a nevlídna a ve statku že se teď více rozhazuje než kdykoli před tím.

Měl tedy dědeček velmi na pilno, aby se nevěsty ujal sám, aby jí svou přízní nahradil vše, čeho jinde postrádala. Sám se nyní chápal práce, všecko jí dělal, co si jen mysliti mohla, ba pátral po jejích očích, jako hvězdař po nebi, aby jen uhodnouti mohl, co by se jí zalíbilo a co by její úsměv mohlo vylouditi; neboť ten se mu zalíbil nad míru.

Celý den nemluvil nyní než o Terince. Chválil každý její pohyb, každý její krok. Každé hnutí se mu zdálo tak slušným, že nejednou povídal, že to nejdokonalejší žena na světě.

Chasa se těmto jeho chvalám potají i ve-

řejně smála, a babička bývala někdy až rozmrzelá; strýc Jan mu svědčil, že má ve všem pravdu.

Podivno, kde dědeček všecky ty průpovídky sebral, jimiž chválu na chválu o ní nahromadil. Nejlepší ženou na světě ji nazvat, omrzelo konečně již i jeho a dědeček nazval Terinku přímo rájskou květinou, která již dávno sem do statku patřila. Ona že jest jejich štěstím a jejich ozdobou, v níž všickni omladnou.

A Terinka byla vskutku rájskou květinou; všude se šířila, všude jí bylo plno, všude ji bylo cítit.

Neměla již ani těch místností dost, které jí byly původně vykázány a šířila se i ve světnici, kterou si byl dědeček ponechal s babičkou.

Dědeček sice ustupoval vždy a ve všem, jen aby byla spokojena a říkal jí, aby jen rozkazovala, co se jí líbí; její všecky rozkazy že se vyplniti musejí.

Terinka rozkazovala opravdu.

Jednou povídala strýci Janovi u přítomnosti dědečka i babičky, že jest jí ten „dědek“ protivný, ana se musí ustavičně dívati na jeho chromou nohu; žeby nejlépe bylo, kdyby se ze světnice odstěhoval.

To uhodilo jako bleskem.

Ale dědeček se tomu usmál, neboť myslil, že je to jen žert, ač mu při tom napadlo, že to podivný spůsob, pronášeti žerty. Babička celá ztrnula; a strýc Jan? Ten neříkal ničeho. Vždyť slyšel od dědečka stokráte za den, že se musí plnit vše, co rozkáže Terinka, tato rájská květina.

Dědeček poznal ovšem velmi brzy, koho vychválil do nebe; zakusil velmi brzy, jak ty rájské květiny vypadají, a podivil se ještě častěji, co to, plniti rozkazy nevěstiny.

Staří lidé se velmi těžko vpravují v nové obraty. Do čeho se již jednou vžili, tomu neradi, jen stěží odvykají. A dědeček se byl za ten čas již tak vžil do toho, jak výbornou nevěstu dostal do domu, že poznával, jak už jest hlava jeho v skutku příliš sešedivělá, aby se přiučovala novým náhledům a novým zásadám.

Také kdysi prohodil něco jen tak jako mimochodem Terince o své šedivé hlavě. Ale to pochodil dobře. Terinka mu na to řekla, že jest jí šedivá jeho hlava a šedivý pes Vořech zrovna stejně milý.

Tu již se dědeček nesmál; slzy mu vyhrkly na staré tváře a ač ho noha začala jaksi bolet, dokulhal se přece ze světnice přes práh do dvora a odtud zašel pod staré lípy, kdež si usednul na pařez. Špačkové v hnízdech pištěli a dědeček se díval odtud na svůj statek a rozvažoval, co vše již v něm zažil.

Bylo toho dost, aby o tom přemýšleti začal.

Zatím Terinka hospodařila jako pravá paní. Čeledín zapřáhal velmi často koně do vozu a vůz uháněl k městu, odkudž se nevrátila se strýcem Janem nikdy před večerem. Nebylo také možná; než se vše skoupilo, co se nakoupiti mělo, utekl den jako mžikem.

Za to ale objevila se mladá hospodyně vždy pak v nových šatech; ba několikrát vždy mohla se převleknout a čeleď hádala, že prý ještě neoblekla na se vše to, co jí tam hospodář nakoupil.

S čeledí byl ve statku pravý kříž, a kdyby Terinka se byla dověděla vše, co si ta čeládka o ní povídá, byla by z mrzutosti ani nevyšla.

Tak si také povídali, že prý měla celé své vybytí a věno uschované u kupce v městě;

proto prý tam nyní často jezdí, aby si to po částkách odtamtud přivezla domů. Šaty na příklad všecky prý měla schované u něho.

Leč ani doma se nedala mladá hospodyně zahanbit.

Návštěvy byly teď ve statku velmi časté. Ne snad, žeby tam dědečkovy děti přijížděly; ale Terinka měla strýců, žeby naplnili kalendář. Ti nepřicházeli také na jednou, ale slušně se vystřídali, nechtíce omrzeti.

Při takových návštěvách bývaly hody, jako za dědečka jen o pouti; pilo se a jedlo vždy až do unavení.

Při těchto hodech staral se dědeček o to, aby se alespoň ještě zdálo hostem, že Terinka vlastně jen jemu k vůli vše dělá; a tu se mu dostalo často potěšení, že nebyl vyplísněn proto, že pomáhal přinášeti jídla a pití na stůl. A jak vlídně ho tu vždy Terinka vybídla, aby si zasedl k nim! Byl až pohnut tou její dobrotou, že ani nevěděl, má-li sednout anebo ne.

Ale sedl přec.

Když pak odcházeli příbuzní domů, tuť sotva pobrali, co jim toho Terinka naložila. Jednou si dokonce služka dovolila nevčasný

žert, že hospodyni, když ji tato poslala pro nějaké zavazadlo, do něhož by naložila něco jakémusi strýci svému: že jí tato děvečka přinesla pytel praví̇c, jiného že najíti nemohla.

Však ale ještě jiné věci se pozorovaly na hospodyni. Když ji navštívila některá z příbuzných ženských, tuť pozorovala hnedle čeládka, kterak tato příbuzná nosí na sobě šaty, jež měla před nedávnem hospodyně nové a že když se loučila, zapomněla prý bezpochyby schválně šaty tyto na sobě.

Strýc Jan si podobných maličkostí nevšímal; vždyť jednal dle dědečkovy vůle, a jakmile hospodyně chtěla, kázal zapřáhnouti koně znova, aby jel s ní do města, kdež se opět nakoupilo, co se rozdalo doma.

Ve statku již věděli, co znamená jeti do města.

A Novák?

Ten když přišel do statku, byl v něm polovičným pánem. Dědečka sotva si jen tak všímnul a několik slov s ním promluvil, ač by byl dědeček rád mluvil déle. Za to ale poslouchal hospodyni celé hodiny, když mu vypravovala, jak vše vede, jaký kříž má se starými a podobné věci.

Zdálo se, že Terinka sice nepotřebovala, aby ji někdo utvrzoval v tom, kterak má hospodářství vést, neboť osvědčila již ve všem výborné své vlohy. Ale radou, jakou jí dával Novák, nemohla přece nikdy opovrhnouti.

Novák si dal záležeti na tom, aby objevil celý důmysl svůj, kdykoli něco poradil. Starým nadal hlupáků, kteří se již do nového času nehodí a chválil Terinku, že jest k nim laskava, ba, zdá se mu, že až příliš laskava.

K tomu pak nebyl Novák docela ten člověk, aby ze statku odcházel s prázným a Terinka nebyla také ta, aby jej s prázným nechala odejít. Vždyť rozuměla Novákovi dobře, když jí tento pravil: že tu dobře sedí ve statku.

A nepobral-li Novák vše vždy najednou, však přišel častěji, aby toho odnesl více, aniž by se pojednou přemohl.

Mladá hospodyně neměla příliš valné zdraví. Do statku přijížděl nyní také často lékař. Takové cesty stojí ale peníze, a proto někdy jezdil strýc Jan s Terinkou k lékařovi sám, aby mu cesty uspořil a koně aby se projeli.

Hospodyni sice s tou churavostí málo kdo věřil; ale proto se přece musela šetřit; nesměla těžší práce podnikat, nesměla mnoho choditi,

namáhati se, a strýc Jan sám někdy nešel dohlížet na pole, an musel ošetřovat manželku svou.

Tím arci dospěla Terinka tam, kde býti chtěla.

Předstírajíc churavost pravila strýci Janovi, že se nemůže v hlavní světnici dosti volně pohybovati, pokud jsou tam staří. A že se lékař vyjádřil, žeby churavost mohla trvati delší čas, v němž potřebí poklidu, vysvětlil jednoho dne strýc Jan dědečkovi celou tu věc, jejíž konec byl, aby se dědeček s babičkou vystěhovali do vedlejších světnic na tak dlouho, dokud Terinka bude churavět.

To by samo o sobě arci tak mnoho neobnášelo; neboť kdo znal postranní světnice, musel říci, že jsou prostorné a čisté. Ale dědečka to přece jaksi bodlo, když měl tak pojednou vystěhovati se ze světnice, v níž asi po půl století vládl co hospodář, v níž zažil všecko zlé i dobré.

Oči mu sice trochu navlhly a on řekl strýci Janovi, žeby snad Terinka měla v postranních světnicích více poklidu než zde, kam tolik lidí přichází; ale strýc Jan namítal, žeby se rozdráždila odporem a churavé ženy že šetřiti sluší.

Dědeček nyní sám poznal, že jsou jeho námitky pošetilé a vystěhoval se s babičkou tím snadněji, čím ochotněji mu mladí u vystěhování pomáhali.

S nemocí nebylo na štěstí tak zle. Dědeček dle návyku chodil Terinku navštěvovat a těšil se tomu, že jest tak brzy všemu konec.

Ale Terince jakoby bylo pojednou připadlo, že se proto snad těší. aby se mohl zase brzy do světnice přistěhovat. A tu podotkla ještě jednou hezky za tepla, že není dosud vyhráno; neboť prý by se mohla nemoc snadně vrátit.

Ovšem; to si mohl dědeček sám pomysliti. Neboť která nemoc by se nemohla vrátit!

Nemohl bych právě viniti strýce Jana, že byl k dědečkovi tvrdým. Nikoliv; ale byl nevšímavým k němu, jako ke všemu vůbec. Neboť ten člověk by se byl musel teprvé najíti na svět, jenž by něco vynašel, co by ho těšilo. Kdyby byl měl dědeček ještě nyní silnější vůli, byl by poslouchal jeho; že ji měla manželka, poslouchal ji.

Byl by snad i poslouchal jiného, neboť mu bylo lhostejným vše, co konal.

Zkrátka: kamkoli se ohledl dědeček, byl nyní opuštěným docela. Synové a dcery jeho

přicházeli k němu již také řidčeji, neboť je povaha Terinčina příliš nelákala. A jak by si jim dědeček také byl mohl postěžovati, an to vše byla jeho práce, pro kterouž zapomněl skoro i na všecky ostatní?

Otec můj při jedné návštěvě šetrně sice prohodil, aby jej dědeček navštívil a zalíbí-li se mu tam, aby se přestěhoval k němu. Ale dědeček odpověděl, že by jinde již ani umříti nemohl.

Babičce si dědeček nyní již také postěžovati nemohl, neboť babička sama žalovala na nevěstu dost a dost; a že tuto bral dědeček z počátku vždy do ochrany, musel ji aspoň zdánlivě brániti i nyní, k vůli důslednosti.

A když jednou sedě na dvoře se ohlížel, koho by přece našel, jemuž by si postěžovati mohl, tu viděl teprvé, že jest sám a sám.

Tak mimovolně padly oči jeho na šedivého psa Vořecha, jenž tu před ním stál, dívaje se mu do očí a ohonem sekaje; neboť si ho byl dědeček již dávno nevšimnul.

Připadlo mu tak jako náhodou, že Terinka porovnala kdysi jeho hlavu s šedivým psem Vořechem, a mimovolně se zahleděl do Vořechových očí.

Vořech jakoby mu rozuměl; nebýbal se a jeho oči jakoby byly navlhly zároveň s očima dědečkovýma.

„Milý Vořechu, my sme tady dokrálovali,“ pravil dědeček; „jsme si dočista podobni.“

A Vořech zakňučel, skočil a vina se ulehl si u dědečkových nohou.

Chodil také nyní dědečkovi v patách.

Dědeček v skutku scházel. Ne jenom na mysli, ale i v šatech to bylo patrno. Dříve míval aspoň o každou pouť nový manšestrový oblek; teď již bylo dávno po pouti a dědeček posud nevyměnil jej za nový.

Snad mu to ani nepřišlo na mysl.

Za to ale probíral častěji svůj dosavadní život. Viděl, že není vše dobře, jak udělal.

Jeho dřívější tvrdost zvrhla se nyní v měkkost, a tu viděl, že také chybuje.

V té své osamělosti počal se opravdivě ohlížeti po někom, jenžby mu porozuměl. Ale ať obracel listy na kterou chtěl stranu, všechna jmena byla škrtnuta a všude jen prázno.

Ani čeládka již nebyla taková, aby s ní pohovořiti mohl. Mladá hospodyně si dala často

na tom záležeti, aby jim dokázala, že dědečka poslouchati nesmějí. Také když jim někdy něco přikázal, poručila jim Terinka právě opak toho. A to naschvál.

Čeládka byla chápava. Dědečkovi se vysmála, hospodyni neposlouchala a jednala dle vlastní vůle.

A tak bylo u nás zavedeno hospodářství divné, podivné.

Dědeček již i časem začal uvažovat, že přece neměl důvěrnějšího přítele nad Kubištu. Doléhalo mu na mysl, že mu ukřivdil, mnoho ukřivdil, a lítost ta rozmáhala ještě duševní jeho bolest.

Nejednou si již i pomyslil, žeby bylo dobře, aby Kubištovi podal ruku; zdálo se mu, žeby to byl nejlepší skutek, jaký kdy posud vykonal a žeby bylo muže zcela důstojno, aby udělal první krok. Připadlo mu, že vlastně posud sám nic dobrého nevyvedl, ač byl původně všeho schopen, a smířit se s Kubištou, žeby byl aspoň počátek, třeba již na konci. Cítil, žeby se to přece lépe plakalo na srdci Kubištově, než teď naříkati sobě jen a do prázna vzduchu.

Byl již sláb, aby vše unesl, co na sebe uvalil.

Také se již nejednou ohlížel v tu stranu, kde se s Kubištou scházel, a kdyby se byl právě Kubišta blížil, byl by mu snad padl kolem krku a úpěnlivě jej poprosil za odpuštění.

Kubišta z té strany sice nepřicházel, ale náhoda tomu chtěla, že se s ním setkal poprvé zase na jiném místě.

Byla neděle, a dědeček si hned z rána umínil jíti do kostela. Ne snad proto, že ho doma málo co těšilo, vyšel časněji než ostatní. Nýbrž proto, že těžce chodil, neboť jej noha v poslední čas zase víc bolela. A tu prý chce přijíti v čas; tak aspoň pravil.

A dokulhal se ke chrámu v skutku dříve ještě, než se zvonilo; že pak byl chrám posud zavřen, vešel se podívat na hřbitov.

Již dávno tu nebyl; ani se neuměl rozpomenout, jak tomu dávno.

Mnoho se tu změnilo. Mnoho nových křížů a z těch rovů, jež pamatoval čerstvé, byl nejeden zarostlý mnoholetým drnem, mnohý již zase znova vykopán. Koho do něho uloží?

Na tom jednom hrobě, kdož tam klečel?

Ta tvář mu byla známá, ač sestárla k nepoznání.

Byl to starý Kubišta; klečel na Bětuščině hrobě a modlil se za svou dceru.

S dědečka spadla pojednou všecka zášť; všecky lepší stránky starého Kubišty mu přišly na mysl, pojala ho lítost nad neštěstím přítelovým, jež se učil poznávat, co sám se stal nešťastným.

Ani nevěděl sám, jak se to stalo: ale přiklekl k starému Kubištovi na hrob a třesoucím se hlasem pronesl slova: „Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme svým viníkům.“

Kubištovi to bylo tím nejmilejším vyrušením z motlitby. Vzal dědečka za ruku, stikl ji a pravil: „Ba my sme se mnoho provinili!“

Kubišta neznal zášti a přikleknutí dědečkovo jej tak dojalo, že mu odpustil z nejupřímnější duše.

Usedli si na Bětuščin hrob a Kubišta se ptal dědečka, co ho sem vedlo?

„Jdu si zde vyhledat nějaké místo,“ pravil dědeček; „mezi živými ho více nemám a vidím, že se k nim již nehodím.“

„Nezdařila se nám práce,“ řekl Kubišta, ale bez výtky, jenom pronášeje holou pravdu.

„Vychovali sme samé opuštěnce a nyní jsme sami opuštěni. Jan již sem také málo kdy přijde, a tu musím ošetřovat hrob sám. Já ale Bětušku neopustím; až nebudu moci více sem chodit, ulehnu si vedle ní.“

Dědeček se v skutku cítil povzneseným, šlechetným a dobrým; snad poprvé ve svém životě. Chtěl míti ještě sílu mladickou, aby vše vyrovnal tak, jak se usmířil s Kubištou.

Kubišta se mu nyní stal opět přítelem. Často jej navštívil za stodolou pod lípami a usednuvše tam do trávy, ulevovali v bolestech jeden druhému.

Špačkové na stromech si měli mnoho co povídat, ale přece se unavili spíše, než tito dávní dva soudruhové, opět sobě navrácení.

Dědeček se také pomálu již do svého osudu vpravil. Nežaloval již skoro ani více, ale naučil se věci považovati, jakoby byly již od jakživa tak a změniti se nedaly.

Do světnice k hospodyni již málo kdy přicházel, ani více si nezpomněl na to, žeby se tam měl ještě přistěhovat. Snad by ho to bylo nyní i zarmoutilo, kdyby se tam stěhovati měl. Těžko té světnici odvykl, ale nyní mu bylo,

jako by musel i obléci všecky své dávné slabosti, kdyby se měl tam znova usaditi.

Terinka churavěla časem opravdivě. Byla bledá, málo pohyblivá a více jako v skelníku ošetřována, než o své síle. Příliš mnoho radostí s ní strýc Jan nezakusil; však těch radostí také mnoho nehledal. Ani to dítko, které se jim narodilo a jež Terinka oblékala vždy v nejčistší šat, nevzbudilo v něm zvláštní rozkoš. Sotva že se někdy na ně pousmál.

Někdy i zašel k dědečkovi „na výminěk;“ ale co zde spolu mluvili, nemělo valné ceny. Točilo se to okolo obyčejných věcí.

Já sem přicházel později ještě často na návštěvu k dědečkovi, zvláště za letního času. Ale tu sem jej nikdy nehledal ve statku. Věděl sem, kde jsou jejich zahrady a sady, a tu sem zamířil přímo k nim, neboť jim byl dědeček za letního času hlídačem.

Šedivý Vořech byl mu tam nerozdílným společníkem. Stál vždy před boudou, a když mne spatřil, zavrčel, neboť se nemohl upamatovat na mne. Dědeček se vyhříval na slunci, zakřikl Vořecha a s náramnou radostí mne

uvítal. Někdy sem u něho také našel starého Kubištu.

Když sem se ho ptal, jak se mu vede, usmál se jen a povídal:

„Inu což! já už nejsem tím, co sem byl jindy.“

A v těch slovech leželo celé jeho vyznání, celý život, všecko.

Když sem mu pak vypravoval, jak jest v Praze, jak ve školách a jinde, tu radostí zapomínal na vše ostatní. Ani mne od sebe pustiti nechtěl, a já mu musel vypravovati vše, co sem věděl. Zdálo se, jakoby se mu nový svět otvíral před očima; on vždy doložil:

„Inu, Pepík (tak jmenoval mého otce) umí děti vychovávat; u mne se tomu nenaučil.“ —

Bylo opět svatého Vavřince a já byl již dospělým jinochem.

Byl to čas prázdnin a já právě psal rodičům domů, že přijedu k dědečkovi na pouť; tam že se shledám s nimi, a odtamtud po pouti že teprvé půjdeme pospolu domů.

Při tom mně vyvstaly mladé upomínky na návštěvy k dědečkovi a babičce s neobyčejnou

silou. Já se jimi cítil dítětem a co dítě v nich blaženým. Viděl sem před očima babičku, jak mně ji dětská léta stavěla v pohádkovou vznešenost; cítil sem ty nesmírné radosti, jaké mne vždy vábily k nim a ten mladistvý nepokoj, jenž nás pudíval, abychom co nejdříve již spatřili vráskovitou jejich tvář. Dědeček se zvláště v posledním čase po mně vyptával a tu sem si již urovnal celou zásobu věcí, již sem mu vypravovati chtěl. Těšil sem se, jak bude naslouchat, a cítil sem se již napřed šťastným, kterak mu spůsobím opět několik radostných chvílí.

Co sem tak rozvažoval, přišlo od otce psaní, v němž mi dává vědomost, abych k dědečkovi nejel, an ho právě dnes pochovali; že mi dříve o tom nemohl vědomost dáti, an dostal zprávu tu na den samého pohřbu.

Neznám části lidského ústrojí tak, abych mohl říci, na jakou nemoc zemřel. Ale stonal velmi krátce.

Byl prý pochován velmi slavně a strýc Jan, když přišli na hřbitov, poklekl nejdříve u Bětuščina hrobu a pak teprv se obrátil vedle a nahodil na dědečkovu rakev tři hrstě hlíny.

To byl poslední zákmit poesie v strýcovi;

od času toho se stal, jak to lidé nazývají, spořádaným člověkem.

Kubištu později uložili k Bětušce z druhé strany. Tak urovnala dobrotivá matka země ty, jenž se ničili za živa.

A kdo zde zbyli, ničí se posud.

U panských dveří.

Hůrkovic byli mladí manželé a vědělo se o nich, že vedou pěkný dům. Bydleli v nejpěknější ulici pražské, byt jejich zajímal celé poschodí a byl naplněn vším, co dle běžných ponětí k pohodlí nevyhnutelno. O panu Hůrkovi se myslilo, že je boháč. Jmeno jeho se čtlo při všech veřejných subskripcích se značnou sumou, každého podniknutí se účastnil slovem i skutkem, byl akcionářem železných drah, podnikal ve spolku kopání dolů uhelných a mezi jeho šlechetnější vášně náležela hazardní hra v karty, v níž se jevil pravým kavalírem.

O vlastním jeho zaměstnání nevědělo se mnoho. Pravilo se, že žije z kapitálů, jinak, že dohazováním a půjčováním peněz, a obecné mínění o něm soudilo, že jest majitelem dolů, přidalo mu kdesi i nějaký statek a vzalo si ho do zvyku, že oplývá vším. Společností zváno u Hůrků dosti, ne sice vybraných co do ducha a vkusu, ale takových, jež dělají na bohaté večeře nároky,

a ty uspokojeno v míře vrchovaté. Byli i lidé, kteří brávali plýtvání při hostinách u Hůrků na váhy, ale nad nimi, jako nad kamenem voda, zavřela se vždy zdánlivá pravda, že by tak nečinil, kdyby neměl z čeho.

Byliť ovšem pamětníci z jeho svobodí, kde se o něm soudilo skoro obecně, že jest pan Hůrka obratný dryáčník, že ty doly a ty statky jsou více v jeho fantasii a v jeho tužbách než ve skutečnosti, a že právě napíná poslední niť, aby ulovil bohatou nevěstu; ale hlasové ti umlkli vesměs, když bohatou nevěstu dostal, které nedlouho po svatbě připadlo jmění značné, ani jí rodiče zemřeli a ona byla jedinou dcerou a jedinou dědičkou. Po případu tom připsáno panu Hůrkovi všecko s dokonalou určitostí, čeho majitelem se kdy byl vydával; obecné mínění ho spojilo skutečně s doly i statky, a přidalo mu vše již napřed, co snad by si chtěl ještě později přimysliti.

S tímto obecným míněním byl pan Hůrka velmi spokojen a jak jsme viděli, snažil se z mnohých sil, aby v půdě této důvěry zapustil kořenů nejpevnějších. Vítal u sebe vše, půjčoval peníze a vypůjčoval si jich, křesťané i židé

podávali si u něho ruce a neškodilo, že židé víc než křesťané.

Paní Hůrková, již nazýval manžel Karolinou aneb kratčeji Karlou, nebyla si vzala pana Hůrku z lásky za muže. Měla za svého mládí malý románek s jakýmsi mladým sládkem, synkem pražským, jehož milovala s celou vřelostí dívčího srdce. Sládek Havel ji miloval s pravou vášní a nepochybováno o tom, že se za sebe dostanou, ba lidé pravili, že to bude párek, jako by je malíř schválně vymyslil. Ale rodičům Karolininým se Havel nelíbil, že byl sládkem a málo prý zdvořilým, a když u nich zaklepal pan Hůrka a vypravovati počal o svých rozsáhlých plánech a smělých podniknutích, vypověděli brzy Havla z domu a stali se až chorobnými přívrženci pana Hůrky. Stálo to mnoho slzí Karliných a mnohých nocí probdělých, ale dcera byla konečně přemožena doléháním rodičů, a když na to za nedlouho Havel, jak se pravilo, z trucu se oženil, podala více jako nástroj Karla ruku svou Hůrkovi. Havel byl okusil med a Hůrka prý dostal ženu a peníze.

Nemůžeme říci, že by Karolina byla se stala vzornou ženou. V domě Hůrkově ani dosud nepřemýšlela o svém povolání, a přemý-

šlela-li vůbec o čem, týkalo se to více Havla než vlastní domácnosti. K domácnosti ovládla ji úplná lhostejnost, a ženou byla jen tak dalece, jak dalece pan Hůrka byl mužem. Ostatně mohl podnikati co chtěl, mohl jí zábavy opatřit jakékoliv, mohl ji překvapiti čímkoliv, sdílela s ním vše asi s tolikem duševní vroucnosti, mnoho-li by jí osvědčil každý třetí člověk, jemuž by byl pan Hůrka o tom vypravoval. Přijímala hosti, že to byl zvyk, byla ve společnostech, ne že by cítila potřebu zábavy, ale že se z nich nemohla vyloučit, a hovořila s lidmi, ne že ji k tomu srdce pudilo, ale že nemohla nemíti sluchu. Pan Hůrka o tomto stavu své ženy asi věděl a nezdá se, že by byl pracoval, aby ji z něho vybavil. Bylť úplným pánem v domě, nikdo se mu nestavěl v cestu, mohl i nakládati s jejím jměním dle vlastní libosti, mohl hráti celé noci v karty, mohl býti doma a nemusel. I služebnictvo proti své paní nereptalo. Nesoužila se s nimi nikterakž, neunavovala je mnohými rozkazy, aniž dbala příliš o správnou práci. Chodilo vše, jak to právě chodilo; na paní si nestěžoval nikdo, aniž by ji také kdo miloval, a paní se snášela se všemi.

Bylo to manželství, jakých vídáme zhusta.

Něžnost se byla v Karle jím neprobudila; nežila s manželem svým život společný a byl-li manžel doma, bylo jí to tak přirozeným, jako že po noci přijde den, a odešel-li z domu, tak málo oň se strachovala, jako o den, když přichází noc. Nic jim nebylo potřebou, vše zvykem, a manželská vroucnost asi taková, jako chuť při pátém jídle u stolu: požíváme, ale nemusíme je mít.

I vzdělání Karlino bylo takové jaké nacházíme zhusta; byla vzdělána, že to právě tak musí být a že lidé něco takového žádají. Pravou podstatu vzdělání nepochopili ani Karlini rodiče, ani její vychovatelé, aniž pak Karla. Vychovatelé v ní probudili stroj a veškerý mechanismus; duševní vřelost a touha dřímaly, jako hořlavá látka v dřevě, odstaveném od ohně. Uměla číst a čtla, ale jen proto, že byly knihy na světě; by jich neměla, nezatoužila by po nich. Procházela se knihami, jako netečný člověk krajinou: zeptáš-li se ho, co v ní viděl, poví, že jest zelena a že jsou v ní stromy. Růže mu proto růží, že ji nepojmenovali kopřivou, motýl proto, aby mimo ptáky lítalo ještě něco jiného nad květinami, a osení proto, že je lidé zasejou. Proveď ho skrze nejkrásnější galerii: uvidí v ní

rámce a mnoho pomalovaného plátna, zastaví se u obrazu, poněvadž lidé o něm mluví a mnozí před ním stojí. Kdo nemá ducha, neuvidí ducha nikde, a čí mysl se nepozvedla sáma v sobě, k tomu nepromluví ani Tizian ani Michel Angelo. Karlino vzdělaní bylo jako mnohých děvčat a žen; vědíť ledacos, ale nikdo s nimi přece nechce o tom mluvit. Vzdělání jich jest jako úloha špatného herce. Napověz několik slov a dovíš se ostatní až na poslední čárku. Herec sám neví, proč tak mluví, duch jeho při tom nepracuje a tvůj se zbrojí ošklivostí; na místo ducha pracuje při něm paměť.

I Karla věděla ledacos, ale asi tak jako ospalý o živém hovoru — slyše slova nerozumí řeči. Neníť štěstím, vědět mnoho; ale jak co víme, co sami k tomu přičiníme, v tom se rozeznáváme. Karla navštěvovala divadlo, jako jiní, tleskala, když jiné zaslechla tleskat, a když šla z divadla, byla tak málo povznešena jako před tím. Ten svatý pud, jenž srdci ženinu odemyká ta sterá dvířka života vnitřního, jaro citů a veškerou tu vůni, s kterou si zahrávají vánkové jemné mysli, ten byl prohlednul sice jednou, když láska Havlova sypala se na ni plným dechem teplého jara. Toto prokouknutí

netrvalo ale dlouho, víčko se zamklo a ztápěla-li se přece někdy paměť její v tomto rozbřesknutí, nevěděla hrubě o tom. I na Havla si zpomínala více z paměti než z duše, a když viděla, že je osud rozloučil na vždy, zachovala ho sice v paměti, ale k slzám se nezmohla.

Ve své netečnosti byla velmi osamotněla, a byla by bývala nešťastnou, kdyby to byla cítila. Nebyla tím vinna sama, zavinilať to doba, v níž byla vychována. Kdyby ji byli méně učili a více ducha jejího probudili, byla by se i více naučiła. Byla by dovedla vážit sama ze sebe, a to bývá vydatnou stravou v neštěstí. Neříkejte, že ten jest šťasten, kdo nedovede cítit své neštěstí. Kdo není schopen velké žalosti, nepocítí nikdy velkou radost a proto velebíme tragiky, že nás činí schopnými radostí největších. Jenom zakrnělé pokolení Karliných vrstevníků a s nimi Karla si naříkali, že tragédie vidí neradi, proto že jsou smutny a všecko v nich skončí žalostně.

Karlina duševní zásoba nestačila ani tolik, co žebrákovi almužna. Nechtějte ji proto tupit: mělať mnoho podobných. Bývají celá pokolení, že se marně zahřívají na teple umělců; na okamžik cítí se sice dotknutými čímsi příjemným,

ale když se odvrátí, zebe je zase. Bývajíť pokolení, že považujou umělce za žebravou kastu; jakou chudinou byla by tato pokolení, kdyby umělci nerozevřeli před nimi své poklady! Karla náležela do té chudiny, ačkoliv nikdy o dárek neprosila. Vychování naučilo ji jakýmsi pohybům, aby nebyla nepříjemnou, naučilo ji jakýmsi pravidlům, aby věděla, kdy se má začervenat, ale vychování nedotklo se jí samé, aby si mohla diktovati sama. Naučiliť ji i kreslit, aby měla vzorky na vyšívání, naučili ji něco hudbě, proto že piano, když se ho pravidelně dotkne, vydává pěkné zvuky. Ale při všem tom se Karla nerozhřála ani jednou, při všem tom byl její duch nebohým sirotkem, bez rodičů, bez přístřeší a domova, bez oděvu a tepla. Umělať i několik řečí, ale tak jako velmi mnohé; v ní byly věty tak mrtvé, jako v gramatikách, fráse s papírů omylem se dostaly do její paměti a vlastní oheň nerozehřál je nikdy, aby dýchala řeč její teplem. I také myšlénky její pohybovaly se těmito cestami frásí a v travnatém jich záhoně nevyrostla ani jediná v půvabné, vlastní kvítko.

Mravní zásady tehdejšího pokolení neměly přílišné podstaty a rozumí se, že Karla nad

pokolení své se nepovznesla. Zásada prospěchu držela vrch a proto raděno čísti knihy jen takové, z nichž lze prospěch vypočítati; dívky se měly bavit jen s těmi, s nimiž by mohly uzavříti svatební smlouvu, vlastenectví vtaženo v program, aby se něčím zdály a světu se staly patrnějšími; cnost ženská střežena proto, že bez ní těžko dostati se za muže. Duševní pásky lidské společnosti váženy na vážkách a měřeny na lokte; nešla-li ušlechtilost pod kupeckou míru, byla vůbec neprospěšna. S myslí prodavačskou vcházeli v chrám a naproti světu nesli vítěznou tvář, že byli ve chrámě. Cítili se bratřími, ale vždy jenom lidé jedné kasty; naproti druhé ohradili se šraňkem.

Karla rozeznávala se od ostatních jen tím, že hrála úlohu svou nevědomky a netečně, kdežto ostatní věděly, co činí. Karla věděla tolik, že život její jest zmařen; nedbala tudíž, v jaké formě se jí ohlásí, poněvadž nedosáhla ho tak, jak si ho přála. Netečnost svou, věděla-li o ní určitě, neskrývala ani před svým mužem; nedovedla mu lichotit oddanost, neboť nebyla v tom sběhlá, a pan Hůrka býval příliš rozptýlen, než aby se cítil tím uražen. Ano šla-li s manželem svým kolem Havlova domu, dovolil jí i pan

Hůrka, aby se toužebně po domě tom ohlédla, aby si třeba zavzdychla a nerušil ji ni slovem, ni pohledem, by se z upomínek svých vybrala. Hůrka býval i někdy něžným, alespoň se zdál býti takovým, a to snad by mnohé ženě dostačilo, aby zapomněla na svou osamělost. Karly se ta něžnost jeho netkla. Bylať jí přirozena, neboť byl manželem, a když ochabnul, tušila, že má jiných starostí. Karla kolíbala malou dcerušku, dítě jako poupátko, a co by jinou matku pozvedlo na madonnu, dotklo se jí jen tak dalece, že věděla, že má nyní něco více malých a snad i milých starostí. Kdyby byl k ní ku kolíbce přicházíval Havel a děťátko líbal jen s polovice tak, jako Hůrka, byla by snad se zanícením dívala se do těch malých oček po celý den; po boku Hůrky ale časem ani neslyšela křik děcka, když v noci volalo o prs.

Nemůžeme říci, že by v tomto manželství byl některý den zaznamenán co sváteční. Doba svatby byla oběma jen dobou proměny života, a od časů těch neudálo se nic, co by je bylo povzneslo. Ani novorozeňátko jim neučinilo den svátečním a pak už věru nevím, co by je bylo překvapilo. Pana Hůrku arciť snad podařená nějaká

kombinace, ale Karlu by zajisté byla zůstavila lhostejnou. Praví se, že v manželství láska zevšední; všedním lidem arciť všecko zevšední, a obyvatelé krásných krajin diví se nejednou, kterak mohou lidé přijížděti až k nim, aby viděli, co vidí oni každý den. Mezi Hůrkou a Karlou ale lásky nebylo a jak se setkali den první, tak byli až podnes; o vychladnutí nemůže býti řeči, kde nebylo tepla.

Za posledního času ale bylo Karle přece nápadno, že jest k ní Hůrka nad obyčej přítulným a jemným. Mohla by prý na něm pozorovati jakousi roztržitost, ale aby nemyslila, že to ublíží jejich poměru. Nazýval ji svou milou duší, svou přítelkyní nejdražší a že by nepřežil, kdyby je osud měl na delší čas rozvésti. Její dobrota k němu že jest neskonalá, a ač by byl často zasloužil výčitek, přece prý nezakusil ani jediné. Řečem těmto Karla rozuměla velmi málo, aneb tolik jako nic. Zvláště co se týče rozloučení, myslila si asi jen tolik, že bezpochyby předstírati chce manžel nějakou nezbytnou cestu, již nechce jen tak zhola oznámit a tudíž se utíká za lahodnější formu. Ale přesvědčila se brzy, kterak to manžel myslil.

Hůrka zval nyní k sobě společností více,

než kdy jindy a častováno je vůbec skvostně. Karla si již i na to naříkala, ano prý děcko jí nedovolí, aby tak často dělala domácí paní, a stávalo se nejednou, že zůstávala večer ve svém pokoji, aneb že se tam záhy odebrala, předstírajíc, že ji volá dítě. Hůrka vůbec jako by byl natáhnul za posledního času kavalírské strunky a při hazardních hrách vídáno ho více než při jiných zaměstnáních. A velmi se podivila kdysi Karla, když strojíc opět skvělou hostinu, sáhla do společné kasy a kasu našla práznou. Ptala se Hůrky po penězích, ale když ten jí odpověděl smíchem, že zejtra bude kasa plna, nepátrala již po tom.

Pan Hůrka při dnešní hostině choval se slavnostněji než kdy před tím. Tvář jeho zářila samou blažeností, ruce si mnul, jako by chtěl zvěstovati všem radostnou zprávu, oko jeho planulo podivným ohněm, a byl-li jeho vnitřek tak, jak se jevil pohyby a jak se tvářil, nebylo šťastnějšího člověka nad něho. Myšlenky a řeči při něm jen hrály jako perly šampaňského, bavil všecky a myslil o sobě sám již, že jest roztomilým. Psycholog by v tom jeho tváření byl našel ovšem cosi křečovitého, zimničného a v jeho humoru nejednu stopu zoufalosti; možná též, že

z jeho hostí nejeden byl takým psychologem, ale tolik upříti se nemůže, že tvářil-li se jen tak na oko, hrál ulohu svou výborně. Připíjeno slavně a dosti a pan Hůrka se snažil všemožně, aby všecky hosty spracoval v týž rozmar, jaký se jevil na jeho tváři.

Karla nebyla dnes přítomna, což ostatně nebylo nikomu již nápadno. Nezdá se ani, že by ji pan Hůrka byl právě dnes příliš pohřešoval. Bylť tak ochotným ke všem, tak se podával všechněm, tak zcela jejich přáním byl úslužným, že aspoň tenkrát na Karlu mnoho v jeho mysli nezbylo. Bylo již k půlnoci a rozmar ve společnosti květl, jako by byla zahradou. Pan Hůrka jako z nenadání počal hovořiti o jakémsi novém plánu svém, jehož prospěch líčil barvami horoucími. A myslil bez pochyby, že již všecky přítomné přesvědčil, jaké úroky by nesl společný kapitál. Přinesl aspoň jako z žertu arch papíru, napsal naň jmena všech přítomných a ptal se rychlým obratem, mnoho-li by z nich který podepsal, aby mohl učiniti důkladný rozpočet.

Ale mimo nadání bylo brzy po dnešní schůzi. Přítomní tázavě hleděli jeden na druhého a panu Hůrkovi předstírali, věc tu že nutno doma a při chladné rozvaze promyslit a že mu

zejtra vzkáží, co o tom soudí. A počali se jeden trousit po druhém domů, an prý již pozdní hodina. Pan Hůrka při této události zbledl jako stěna a jen že z duchapřítomnosti upustil pero a dlouho se pro ně shýbal, nemoha je najít, nezpozorovali tuto bledost jeho hosté.

Cítil ale, že mu pot vyvstává na čele, a když podával hostem u dveří ruku, chvěla se nemálo a byla chladna jako jeho čelo. Domlouval jim ale, aby na jisto mu zejtra vzkázali, co který doma o jeho projektu usoudil. Když ale byl pan Hůrka samoten, a svíce osvětlovaly v prázné komnatě zbytky dnešní hostiny, byl výraz jeho tváře hrozný. Sedl si na jednu z židlí a papír jmeny popsaný mačkaje křečovitě, vytřeštil oči tak, že by se ho byl každý zděsil.

Chodil ještě dlouho po pokoji a když se vrátil v ložnici a uviděl před sebou spící Karlu, netušící ani ve snu, co se v jejím manželi děje, políbil snad poprvé vroucně, ba s bolestí její rty, sklonil se nad malinkým děvčátkem a nemohl se ubrániti slzám. Lehl do lůžka ustrojen tak, jak byl při hostině, nespal celou noc a když časně ráno vstal a Karla hlavu z lůžka pozvedla, prosil ji skoro s dětinskou něžností, aby mu odpustila, že ji na některý čas právě

opouští. Karla se lhostejně podívala za ním a když odešel a dítko ještě spalo, usnula též.

Karla neměla ani tušení o ráně, která ji stihla. Jmění Hůrkovo či její bylo to tam, a Hůrka dnešní hostinou vsadil poslední do výhry, aby novým plánem buď nabyl všeho, aneb ztratil veškerou naději. Štěstí mu nepřálo, Hůrka prohrál vše. Šel sice ještě téhož dne od jednoho k druhému ze svých včerejších hostí, aby osobně sbíral jejich odpovědi. Avšak tito, měli-li ho již včera v podezření, nedůvěřovali mu dnes naprosto, čtouce dostatečnou výstrahu v jeho nedočkavosti. Pan Hůrka se dověděl jen s určitostí to, co beztoho již věděl včera, když se procházel v prázném večeřadle. Věst ta se o něm rozletěla bleskem po městě, a než se dostavil večer, vědělo se, že jest Hůrka nad to ještě zadlužen a falešným vylákáním peněz že propadl soudu. Když přišel k poslednímu ze svých včerejších hostí, zdržel ho tento pod jakousi záminkou u sebe a když sluha ohlašoval, že jsou ti páni již zde, oznámil mu jeho včerejší host, aby se buď dobrovolně u soudu udal, aneb že tam bude v bezpečnosti odveden, při čemž okázal na pootevřené dvéře.

Karla tuto ránu příliš neucítila, když se

k ní donesla. Neznala její dosah. Nepřipadlo jí ani na mysl, aby se osudem svým příliš zaměstnávala. Myslila, že život její změní se jen tak dalece, že bude žíti právě tak jako posud, ale bez muže. Bolest z toho nepocítila velkou, a býti bez prostředků k živobytí, tomu nerozuměla naprosto, poněvadž po celý život se jí myšlénka tato nenaskytla. Hleděla ovšem s úžasem na to, když komise všechen nábytek vzala pod úřadní pečeť, a když na její velení nic nedbáno, ale posloucháno toliko, co velel pán v brejlích. Myslila, že do večera se vše opět tak rozpečetí, jako se bylo zapečetilo; ale když jí dali dítko do náruče a pravili, že se musí zapečetit příbytek celý a ona se pojednou octla s dítkem z vlastního bytu před prahem: tu ztrnula jako kamenná socha, oko jí vzplanulo hořem a nevolí, a v mysli její počaly vlny jíti tak vysoko, že byla jimi až ohlušena.

Kam se měla obrátit? Karla si sedla na prahu a nebyla s to, aby myšlenkami jasně si rozložila svůj osud. Kdo se octne v poušti a najde cestičku, drží se této, a třeba jinak veškerá naděje se uzavřela před ním a za ním, doufá, že aspoň cestička ta ho někam dovede k odpočinku. I vynaloží všecku bedlivost k tomu,

aby neztratil s oka to, co mu odměřuje prostoru v nekonečném. Před kým se ale rozevře celá pustota ve své nekonečnosti, ten ztrácí na první chvíli i svého vědomí; nemáť žádného měřítka, jeho bytost se ztrácí jako zrnko v písku, jest to plavec bez cíle, jenž ztratil kompas. Měla volati, měla se utíkati o pomoc? Pomoc arciť by byla na snadě. Majíť lidé všeho dost a kdo sám ještě do dneška oplýval vším, věří snadno i v nadbytek jiných. Není možná, aby se všickni ti lidé nepostarali, by pečeť se dveří byla stržena co nejdříve, aby mohla opět vejíti do své síně a tam uložiti dcerušku. Neníť možná, aby lidé přebývali v bezpečnosti a pohodlí, vidouce Karlu, ana nemá ni jednoho, ni druhého.

Takové myšlénky se jí namanuly, aniž by je byla zavolala, a Karla se jim svěřila, poněvadž byly přirozené. Nevěděla, aneb nedovedla to věděti, že tone, neboť byly břehy tak na blízku. Karla věřila v jich bezpečnost, třebať ji lodka odnášela od nich; vždyť je dosud viděla, stromy na nich květly, lidé po nich se procházeli a rozmlouvali, ptáci štěbetali, tráva se zelenala a děti si na nich hrály. Nezkušený plavec nevěří, že o skálu rozbije se mu loď a k čemu by mohl vztáhnouti ruce, že odrazí ho od sebe srdcem

kamenným. Majetek se zdál býti Karle věcí přirozenou, nutnou; nikdo jí ho dosud nepopíral; kterak by tedy bylo možná, aby nemohla překročiti vlastní práh, aby se nemohla ubytovati ve svém bytě dle vlastní vůle?

Karla se ještě ani nebyla vzchopila, aby zkusila, zda klika povolí, když ji stiskne, aby si otevřela byt. Věřilať v to úplně a myslila si, že jest dost času, aby vstala a o to se pokusila.

Stmívalo se již a Karla dosud seděla na prahu. Přišla k ní domovnice a litovala jí velmi. Nazývala ji svou dobrou paní a zvala ji, aby alespoň na dnešní noc šla k ní, že jí upravila vše, seč skromné její síly jsou, by tam mohla pohodlně přespat, neboť venku že přece zůstati nemůže. Karla jí děkovala a odbyla zkrátka, že toho netřeba. Nebylo to z pýchy, neboť Karla úplně v to věřila, že toho netřeba, a že by bylo zpozdilé, žádati na domovnici, čeho má sama důstatek za zamčenými dveřmi. Domovnice arciť si to vykládala jinak, a jdouc se schodů, mluvila dosti hlasitě, že jí ta pýcha asi brzy vyskáče.

Byla noc. Měsíc se leskl na nebi až milo a hvězdy mrkaly jako živé oči. Po domě se

rozložilo úplné ticho, v oknech světla povyhasla, a všecko odpočívalo v klidném spánku. Karlu to zabolelo, když viděla tmu ve svých vlastních oknech, aniž by sama byla svíce pohasínala. Umínila si, že je rozsvítí. Vzala za kliku, jak v ni byla věřila, ale zavřené dvéře byly tvrdší než její měkká ruka. Sklesla opět na prahu; zaobalivši dcerušku svou vším, co měla, položila se hlavou o dvéře, nadějíc se, že se jí ráno poddá, co nyní vzdoruje.

Usnula dosti klidně. Nemělať dosud o tom pravé tušení, že jest — žebračkou.

Druhý den ráno přiběhla domovnice jmenem domácího pána se zprávou ku Karle, aby se od prahu klidila. Co nad to dodala ještě ze svého, Karla již nezaslechla. Ale bylo jí, jako by celý ten výstup byl jí na posměch. Odvrátila seod domovnice s pohrdou, neodpověděvši ani slovem.

Dnešním probuzením, zdá se, že se v ní probudilo i vědomí o strašné změně nového stavu. Již při prvním úsvitu, probírajíc se ze spaní chtěla pokročiti k dcerušce své, aby ji napojila. Myslilať v prvním bdění, že dosud spala v pokoji a kolébka že stojí právě na témž místě,

na němž stávala dosud. V tom jí ale dceruška zaplakala v náručí, o kolébce nebylo ani památky a místo z měkkého lůžka zdvihala se z kamene a dřeva. Zima ji rozrazila, či že pro nezvyklost nocovati mimo pokoj, či že tím, že se skutečnost na ni šklebila úplnou jistotou. Lidé vycházeli z domu za denním zaměstnáním. Zastavovali se u ní dílem, aby ji politovali, dílem, aby napásli oko změnou, při které člověk vždy se zastavuje, pokud jest člověkem. Zvědavost lidská časem bolí, a je li člověk v neštěstí, bolívá více než neštěstí. Lidé ani necítí tak ránu neštěstí, jako se jich bolestně dotýká vědomí, že jsou i s neštěstím předmětem obecné zvědavosti.

Karlu to aspoň popudilo, a když po domovnici dostavilo se několik dětí, aby viděly, kterak paní Hůrkové ze všeho nezbylo nic, leč co má na sobě a co chová ve svém náručí: rozhorlila se tak, že je od sebe odháněla nevlídnými slovy. Avšak děti nemají tu sílu, aby pochopily něčí bolest aneb v jeho stav se vmyslily. Dítě si právě tak zahrává s dědečkovou šedinou, na niž sáhá smrt, jako s kvítkem, které vypučelo na luhu. Děti se daly Karle do smíchu a cítíce pudem její málomocnost, staly se ještě dotíravějšími. Nevole Karlina je bavila, byla jim

předmětem hračky, jako loutky, které byly dostávaly nejednou z jejích rukou.

Proti této lehké mysli, jež klade hrob i kolébku na jedny vážky, neměla Karla zbraně. Ale tolik bylo jisto, že všechno její myšlení vzplanulo jako v jediný požár, jenž silou hroznou osvítil celou propasť, která neměla konce a počínajíc u jejího prahu neměla žádné cesty k návratu. Nemusila již ani domovníce přijít, aby jí opakovala, co domácí pán jí byl vzkázal. Karlu ty dětské zraky pálily jako žhavé uhlí, půda jako by se pod ní houpala. Vzchopila se a potácela se se schodů, jako by byla vstala z horečky. Bylo jí jedno, kam se obrátí. Svět, který se jí před domem rozevřel, byl daleký a neměla-li cíle, bylo jedno, kterou cestu zvolí. Šlo jí přede vším o to, aby se ztratila lidem, kteří ji znají, aby došla místa, kde by ji ušetřili zrakem. Tolik tušila, žeť jest bídy na světě dost a svět že jest tak okoukán na těchto zjevech, že ušetří zvědavostí každého, koho nezná.

Na této své cestě zahnula hned z hlavních ulic do uliček vedlejších; čím dále šla, tím více pustly ulice, tím více řídly zraky, které ji provázely pohledem. Nebyloť to již nápadné, že šla uličkami těmi čistě oblečená žena, která

nesla na rameně dítko. Duševní stav nenašel v obličeji ještě to písmo, aby bylo každému čitelným, a z těch lidí, kteří chodí po ulicích, kdož dovede čísti již ze samé tváře?

Karle se ulehčilo. Ulička, do které došla, měla jenom několik spíše chaloupek než domků, a od jedné k druhé táhly se dlouhé zdi. Za zděmi stály zahrady a domky byly skoro vesměs uzavřeny, poněvadž v nich bydleli lidé, kteří celý den se zaměstnávali mimo dům. Před lidmi aneb aspoň před zvědavými lidmi byla Karla zachráněna a to jí aspoň na ten čas dostačilo. Krom toho se jí zdálo, jako by celá ta ulička nesla šat, jenž se jí neposmívá a city její neuráží. Není nám každá místnost stejně milá; mládí vyhledává potůčky, luhy a lesy, staří lidé rodinný kruh, zamilovaní měsíc, hvězdy a večerní vzduch — chudina pustotu a špínu. Není to vždycky nedostatkem smyslu čistoty, že chudina se přátelí vždy raději s pošmurností než s jasnem; nalézáť v tom nevědomky útěchy, že nedostatky její neobrážejí se příliš zřetelně. Oblekněte žebráka v bohaté roucho a zasměje se sobě sám, aneb nad sebou zapláče. V hadrech svých necítí své ponížení, v lesku by pod ním klesl.

Karle se alespoň zdálo, jako by pustá tato julička jí kynula domácí tváří. Nejen že ji tu nic neuráželo, ale zpomenouc si na domov svůj, přemlouvala se skoro s vědomím, že tamten byl enom vypůjčeným a tento že jest pravým. Ležel v tom bolestný humor; ale bez toho příměsku nebyla by bolest snesitelna. Jiná na místě Karly by si snad vzala život. Ale u Karly nebyl dosud cit vyvinutý, aby byla povznesla se k takové bolesti. Ani k pravým slzám se dosud nevzmohla, neboť skápla-li jí nějaká na tvář dceruščinu, byla to slza více dítěte, než slza zoufalého neštěstí. A u dítěte jest pláč a smích totéž: mění se, jako sluneční svit s chmurami.

Karla nebyla od včerejšího dne ještě požila ani sousta potravy, a pozornost její dosud nebyla k tomu se obrátila. To bezděčné napnutí nervů, ta zimničná palčivost její mysli nedaly dosud vzniknouti žádosti po potravě. Tím se také stalo, že se dosud nezděsila tak své bídy, poněvadž ji neznala celou. Když ale se byla poněkud ukonejšila v novém bytě na pusté uličce a napnutí to povolilo, počal na ni dotírati hlad s veškerou zásobou svých neuprositelných chtíčů. Kdo neví, co jest hlad, nezápasil ještě nikdy v sobě o důstojnost člověka. Hlad má hroznou

svou tragiku, jakmile vystoupí z mezí, v nichž propadal komice. Cítí-li člověk, že mu schází i nejpotřebnější, aby životní své podmínky zachoval, přestává vůbec věřiti, že jest člověkem. Hlad má řev tak ukrutný, že vše ostatní v nás přehluší. lásku, šlechetnost, obětovnost, velkodušnost i lidskou hrdost. Ano i důstojnost člověka uvádí v pochybnost. Na rostlině, jíž se nedostává ani půdy, ani vláhy, těžko žádati květu. Neodsuzujte přenáhleně tvory, které z hladu zahodily svou důstojnost, neodsuzujte ženy, které z hladu zaprodaly tělo své. Pokud společnost uzavírá své dvéře jeho křiku, nemá práva, aby o lidech těch soudila, a křivě soudí, odsuzuje-li jich.

Kam se měla Karla nyní obrátit, když počal na ni dotírati hlad? Měla jíti žebrat? Myšlénky té se zhrozila, jako nenadálé smrti, a snad by byla raději v tom okamžiku zemřela, než by byla nastoupila tuto cestu. Musilať by opět mezi lidi, a před chvílí ještě cítila úlevu, že se lidem ztratila. Měla jíti snad po svých známých? Měla se naučiti modlitbě bídy a před každým rozvírati své rány, aby se jim posmáli ulehčení neposkytnuvše? Měla jíti k lidem cizím a teprva slovy, která už každý zná nazpa-

mět, dobývati si u nich známosti? Neváhala a rozhodla se, snášeti raději hlad, než obcovati s lidmi.

Jedna myšlénka ale se na ni vrhla silou tak mocnou, že jí odolati nemohla a po nějaký čas skoro se zalíbením při ní setrvala. Napadnul jí Havel; připadla jí na mysl veškerá ta mladistvá slova, jimiž si byli za nedávných let líčili svou lásku. Věřila v opravdivost jeho lásky a cítila se mu blízkou, třeba byla svátostmi i osudem od něho oddělena. Cítila teplý jeho dech a lesklé oko jeho, jako by jí samo přicházelo vstříc a k sobě ji volalo. Obraz jeho vyskočil v ní spůsobem snad mnohokrát mocnějším, než jaký byl ten, když ještě naň myslívala s celou upřímností. Vedle půvabu krášlila ho i dobrota a tuť jako by viděla rozevřenou jeho náruč, do níž by jen sklesnouti měla. K němu kdyby šla, ten by jí porozuměl jediný, aniž by mnoho slov bylo třeba, ten by jí mohl pomoci, aniž by o pomoc prositi musila.

Karla ve své síle omladla při těchto myšlénkách; dívala se za nimi, jako dítě za bublinami, jež si bylo vytvořilo z mýdla; viděla, v jak lesklých barvách se před ní vznášejí, a když praskla jedna, utvořila si rychle druhou a třetí.

Avšak čím více se v obrazy tyto ztrácela její mysl, tím zřetelněji se i budil pocit vlastního vědomí. Kdyby Havel byl postižen podobným neštěstím, nebyla by váhala ani tak dlouho, co třeba od myšlénky k předsevzetí; byla by ho vyhledala a pomoc svou mu nabídla. Havel se bezpochyby dověděl již o jejím osudu; byl by ji snad již sám vyhledal, kdyby k tomu kroku měl dosti síly. Rozhodla se rychle, že raději bude žebrat, než by se Havlovi stala obtížnou. S láskou svou a pomocí by ho byla vyhledala, s prosbou o jeho práh nezavadí.

Karla to bezpochyby cítila, že se mysl její povznáší. V předsevzetí tomto našla zalíbení, našla síly; byla si vědoma, že raději umře, než by se k němu utekla s prosbou. Cítila se volnou jako pták, jenž z dosavadních nížin koná let do výše. Patří na tytéž předměty, ale s jiné perspektivy; není jim poddán, jest nad nimi, může je opustit, může k nim se vrátit. Nevadíť to jeho lásce, ale cítí, že může být volným.

Přiblížil se večer, přišla noc a do ní vstoupil měsíc, jako lehký jinoch se svící do tajné ložnice. Karla měla lůžko tvrdé a pocítila s bolestí, že si dosud pomoci nevyhledala a nyní že již jest pozdě. Dítě volalo o prs a Karla po-

zorovala s úžasem, že se jí již nedostává síly, aby prs měl potravu pro dítě. Vyskočila a jako kozička se dívá po vyprahlých skalách, by našla zelené kořínky a pak ukojila mečící mládě, tak Karla se rozhlížela při světle měsíčném po stravě nejpotřebnější. Chodila podél zdi a celá její pozornost obrácena byla k tomu, aby si našla potravy. Hledala ji na cestě, jako by ji tam někdo naschvál položiti musil. Sotva se vlekla a prošla celou uličkou několikkrát, leč potravy nenašla. V tom padlo oko její na zeď. Za zdí byly zahrady, čas byl v srpnu a zralé ovoce viselo přes zeď, že třeba jen rukou dosáhnout, aby je utrhla. Karla si natrhala do klína švestek; spáchala dle zákona krádež, dle pudu zachovala sebe i dítě. Pro dnešek byla zachráněna, o zejtřek chudina nedbá, zejtřku nemá.

Zeď ta měla v sobě výklenek, v němž druhdy stávala socha svatého. Do výklenku toho se položila Karla, klesla unavená a zemdlená, zaobalila dítě před ostřejším vzduchem do posledního plátna a usnula více mdlobou než chutí po spaní.

Druhý den bylo deštivo a podzimně sychravo. Výklenek neposkytoval tolik ochrany, aby ji ubránil dešti. Navlhlá a na těle se třesouc

poznala s hrůzou přebolestnou, že musí opět vyhledávati lidi. Zašla do jednoho polootevřeného domku a tam si usedla za dvéře. Nový déšť na ni nekapal, ale šaty její prosákly a zima jí rozrazila oudy. Něco tepla by jí bývalo dobrodiním, ale v celém domku bylo pusto. Nezbývalo jí, než vyhledati opět dále lidi, a odhodlala se k těžkému tomuto kroku.

Zraků zvědavých nebála se tenkrát; pro nepohodu šlo méně lidí po ulicích, neboť si každý vážil domova. Karlu bolel dnes nedostatek domova, jako včera hlad a hlad se dostavil opět, jako neodbytný věřitel. Šla v lidnatější ulice jiné části města, kdež myslela, že ji sotva kdo pozná. Déšť houstnul, Karla byla promoklá a zastavila se v průjezdě jednoho většího domu. Nezůstala tam státi, utekla se na schody, aby nemusela viděti tolik lidí, beroucích se kolem.

Zastavila se v síni prvního patra. Oči její padly na otevřenou kuchyň, skrze niž se vcházelo do bytu. V kuchyni připravovali oběd; byla otevřena, proto že tam měli tepla více, než bylo třeba. Vůně připravovaných pokrmů Karle omamovala smysly. Schází-li člověku všecko, jest pud jeho nejmocnějším. Odcházející z kuchyně teplo a líbezná vůně jídel táhly Karlu

k sobě jako magnet. Vždyť o nic nežebrala. Teplo pouštěli odtamtud, že ho měli mnoho, a to odcházející teplo by dostačilo, aby skřehlou Karlu zahřálo. Noha mimovolně činila kroky ku předu, dvéře ji táhnuly k sobě, jako kočku táhne lup. Usedla si na schodech, vedoucích do druhého patra a okřívala na teple s pravým zalíbením.

V kuchyni bylo velmi živo. Dovádělo tam několik dětí, jako z hračky pomáhaly vařit oběd. Tu tomu zachutnala ta mlska, tu ta druhému, a když přišla mezi ně matka a jedno na druhé si stěžovalo, že užilo více mlsek, plísnila je zdánlivě všecky. Ale když se jí daly na to dítky do smíchu, smála se také, a přidala ještě každému po mlsce, aby si neměly co vyčítat.

Karle při tom pohledu vstoupily poprvé žhavé slze do očí. K tomuto blahu rodinnému rozehřívala se teprva nyní, kdy pozbyla již všech prostředků, aby si je zaopatřila. Pochopovala teprva nyní, co jest štěstí domácí a pohled na dovádějící děti byl jí jako pohledem do ráje, jehož sama dostihnouti nemůže. Při pronikajícím ji teple zapomněla zcela na utrpěnou nepohodu a zahleděla se tak s plnou myslí do buclatých, veselých tváří dětských, že by je byla

líbala jako vlastní matka. Co dosud k ní nepromluvilo nikdy, pocítila nyní, kdy sama všeho byla pozbavena. Jako proutkem kouzelným padlo jí bělmo s očí a čeho se veškeré vychování při ní nebylo dotklo, to v ní počalo mluviti jazyky sterými. Mluva rodiny byla se jí dosud dotkla jenom práznými formalnostmi, nyní ji slyšela u samého zřídla jako pramének, jenž kloktá ze země.

Z kuchyně nepozorovali Karly. Byliť sami sebou zaměstnáni, byliť plni toho, co nazýváme štěstím, matka pohledem na dítky, dítky vědomím, že jest u nich matka. Pohled ten Karlu sytil, jako vůně ovoce a květu, cítila, že bývá na světě jaro, třeba ona byla k němu neroztála. Ledová kůra, jež provázela dosud všecky její kroky, tála na tomto pohledu; cítila, jak velice byla dosud chuda na pocitech blaha, pochopovala blaho, ale to blaho nebylo již její, bylo cizí.

Vůně pokrmů probudila děcko v jejím náručí, že zaplakalo. Děti zvolaly, že venku sedí nějaká žena a matka zavřela dvéře.

Karlu to zabolelo. Co jim učinila, že jí nepřáli ani toho pohledu? Byli tím již chudší, že se někdo na ně díval, kdo prahl po tomto štěstí? Vždyť ani o nic nebyla prosila, dvéře

byly otevřeny, že jim bylo teplo těžké, a Karla si ho přisvojila tolik, mnoho-li i stěnám u dveří se ho dostalo. Což byl ten pohled její tak urážlivý, že trvaje se zalíbením na štěstí rodinném, jejich poklid rušil? Což tomu vskutku tak, že jenom až ke dveřím sáhati smí její pohled, a dále že mu zakázáno? Opona se jí zastřela a jak se cítila před chvilkou dotknuta, viděla nyní Karla jasně, jak velice jest bídna. Ulice jí patřila, už ku prahu se směla dovleci; co bylo za prahem, to urážel už i její pohled. Což jí teprva kyne, kdyby vskutku zaklepala na dvéře a požádala za úlevu nedostatku svému?

Šla se schodů a umínila si, že do domu již nepůjde. Ale kam se obrátit? Déšť šlehal do tváře a oděv sotva poněkud osušený navlhoval znova.

Naproti domu, z něhož vycházela, stál chrám. Slyšela z něho varhany a zpěv, lidé vcházeli do něho. Často chodívala do chrámu za příkladem jiných, aby vůbec měla jakou procházku, aby se po lidech poohledla a aby ukázala svůj oděv. Nic ji do chrámu netáhlo, a pobožnost, jíž vykonávala, bývala jenom záminkou. Ale jak nyní patřila na ty otevřené dvéře, táhlo ji to k sobě

jako nový svět. Viděla alespoň nějaký cíl a příbytek, který ji zbaví ulice a deště.

Vešla do chrámu. U vchodu stála kupa žebraček, odříkávajících své otčenáše a když šla Karla mimo, natahovaly mechanicky ruce. Karla poklekla hned za vchodem. Nemodlila se slovy, neboť duší proudila celá záplava citů a ty nepropukly ve slova. Karla byla blažena, že aspoň tyto dvéře před ní se nezavřely a ač nerozuměla poklidu v této síni, tušila přece, že si již našla příbytek proti větru a dešti. Neviděla tu lidí, neslyšela jejich zpěvu; ale přece jí bylo, jako by ty varhany mluvily z její duše. Jejich zvuk šel tak plným proudem, jako píseň jejího srdce. Oboje nemělo slov, ale oboje vyplňovalo celou bytost.

Když bylo po obřadech, hrnuli se lidé z chrámu, a Karla že byla u dvéří nejblíž, musila nejprvé povoliti proudu. Vešla do vchodu a poněvadž venku ji nelákal déšť, zůstala mimovolně státi mezi žebračkami. Ty se jí nevšímaly, neboť byla pozornost jejich obrácena a ruce nataženy k těm, kdo šli z chrámu. Žebračky se modlily otčenáš jako chórem a když došly místa „chleb náš vezdéjší dejž nám dnes,“ ztrnula Karla na celém těle, pláč ji polil, a štkala až

se zajíkala. Kdož rozuměl této mluvě bídy více než Karla?

Šly některé paničky okolo, a hlas žebraček byl úpěnlivějším než před tím. Jedna panička podělovala všecky, a než se Karla nadála měla ve své dlani stříbrný peníz. Očima ho neviděla, neboť byly zality slzami, ale cítila na dlani, že má v ruce — první almužnu. Nebyla se ještě dosud zpamatovala a ač jí srdce usedalo, cítila přece, žeť bráti almužnu jest snadnější, než si byla pomyslila. Neznala té ruky, která ji byla obdarovala, ale vystřízlivěla brzy, když po odchodu všechněch ze chrámu žebračky na ni se vrhly, že je chce tady skracovat, aniž by je byla požádala za přijetí. Avšak utišily se, když Karla jim ukázala své dítě a pravila: „Nemám ničeho, než toto.“

Žebračky usedly každá do jiného kouta a Karla si našla svůj opět ve chrámě. To se zvláště jedné z nich líbilo, že prý se nezná ještě v řemesle a třeba prý se postavila chvílemi mezi ně, že je v celku přece nezkrátí.

Den uprchl, stmívalo se a kostelníci zavírali dvéře. Karla viděla, že tu není jejího pobytu leč do večera. Šla tedy opět mezi žebračky

a když se tyto ubíraly odtud, ptala se jedné: „Kam chodíte na noc?“

Žebračka se dala do smíchu.

„My na noc? Podívejte se na ni: ta jest ještě holátko mládě. Zdá se, že by bylo lépe, abys toho nechala, máš-li takových starostí. My na noc? Dceruško, kamkoliv. Přikrejem se třeba listím, třeba travou, také ničím. Nejlíp se spí, drahoušku, když se vypije sklenička samožitné: ta hřeje a zdá se ti o dobrých almužnách. Ach, pravda, vždyť jsem zapomněla, že dnes prší. Nu, dáš-li nám každé po jedné skleničce, dovedeme tě na noc; dnes se nám nebude stýskat; budeme míti vypravování a pití a jídla, že se ti jistě u nás zalíbí. Nu, za to málo zpropitného to stojí, abychom tě přivedli do cechu. Chceš-li tedy, pojď s námi.“

Karla byla za celý den tak umořena, že by snad byla šla za těmi ženami do propastí, slyšíc o jídle a pití; nedostatkem zemdlena, slyšela již jenom hlas volající o jídlo.

Vedly ji do jedné zákoutní uličky. Tam vstoupily do domku a přes těsný dvorek tápajíce ve tmě doplížily se ke dveřím, do nichž vešly. Před Karlou se otevřela čoudem začernalá jizba, kterou sporá lampička olejová činila

ještě zasmušilejší. Lampička stála na flašinetu, na němž flašinetář měl haldu písniček o kuchařkách, kterak se nosí dle nejnovější mody. Flašinet pištěl a stařec s mladým hochem prospěvovali sloky. Několik žebráků, kteří sem se byli již sešli, opakovali pak vždy chórem celou sloku za oběma zpěváky.

Vzduch byl tu dusný, v kamnech praskal mohutný oheň a v troubě se pekla jídla všelikého druhu. Jizba byla dosti prostorna, žebráků a žebraček se scházelo pořád více; lavice byly již obsazeny a kdo nenašel již místa na nich, sednul, aneb položil se na zem. Stolů v jizbě nebylo. Každý příchozí odhodil svůj raneček s vyžebranou almužnou do kouta, v němž prý se nahromadilo „milosrdenství;“ nanosili prý se ho za dne již dost.

Z příchozích se tu každý „vyloupnul.“ Slepí odvázali zavazadla s očí, němí si nastrčili řeč, chromí odložili zlámaniny, obkladky z ran se odhodily a berla prý bude dobrým párátkem na zuby. Mezi žebráky panuje pravda, klam prý jest jim tolik, jako boháčům řády na prsou: uznáním zásluh o trpící lidstvo.

Brzy nastal život bujný a rozpustilý. Staří, mladí otáčeli se v kole, klení a zoufalý výsměch

zavznívaly jedněmi ústy, dvojsmyslná slova ozývala se plným chórem. Bída tu slavila své orgie, hltala jídla i nápoje, oplzlost i opilost strhla tu se sebe roušku.

Jeť cosi tragického v těchto radovánkách bídy. V této úplné bezuzdnosti teprva vidět mnoho-li se společnost provinila na celých vrstvách, uzavřevši se před nimi úplně, učinivši jim výsledky svého zápasu nepřístupnými. Co má svět pro žebráka, aby v něm zachoval a odchovával člověka? Zákon ho nebrání, a to vše, čím vy se chlubíte, má platnost jen až k němu. On sám propadá zvířeti, vy ho k němu ženete a proto, rozváže-li se, triumfuje v něm zvíře nad člověkem. Možná, že o tom ví; ale zdaliž jest z těch slují nějaká cesta na výsluní? Vzdělanost by mohla tyto sluje strhnout a stáli by všickni na světle. Avšak společnost zahání je do těchto doupat; světlo nechá pro sebe, jim hadry, špínu a bláto.

Karla ztrnula na celém těle při tomto pohledu. Cosi ji pudilo ven, ale podiv, který ji ovládnul, byl tak mocný, že neměla ani síly, aby se vzchopila. Lidé v domech jí spůsobili bolest, tito ošklivost. Cítila se nešťastnější než všickni ti zde, neboť nebyla s to, aby se opo-

jenými smysly pustila do záchvatného víru, jenž pohlcoval i vědomí i cit. A přece jim nemohla zazlit. Vždyť se jich všech společnost zbavila urputně: stáliť tedy v právu, uvádějíce v posměch vše, co společnosti bylo drahé a svaté.

Jeden z žebráků zpozoroval, že Karla se tváří, jako by se jí nelíbilo mezi nimi. Přistoupil k ní a s tváří ukrutně pravdivou počal k ní mluviti:

„Ajhle, co se nám tu vylíhlo! Tyť's ještě mladá, a ty se chceš hlásit do našeho cechu? Jsi hezká a nevíš nic lepšího se svou krásou, než žebrat? Tážu se vás všechněch: trpíme my krásu a mladost? A co vidím? jsi oblečena, jako bys chtěla zváti nás k hodům. Tážu se vás všechněch: smíme trpěti oděv, aby se zdálo, že se nám dobře daří, aby se před námi zavřely i ty poslední dvéře? Smíme my trpěti oděv těch, kteří nás vyhánějí z domů a teplo, jídlo — všecko uzavírají před námi?“

Žebrák ten vrhl se na Karlu a jedním rázem roztrhl jí oděv od shora až dolů. Obrátil se pak vítězně ku svým soudruhům a ti se pásli hrozným chechtotem nad obnaženou Karlou.

V Karle vzplanulo všecko, co v ní ještě dřímalo, uraženým hněvem. Což už ani ten pocit

ženskosti nebyl jejím majetkem? I u prahu své vlastní důstojnosti měla se stát žebračkou, i tu měly před ní býti dvéře zavřeny, i ten nejvlastnější pocit měla dáti na lup dravosti vlků?

Karla se vzchopila a jako štvaná srnka vyběhla z domu a na ulici vrhla se v nejistotu počasí a v temnotu noční. Neměřila kroků, vždyť ani nevěděla, kam se ubírá. A bylo jí, jako by vyrvala katovu noži vlastní svůj život. Země ztrácela pod ní jistoty, domy se měnily ve sluje dravčí a co odpočívalo v pohodlí, zdálo se na ni sršeti střelami a jedem. I ten červíček v jejím náručí byl pozbaven posledního útulku; co ho krylo před zimou a deštěm, roztrhali, jako střechu zběsilý vítr. Pohledla k nebi a vyznala, že nevidí svému utrpení konce.

Kde všude bloudila, to těžko udat. Promoklá zaběhla pozdě již do jednoho domu, který dosud byl pootevřen. V domě bylo prázno; našla si tam jakýs malý koutecek ve výklenku. temný a prázný, o němž tušila, že ji z něho nikdo nevyruší.

Druhý den ráno, když se probudila, viděla, že jest dceruška její mrtva; zároveň poznala, že spala v domě — Havlově.

Léta prchala a Karla přivykla bídě, jako by v ní byla zrozena. Přivykla jí, jako oko tmě, pozbavené naděje, že se mu kdy rozední. Navykla chlebu milosti, navykla žalostné modlitbě na prahu u dveří, navykla vlídným pokynutím i tomu, když se před ní urputně zavřely dvéře. Slovo vlídné jí bylo, jako by světila svátek, slovo tvrdé jí sevšednělo a měla těch všedních dní dosti. Navykla hladu i zimě, navykla chudému oděvu i tvrdému lůžku a že majíc domov všude, nemá ho nikde. Byla jako keřík, jenž s něco málem hlíny zachytil se na skále. Chytá se kořínky, kde může, jest vystaven větru i úpalu slunce, půda pod ním ustavičně prahne a sporé lístky budí více slitování, než potěchy.

O manželu svém nedověděla se dosud více, leč že jest zavřen. Nezanášela se jím dále a jako jí nebyl nikdy k srdci přirostl, tak jí snadno vypadl z mysli. Nezlořečila mu, že jí osud tento připravil; bylť jí, jako by ani jinak přijíti nemohlo, než se stalo. Mladý její život zdál se jí nyní býti tak bez ceny, že za tu minci ani čehos jiného dostati se jí nemohlo, leč žebrácké hole. Bylať tak chuda, tak chudinka, že ten trochu lesku, jenž ji byl prvé zahaloval, zdál se jí býti pěknou nádobou, v níž rostla

chudobka. Nádoba pukla, chudobka z ní vypadla a svět ji nazval žebračkou. Cítila to nyní až příliš a měla-li mluviti pravdu, cítila se nyní bohatší, než když ji nazýváno paní Hůrkovou. Nabyla citu, když poznala, kterak ústrk bolí, nabyla vědomí, když poznala, kterak soustrasť blaží. Nemajíc ničeho, co by nazývati mohla svým, pociťovala přece ono vnitřní teplo, onu zář, která nás pojí s blankytem, která bytost naši zmnohonásobní, že v sobě sílu cítíme za mnohé a trpět dovedeme za všecky. Pociťovala, že v ní plápolá kus onoho světla, jež vyvádí mudrce na poušť, aby mu tam rozžalo pochodeň k nesčíslným pokladům, k novému světu. Byla jako ptáček, kterému, když noc zakryje svět, probudí se plné zřídlo písní, že se mu nezasteskne. Nepocíťovala bolest bídy již ani k vůli sobě, ale cítila bolest jiných. Majíc časem almužny nadbytek, podělovala ty, jimž se jí nedostávalo. Jen jednoho litovala: že teplem duše své nemůže podělit ty, které oplývají sice vším, ale při tom jsou tak chudobny, jakou bývala ona, když se jí dostávalo všeho.

Noční její pobyt býval dosud vždy v onom výklenku, vlastně malé komůrce u Havlů. Bylo to místo vždy prázné a nikomu nepřipadlo, aby

se nějak vyplnilo. Bylo zbytečné, nikdo si ho nevšímal; byloť jim špatné i na smetí, aneb aby tam nějakou nádobu uschovali. Přišla vždy nepozorována a nepozorována se vytratila. Z počátku ubytovala se tam dle pudu ani nevědouc; ulehla tam jako pejsek u nohou svého pána. Později tam přicházela s vědomím, a cítila, že jí to koutkem domácím. Havel o tom nevěděl a Karla úzkostlivě každé příležitosti se střežila, aby mu nepřišla na oči. Tušila, že v jeho srdci ani takého koutku nemá, jenž by co do ceny roveň byl tomuto; ale byla blažena, že jí dosud nikdo nezabránil, aby odpočívala v tomto povrženém zákoutí.

V komůrce této zapomínala na všecky útrapy; zapomínala, že jest žebračkou a v mysli její žil Havel jako dítko zavinuté v hedbáví. Nepřipomínala si ani tak dob své lásky, ale zaměstnávala se jím v jeho postavení nynějším. Kdyby byla věděla, že v noci ho minulo spaní, nebyla by sama ani oka zamhouřila a dověděla-li se, že mu se dobře vede a že se cítí šťastným, cítila v tom podmínku blaha svého. Kdysi vracejíc se večer do své komůrky, našla vrata zavřena a musila nocovati venku. Stalo se to náhodou, ale noc tu protrávila Karla v hořkém

pláči, neboť se domnívala, že vypátrali její příbytek a že ji takto chtějí od něho odloučit. Blížila se mu druhý večer s bázní nesmírnou, zdaliž obávání její jest pravdivé, avšak našedši vrata dokořán a komůrku svou netknutou, pocítila takové blaho ve svém srdci, že celý dům té noci nechoval šťastnějšího člověka.

Těch jisker, jimiž jí přibývalo vnitřního tepla, dostalo se jí časem ještě několik. Havel měl asi čtyrletou dcerušku, roztomilé to poupátko a otci tak podobné, jako by mu vypadlo z oka. Ze sousedního domu bylo viděti k Havlovům na pavlač, a tam hrávalo si děvčátko s panenkou, oblékajíc ji a svlékajíc a ukládajíc ji do postýlky. Karla ze sousedního domu v úkrytu často po celé hodiny se dívala na dítě, jako se díváme na hladkou vodu v potůčku. Jednou byla panna děvčátku neposlušna: postavila ji za trest na zábradlí u pavlače a panna spadla dolů. Děvčátko plakalo, ale než se nadálo, přiběhla Karla ze sousedního domu, pannu vynesla nahoru a dadouc ji děvčátku, proměnila pláč jeho v smích.

Dítě si ji dobře pamatovalo, ale Karlu mrzelo, že si panna při pádu porouchala tvář i vlasy. Karla se téměř postila po několik dní, střádala z almužny krejcar ku krejcaru a za nemnoho

neděl koupila pannu tak hezkou, že se jí samé zalíbila. Loutka ta spala s ní několik nocí, neboť Karla nevyčíhala dosud příhodný okamžik, aby ji mohla dítěti podat. Ale číhávala v sousedním domě s pravou dychtivostí, až se opět děvčátko objevilo na pavlači. Děvčátko v tom jako by ji bylo zpozorovalo a Karla poznala, že jde se schodů dolů. Přišla k němu rychle a než se toto nadálo, mělo ve svých rukou pannu tak krásnou, že se mu až modrá očka zajiskřila. Po staré panně bylo nyní veta a Karla oplývala rozkoší vidouc, že si děvčátko hrává jenom s pannou její.

Kdysi stála Karla opět v sousedním domě a děvčátko si hrálo na pavlači s darovanou loutkou. Děvčátko jako by již bylo navyklo dívat se po Karle a spatřilo ji. Rychle vběhlo do pokoje a vedouc za sebou otce, volalo: „Tam!“ a ukazovalo prstíčkem do sousedního dvora. Otec neznal záležitost dítěte, neporozuměl mu hned a prvním pohledem Karlu nenašel. Než se ale oko jeho bylo svezlo po ručce dcerušky, byla Karla již zmizela; radostí jí ukápla slza na ruku, že d'včátko si jejího dárku váží a že viděla Havla, kterak jest v rodině šťasten.

To byla kvítečka v jejích pustých dnech,

jež ji naplňovala vůní a rozkoší; člověk zvyklý procházeti se zahradami, byl by nepovšimnul se jich, ale Karla jimi zapomínala nejen, že se prochází pouští, ale vesnila se i v zahrady plné a půvabné. Chvíle ty staly se jí majetkem tak drahým, že dosud nic v jejím životě se jim nevyrovnalo. Naplňovaly ji zbožností a staly se jí středištěm myšlení i cítění, předmětem touhy a rozkoše. Cítila v nich blaho otcovo i matčino, cítila blaho dítěte a třebas i co matka o své dítě byla schudla, povznesla se přece tak vysoko, že srdce její se spříznilo s pravým pocitem lásky.

Karla pozbyla ve svém stavu dřívější svou svěžest tělesní, ale duch její stával se elastickým a oko nabylo onen zánět, který jest znakem duší půvabných. Tuším, že se Karla nemusila obávat, že by ji Havel poznal v této podobě, kdyby ji potkal třebas za jasného dne. Trvala-li ještě v jeho mysli, nebyl ten její obraz zajisté podoben této bytosti, která v oděvu nuzném za večera si vyhledávala útulku v Havlovic komůrce. Ani oko její, když bylo zaníceno láskou, neplálo tou září, jaká je nyní zdobila, když se v něm rozžehla jiskra uvědomění, že jest pravdou, co cítí. A protož viděla-li Karla někdy Havla na ulici, mohla bez bázně hleděti za ním, ač sama

v to nevěřila, že se člověk člověku může vytratit z mysli až k nepoznání.

Karla dostupovala na svých kamenitých cestách pomalu té výše, kde člověk dovede mnohé odpustit, poněvadž mnohé poznal. Se svým osudem byla již se vyrovnala; zdálť se jí tak přirozeně nutným, jako že z vrby nemůže očekávati granátového ovoce.

Byl jarní den březnový, kdy na celé přírodě je viděti touhu, že chce o sobě dáti známku života. Nepučí ještě zeleň, ale každý dech vypravuje, že cítí v sobě sílu mladistvého puku. Na zem se usmívá první jarní slunce a země na důkaz, že tomu úsměvu porozuměla, dýchá prvními fialkami. Za městem i v městě potkáváš chudinu, ana ti nese vstříc tyto modráčky omlazené země.

Karla také chodívala trhat fialky, ne aby je nabízela okolojdoucím, ale aby jimi podělila v domech ty, kteří byli dárky svými kryli její nuzotu. Dělávala tak každého jara a dnes se již vrácela ze své obcházky majíc poslední kytičku v ruce. Ta byla určena pro Havlovu dcerušku, a byla snad ze všech, jež byla darovala, nejpůvabnější. Karla se již v mysli těšila, jakou radost spůsobí děvčátku, až mu ji vloží

do malých ruček a pohledne opět do oček, jež se tak modrala jako její fialky.

Potkal ji jakýsi pán a žádal na Karle, aby mu kytičku tu prodala, nabízeje jí stříbrný peníz. Velice se ale podivil, když Karla prodati ji se zdráhala. Pravila mu, že to již poslední, zejtra že jich přinese, co bude libo, ale tuto že dáti nemůže.

Karla byla potěšena ze svého hrdinství, neboť odměna za malý ten dárek byla lákava a ruce nuzné za těžko přichází, nesáhnouti po ní; přece ale nebyla by se v tom okamžení za žádnou cenu připravila o radost, jaká jí kynula z podarování dítěte.

Rachot řetězů vytrhl ji z těchto myšlenek. Blížil se k ní průvod smutný, řada mužů v šedých kazajkách a spodkách a nohy všechněch spoutány těžkými železy. Karlu pojalo jakési ustrnutí, že zůstala stát a dívala se po tvářích trestníků, kteří se vraceli z denní práce. Oko její utkvělo na posledním z řady, jako by je k němu připoutal řetězem. Tváře bylo těžko rozeznat; bylyť vesměs zarostlé a pocit nevolnosti a tísně dal jim jakýsi společný výraz. Ale ona tvář v pozadí strhla její pozornost k sobě tak, jako by v ní měla něco vypátrat, co tušila,

čeho však se nenadála. Ano, Karla se nemýlila. Poznala svého manžela, sešlého, sestárlého. Byli si rovni, jen že on nešťastnější než ona. Hůrka ji zahlédnul zrakem, poznal ji a oko jeho zalila slza bázně, jím zachvělo zděšení a na tváři jeho malovala se v rozpacích otázka: „Kdož mi to může odpustit, co jsem já na tobě provinil?“ Kdyby byl směl z řady, byl by jí padl k nohoum, by byl slzami zrosil ty uvadlé ruce, kterým on vyrval kořeny i půdu a jež vyhodil do zimy i větru.

Karla čtla vše to v jeho tváři, čtla to s onou rychlostí, která mžikem rozuzlí záhadné otázky a odhodlá se rychleji, než se to myslit dovede. Viděla, že odpuštění její, kdyby o něm věděl, bylo by mu posilou v okovech, dobrodiním v stavu nejhroznějším. Cítila mžikem celou váhu jeho neštěstí, cítila se býti proti němu velikou a ten zrak, jenž prosil za almužnu odpuštění, byl řečí duše tak pravdivou, že by nebyla hodna pocitu svého, aby mu nebyla odpověděla. Mžikem roztrhla malou kytici fialek, rychlostí pomyšlení uvázala z ní kytičky dvě a jdouc mimo Hůrku, vtiskla mu jednu do spoutané ruky, mluvíc hlasem nad všechen pomysl měkkým: „Potěš tě bůh!“

„A naše dítě?“ tázal se Hůrka.

„V zemi jest o ně postaráno,“ odpověděla Karla.

Hůrka se ubíral dále za svým průvodem, Karla jako zkamenělá hleděla za ním. Když zatáčeli trestníci kolem rohu, ohlednul se ještě jednou Hůrka, přitiskl fialky ke rtům a neuviděli se již.

Bylo to smutné setkání. Karla nemilovala Hůrku; ale hrozný jeho osud vyvolal mžikem všechen její soucit a s ním probudilo se v ní vědomí, že se cítila ženou nešťastníkovou, jehož osud stal se i osudem jejím. Postava Hůrkova tak živě se vtiskla v její obraznost, že i když ulehla si ve svou komůrku u Havlů, stavěla se ustavičně před ni a tiskla spánek, nedadouc mu přistoupiti k ní. Kdyby se takto byla setkala s Hůrkou hned poprvé, možná, že by i její lásku byl vzal s sebou, možná, že by mu dosud náležela celá.

Nemohla usnout. Sedla a přerovnávala fialky, které jí zbyly ještě pro Havlovu dcerušku a když je dovázala, padlo oko její na okna Havlova, která, dosud osvětlena, vrhala matné stíny na pavlač a do dvora. Přivoněla k fialkám a srdce jí se zachvělo podivným pocitem. Tou

částkou, již byla dala Hůrkovi, pokryla hrob živoucí; ten zbytek, jejž chtěla dáti dcerušce domácí, vynořil se z jejího vlastního hrobu.

Mrtví vstávají prý z hrobů a v Karle vznikla podivná myšlénka, které se z počátku zasmála, která ale, když se na ní byla poněkud okoukala, ujímala se v ní silou neodolatelnou. Karle napadlo, aby se v této noci nepozorována a tiše přikradla k osvětlenému oknu Havlovu a skrze ně se podívala na štěstí jeho domácí. Nenapadlo jí to posud nikdy, avšak nyní, byla-li to myšlénka nemoudrá, posedla ji tak, jako nemoudrého fixní idea. Což z toho může pojíti a zda pohledem nestřeženým zruší štěstí, jehož by se stala svědkyní zákoutní?

Karla se vzchopila a tiše jako kůna, jde-li na lup, kradla se po schodech. Srdce jí tlouklo divným nepokojem. Měla k tomu právo i neměla, aby pohledem svým se mísila v Havlovo štěstí domácí a odnese-li s sebou ten obrázek míru, zabolí jí to snad víc, než kdyby ho vůbec ani neviděla. Ale podivná ta moc, která ji vypudila z tvrdého lůžka, hnala její kroky v před, že kdyby se měla v tom okamžiku dopustiti zločinu, nebyla by se vrátila. Nechť se jí stavěly na mysl námitky jakékoliv, srdce toho

cítilo potřebu, a kdyby měla okamžik ten vykoupiti smrtí.

Doplížila se k oknu a první její pohled padl na Havlovu dcerušku. Spala v malé postýlce u okna a vedlé sebe měla uloženou Karlinu pannu. V pokoji to dýchalo poklidným mírem. Ptáček v kleci na okně zavěšené dřímal a jeho obraz odrážel se v protějším zrcadle. Havel spal u druhého okna; za jeho postelí na stolku hořela svíčka, a vedlé té ležela polootevřená kniha, v níž byl Havel četl. Poznala tu knihu. Havel jí byl z ní předčítával a ona byla poslouchávala netečně. Jediný list z té knihy kdyby měla nyní, byl by jí svatým, stal by se majetkem veškeré její bytosti. Podlahu kryly měkké koberce, na stěnách byly zavěšeny obrazy a mezi nimi poznala — svou vlastní tvář.

Havel na ni nezapomněl, ale Karle ten obraz rozrýval srdce. V ruce na tom obrazu držela růži, oděna byla v bílý atlasový šat, tváře její kvetly, byla na nich mladost a úsměv a v těle plnost a zdraví. Karla stála u okna a vidouc ptáčkův obraz v protějším zrcadle, postihla nenadále za ním svůj vlastní, kterak vypadala nyní. Postava to suchá, tváře svraštělé, oděv chudobný, tělo seschlé — a v ruce fialky.

Zhrozila se této protivy a jako před nějakým strašidlem ucouvla na krok před sebou. Nač se odvážila k tomuto porovnání?

Vrátila se opět k druhému oknu, vedlé něhož spala dceruška. Jak ráda by jí dala do lůžka ty fialky, jen jednou ji políbit tak, jak bezpochyby ji líbal Havel každý den, a pak by se nechtěla ukázati již. Fialky v ruce jako by ji pálily. Zpytovala okno, zda jest zavřené a spozorovala, že malá vyhlídka jest jen přivřena. V okně stála nemalá nádoba s vodou. Karla pootevřela okénko co nejpozorněji, aby ani hlasem se neprozradila, dala fialky své do nádoby s vodou a přivřela opět s touže bedlivostí, s jakou byla otevřela.

Nespozoroval to nikdo.

Karla neměla tu již stání. Obraz ten přemáhal ji více, než se byla nadála, necítila v sobě sílu, aby celou jeho tíži unesla. Kroky její vrávoraly opět a zastavila se již jen u okna Havlova. Jenom ještě jednou chtěla pohledět z blízka do jeho tváře a pak nikdy již nekřížovat ani jeho spaní, ani jeho bdění. Jen ještě jednou chtěla se rozhledět po tomto stánku míru a pak navždy odejíti v nezměněné útrapy svého života.

Stála u jeho okna jako dítě, které poprvé vidí ozdobnou síň: zrakem ji pohlcuje a krokem se bojí, aby nezavadilo o ni. Co to okno všecko dělilo! Za ním svět utěšený, chovaný jako strom v zahradě, před ním svět bídy, opovržený jako planý šípek, na němž vidíme jen trny. Oba si jednou podávaly ruce, nyní nevede žádný most, aby břehy tyto spojil. Ještě jen okamžik a Karla se chtěla opět vzdálit. Naposledy pohledla v Havlovu tvář, a zdálo se jí, že se tato usmála. Patrně s něčím zápasil ve spaní, hodil rukou na zad a převrhl svíci, která za ním dohořívala.

V Karle se zatajil dech. Měla se vzdálit, měla učiniti povyk? Svíce padla na knihu a listy její počaly se ohněm trávit. Padající svíčka byla knihu rozevřela a Karla při jejím světle uviděla vínek z vlaského bezu, jejž sama byla do ní vložila. Listy doutnaly jeden po druhém, vínek byl již s pola stráven. Karle váznuly nohy, že nemohla učiniti krok, prsa jí to prolamovalo a přec nemohla z nich proraziti hlasu. Byla jako člověk ve spaní, když se octne v nebezpečí života. Veškeré jeho síly pracují, aby vydal ze sebe křik a na něm jako by ležely centy, jež mu zabraňují dýchat.

Kniha už byla do pola strávena, z jejího vínku nezbyl leč popel, který se ještě jednou vzepnul v modravém plaménku, aby se pak rozpadnul v částky, z nichž nikdo nepozná původní útvar. Karla se dívala s jakousi lačností po této své památce a přála jí to s neznámou ukrutností, aby ji plamen strávil. Jako by sama do plamene dýchala, aby nenechal stopy po její mladosti, aby ani památky neušetřil toho, co určeno jest zapomenutí.

Karla si oddechla, když se jí stal plamen povolným.

Avšak doutnající plamen pohlcoval list za listem a Karla s úžasem spozorovala teprv nyní, že nad plamenem visí záclony, které se jistě vzejmou, jakmile plamen vyskočí výše, což se může státi každým okamžikem. Ba plamen již chvilkami poskakoval do výše, jako chtivý hošík, jenž si se stromu chce utrhnouti jablko.

Tu to stísnilo Karle ňádra, hlas se prolamoval z ní mocí, zápasila všemi silami: v tom vyrazila ze sebe strašný ryk, jako tygřice vrhla se na okno, zalomcovala jím, že se to až po domě zatřásalo a hlasem všecko pronikajícím zvolala: „Hoří!“

Havel vyskočil ze spaní a nezdálo se mu

jinak, než že sám se z něho násilně vytrhnul. Ospalý poznal přec, v jakém nebezpečí jest jeho příbytek, rychle hledal vodu, avšak nemoha ji v chvatu postihnout v pokoji, připadl šťastně na nádobu za dceruščiným oknem. Skokem otevřel okno, běžel rychle ku rostoucímu plamenu, který již již se chytal záclon. Havel postříkl záclony a se zbytkem ulil planoucí knihu. Chvěl se po celém těle a zůstal státi jako zkamenělý. V pokoji byla tma.

Rozžal pak jinou svíci, aby se podíval, co plamen strávil. Kniha byla skoro celá popelem, památka Karlina strávena a Havel držel v rukou — kytici z fialek. Netušil, odkud přišla, netušil, co mu má vynahradit.

* * *

U vchodu na Volšanský hřbitov, jako po dnes, stávala tlupa žebráků a žebraček. Živili se prosbami u příbytku smrti. Lidé odvážející své příbuzné tam, kde se vše zůstaviti musí, bývají snadněji nakloněni poskytnouti nějakého dárku živým těm kostrám, které svědectví vystavují našemu pokroku, v němž může člověk hynout, aby nezahynul.

Při nich sedávala stařena, jíž říkali „věn-

cová bába.“ Rozeznávala se od ostatních jen tím, že nežebrala prosbami, nýbrž věnci. „Přistěhovala“ se sem za jedním pohřbem, jenž prý platil jakémusi sládkovi. Od času toho vydobyla si tu domovského práva a neodešla odtud nikdy.

Vedla malý obchod s květinami, ale každá žebračka o ní povídala, že jest špatnou hospodyní. Nemusila by prý žít v nouzi, kdyby si to lépe rozpočítala. Z věnců, jež čas od času nakoupila, položila vždy jeden na hrob toho sládka, druhý na hrob svého manžela, a třetí na hrob svého dítěte. O dítěti tom ale nevěděla prý, kde vlastně leží, poněvadž bylo pohřbeno v šachtě. Aby je ale přece našla, kladla věnec ten každý den na jiné místo šachty, a tak prý zajisté dítě své neminula. Krom toho mělo prý to tu dobrotu, že dostaly věnce i jiné děti, na něž by si byl takto nezpomněl nikdo.

Na onen hrob sládkův přicházela časem návštěvou vdova s dospělou dcerou. Dbaly o hrob ten, ale což prý to všecko platno, „věncové bábě“ nevyrovnaly se. Ta časem ani od hrobu se nevzdálila a kde jen našla pěknou květinu, zasadila ji na něm. Havlův hrob byl skutečně nejpěknějším záhonem a věnce na něm vždy nejčerstvější.

Karla, tato „věncová bába,“ dlívala na hrobě Havlově, i když měsíc tajemnými paprsky se proplétal skrze ty kříže, pomníky a stromy na hřbitově. Mnohá hvězda na nebi se unavila a spadla dolů, mnohá krůpěj rosy skanula a na kalíšku vyschla, a Karlino srdce tlouklo bez unavení na tomto rově. Ani obloha nebeská nebyla tak stálá, jako Karla co strážkyně Havlova rovu. Ptáci o hrob ten jen zavadili a ulítli, zima plašívala všecky odtud, ale v srdci Karlině pučely city jako jarní prvosenky.

Vstávají-li mrtví z hrobů, těžko říci; ale že byla Karla hodna, aby ji Havel tisíckráte objal, jest pravdě podobno. Ty květinky, jež nasázela na rov, sáhaly kořínky svými jen několik coulů, ale Karlino srdce projímalo celou tu půdu; zatlouklo-li také na rakev, nevím; ale vřelosti mělo tolik, že jí mohlo oživit. Rozuměla těm kvítkům, mnohé slovo jim svěřila, mnohé odpovědi z nich se domyslila. Karla v tom cítila blaženost, že Havel o ní nevěděl; kdyby nabyl toho vědomí, kdež by si byla našla opět příbytek?

Karla se tu ale usadila pevně. Při měsíčných paprscích jedné noci zavřelo se její oko a srdce přestalo tlouci. Nikoho neměla, kdo

by ji oko zatlačil, ale poslední myšlénka, jež se v něm zářila, byla, že třeba neměli pospolu žít, umřít při sobě že jim nikdo nezabrání.

Kdo z živoucích mohl se k ní přirovnat aneb říci, že se pozvednul výše? Klesla v hadry, ale v těch se povznesla tak vysoko, jako skřivánek, když jarní píseň se mu z hrdélka třepotá.

Domácí učitel.

Podél hoření Vltavy v Praze chodíval úzkými uličkami k večeru bledovlasý mladík. Bledost vlasů vytýkám jen proto hned v popředí, aby si čtenář zatím tuto známku při něm pamatoval, pokud jiné závažnější nepadnou na váhu. Vím sice, že mužům více imponuje zajímavost a určitost povahy; ale jisto jest, že dívky dříve znají barvu vlasů, očí, tváře, než dovedou se vysloviti o jediné podstatné vlastnosti mužově. A já si chci předně nakloniti dívky.

Mladík ten chodíval vždy v určitou hodinu a skoro spěšným krokem. V uličkách těch jest veliké požehnání dětmi, které nemajíce v těsných domkách místa, na ulici si hrají ve větších skupeních. Tyto děti věděly dobře hodinu, kdy bledovlasý mladík tudy chodívá. Nešel-li právě s uhozením hodiny, již vyhlížely v stranu, odkud přicházíval a křičely si: „Ještě nejde." Jmeno jeho neznaly, ani jeho zaměstnání; ale kdyby některé z nich bylo vykřiklo: „Už šel," byly

by ostatní věděly dobře, že to náš mladík, který šel, a snad že by křikem byly odvětily: „Nešel!“ Pak-li že ho ale některé dítko zahledlo dříve, křičelo ze všech svých sil: „Už jde!“ a ostatní všecky za ním spustily: „Už jde! Už jde!“

Pro tyto dítky neměl jmena; nenazývaly ho ani slovem „ten“ aneb „on“; jim byl pouze tím, který buď už šel nebo nešel, který buďto už jde, aneb dnes již ani nepřijde. Když přišel mezi ně, volaly na něho směsicí všech hlasů: „Hoďte nám krejcar! Hoďte nám krejcar!“ Mladík obyčejně už měl krejcar uchystaný v ruce, hodil jej mezi ně, usmál se a šel rychle dál, často ani se neohlížeje na to živé klubko dětí, které o malou tu kořisť vedly zápas se smíchem a křikem. Smích a křik dlouho ještě se neutišil, když mladík vešel na konci ulice do domu nad ostatní úhledného.

Tu vyběhl po schodech do prvního patra, zastavil se u vysokých skleněných dveří, jež vedly na chodbu, zatáhl za zvonec a sotva že první zvuky jeho vzduchem se zachvěly, již bylo slyšet po chodbě čtvero malých nožek spíše capat než běžet ku dveřím. Dvéře se mžikem otevřely a po jedné jich straně stál chlapec asi šestiletý, po druhé děvčátko asi osmileté. Děti

ty zatleskaly ručkama a volajíce: „Pan Vojtěch, pan Vojtěch!“ vzaly pana Vojtěcha každé za jednu ruku a vedly si ho přes chodbu a skrz kuchyni do svého pokoje.

Tu si mu sedl hošík na koleno, děvčátko po straně a odříkávaly nějakou národní píseň aneb prostonárodní baladu; pak přečetly jednu z Němcové pohádek a vypravovaly to, co si byly pamatovaly. Děti se více bavily, než učily, více smály, než opravdově se tvářily, více si hrály, než se namáhaly. Když bylo po hodině, divily se, že je tak brzy po všem a jisto jest, že byly veselejší, když vedly Vojtěcha do pokoje, než kdy odcházely od něho.

Když malé ty nožky odběhly, zůstal Vojtěch ještě sedět a upíral oko na dvéře, až se opět otevrou. Za malou chvilku blížily se ku dveřím lehké kroky, ne dětské; a kdo by při měkkém jich šustu byl se podíval na Vojtěchovu tvář, byl by uhlídal, že chvějíc se naslouchá jich šustu, že bledne a že si činí skoro násilí, aby se zdála lhostejnou, nevyrušenou. Do dveří vešlo děvčátko s roztomilým pohledem. Bylo mu něco přes čtrnáct let, bylo ještě více dítětem než pannou, ale v chůzi, tváři a postavě mělo více důstojnosti než dětské hravosti.

Oba se pozdravili skoro něme; děvče zasedlo naproti Vojtěchovi a Vojtěch měl přednášet něco z dějin, zeměpisu a z tak zvaných literních vědomostí. Přednášel. Ale bylo divné, kterak započal. Slova se ozývala jako osamotnělí ptáci a nemohl je spojiti v rozumnou větu. To zblednutí tváře, to divné chvění, než děvče vešlo, jako by se nyní bylo srazilo na jeho řeč; byla bezbarevná, trhaná, nejasná. V hrdle mu vysychalo a slovo musilo vzíti často dvakrát, třikrát náběh, než bylo vysloveno. Jako by se mu lepilo k jazyku i ke rtům a mluvíme-li o slovech okřídlených, tož jako by nějaký ptáčník byl na jeho slova nalíčil a křídla jim natřel lepem. A přece se mu toho před očima rojilo, jako by celá hejna křídloma šuměla a on jen potřeboval ruku vztáhnout po nich. Byltˇ patrně v rozpacích a s obtíží se přemáhal. Aby si pooddechl, dal děvčeti nějakou otázku. Děvče bylo již dávno s odpovědí hotovo, a Vojtěch ještě mu hleděl na ústa. Co odpovědělo, nevěděl, a byla-li odpověď špatná či dobrá, neměl o tom ponětí. Děvče upřelo sklopené oči do knihy a bylo v rozpacích snad větších, než Vojtěch, ač byl-li ještě v jakých.

Těmto přednáškám bývala přítomna obyčejně

matka a vkročila také dnes do pokoje za úplného ticha učitele i žačky. V tichu se nemohlo pokračovat a Vojtěch začal, možná že zrovna tam, kde byl již počal, než tu matka byla. Slova dosud se mu lípla a byla těžká; ale Vojtěch při tom věděl nejlépe, s jakou určitostí se tu dostavila vůle a s jak velitelským rozkazem ukázala mu na jeho povinnost. Utlačil to chvění hlasu; poručil slovům, aby byla ohebná, dodal jim smělosti, vmluvil se do proudu a za krátkou dobu proudila se mu řeč, jako by byl nejlepším řečníkem. Řeč ta měla teplo, vřelost, cítil to. Unášela jeho i dívku, a pak-li se dívce oči zářily, zbarvila se i jeho tvář a v těle mu to proudilo jako v dětském poskoku. Byl by mohl vypravěti dlouho a v mysli jeho ještě nit se nepřetrhla.

Ale bylo podivné, co přednášel. Od dějin králů rychle zabočil, pojmenovav je činy násilí, jež nevalně zasluhují, aby si je člověk pamatoval. Ale zaběhl brzy do nepatrné dílny, tam poukázal na mistra, proběhl jeho život, poukázal na výtvory jeho ducha a vylíčil, kterak mistr těmito díly svými více dobu oslavil, více člověka povznesl, více osvěty současníkům přinesl, než všickni vojevůdcové té doby. Tu byl

pánem, tu byl doma. Tu se ho zmocnila skoro vášeň, slova dýchala náruživostí, ne více teplem, ale ohněm. Promluvil pak o tom či onom básníku a když byl celou povahu jeho plodů vylíčil, dodal pak: „To všecko budete se mnou čísti.“

Na to se poklonil, vzal klobouk a odešel.

Možná, že již si čtenářové o Vojtěchovi utvořili úsudek, že to špatný učitel. Nechci jich úsudek poopravovat, neboť možná, že se zakládal na pravdě. Byltě Vojtěch dosud učitelem ve více domech, ale všude jen na čas, ne příliš dlouhý. Z jednoho domu dostal výpověď proto, že si také s hochem více hrál, než s ním se učil; a na hraní prý má hoch času celý den, učení ale že vyžaduje vážnost. Z jiného odešel sám, poněvadž, jak myslil, svěřenec jeho neměl pružné mysli, aniž on by mu jí dodati mohl. Z třetího domu dali mu na srozuměnou, že hoch jich musí se vzdělávati ve vědomostech praktických; pro fantasie Vojtěchovy že si přejí, aby zůstal střízlivým. A jinde řekli mu totéž, leč jinými slovy.

Měl tedy Vojtěch již zkušenost jakousi za sebou a mohl se dle ní říditi; avšak viděli jsme právě, že ze zkušenosti té nevalně těžil a že

by nebylo věcí nemožnou, aby mu u Horských také nedali výpověď. Horských nazývala se rodina, kam jsme ho doprovázeli. Tato možnost Vojtěchovi samému padla nejednou na mysl a tu mu bylo, jako by snil těžký sen, z něhož nemůže se protrhnout. Všude dosud se to skončilo tak; nejde-li to u Horských na ten samý konec? Zdaž se tu k jiným výsledkům přičinil než jinde? V Praze odporučuje často domácího učitele jedna rodina druhé; která rodina by ho ale přijala na důvody, pro které musil již z tolika domů? A přehlížel-li Vojtěch ztracené ty domy a stav svých financí, musilo mu býti patrno, že to smutné, bledé sumy, které z nich hleděly hladovýma očima. Musiloť mu býti jasno, že má za sebou léta neúrodná, jež by pohltila i několik let úrodných.

Bylť Vojtěch povahy přece poněkud zvláštní. Nehodil se pro tak zvané „solidní“ zaměstnání, to věděl o sobě dobře. A že to věděl, nehledal si ho. Byl vzdělán dokonale, znal na své stáří svět a lidi lépe než jeho soudruhové. Když vystudoval, neudělal nad bádáním kříž, jako ostatní, jimž vykročením ze škol nastane i poslední obcování s říší ducha a z jichž úklon, hladkých slov a jiných forem osvojených slyšeti

jen volání: chléb, chléb, chléb! Vojtěchovi se zdálo, že se dosud jenom namlsal a začal práhnouti po tom, aby se nasytil.

Někdy to doráželo na něho divokou zbraní. Sešel-li se se svými soudruhy, zděsil se až, jakým jest dosud blouznilem a jak praktickými jsou tito. Neslyšel téměř ničeho, leč pousmání se tomu, po čem druhdy blouznili, co za vznešené, velkolepé, svaté uznávali. „Byli jsme tenkrát blázni,“ říkali, „nyní jsme se ochladili.“ Byli tak brzy se svým úsudkem u konce, že Vojtěchovi nezbylo času k odpovědi. Cosi se v něm chvělo, počal přemýšleti o tom, a nedošel dosud dále, leč že se dal před vyceněnými zuby dotíravé skutečnosti na útěk a uzavřel u sebe, že se svým úsudkem ještě počká.

To věděl také dobře, že by snad dovedl jako jeho soudruhové v některém úřadě pero si dlouho přiřezávat, papír na všeliké strany obracet, z okna vyhlížet, k nepatrným věcem moudře se tvářit, od hodiny do hodiny při pultu vytrvat a podobnou vzornou činností svou budoucnost si zakládat. Jen jedno by byl nedovedl: k vůli svému představenému mínění své zapírat, svědčit, kdyby se to jeho přesvědčení příčilo a uznávat něco proto, že jest níže

postaven, než jeho představený. Znal tuto svou vadu a proto nezatoužil, obdržeti pro ni úřadního stvrzení.

Ano, ve Vojtěchovi bylo vskutku něco, co s bázlivostí skoro zimniční snažil se zachovati si netknutým; kdyby s tím se musil rozloučiti, myslil, že by sama sebe více nenašel, že by ztratil úctu k sobě a splynul co kapka v ten široký proud netečnosti, jímž větřík postrčí, kamkoliv se mu zalíbí. Ty zásady, jež si byl až dosud osvojil, ty se mu zdály přece jen tvořiti podstatnou část jeho života a že by svůj vlastní kořen podťal, kdyby je vyplel. Ty zvláštní názory jeho stávaly se mu časem milými a vzácnými, že se cítil odhodlaným, i v bídě si je zachovat a je nezměnit. Ba skoro ho to lákalo v bídě býti velikým. Tu divnou sopku mladistvých záměrů přenésti mrazem života, aniž by se ochladila, to ho podněcovalo, dráždilo. Na teple svého ducha ohřívati schudlé ruce, na květech své bytosti pásti oko chudobou práhnoucí — toť zdálo se mu velikým. A jak jsme viděli, byl na nejlepší cestě k této chudobě.

Ale Vojtěch měl ještě jiné chyby. Měl mnoho citu, měl hluboký cit, a co cítil, myslil také, že jest aspoň slušné. Kterak s těmito ná-

zory pochodil, čtenář ještě později sezná: zatím jen některý příklad. Bylť jedním z těch bláhových, kteří navštěvujíce divadlo ne z módy, ale z vnitřní potřeby, dovedou v parteru prostáti celé hodiny v tísni a nepohodlí. Utrhnou si od úst to, co dají za vstupný lístek a jdouce domů, nemají do čeho zakousnouti; leč vezmou s sebou do spaní rozehranou fantasii a sytí se lehýnkou pěnou laškujících snů. Do Prahy přišel tehdáž jeden herec, jenž vystupoval v klasických povahách a budil sensaci. Vojtěch přednášel v tu dobu Horských nejstarší dcerušce, Lidunce, o podobných povahách a nahodil jí z čista jasna, aby s ním šla do divadla na to se podívat. Řekl to i matce a na námitku matčinu, že nemá nikdo z domu právě času, aby Lidunku do divadla doprovodil, nabídnul se za průvodčího sám. Na to mu matka odpověděla s tváří odměřeně chladnou, že si to ještě rozmyslí. Rozmyslila si to bezpochyby, neboť se více o tom nezmínila, ale zároveň bývala přítomna lekcím své dcery od počátku až do konce, tak že ani tichá pausa nastoupiti nemohla.

Nemohu říci, že by se Vojtěch co domácí učitel cítil právě šťastným. Cítil časem až příliš pasivnost svého postavení, svou závislost

od okamžiku a že konečně přece není za více považován, než za služebníka rodiny. Tuto mluvu zvláště jasně si byl přečetl z odpovědi paní Horské, když byla nabídnutí jeho do divadla odmítla. Odříkával si ji sice i takto dost často a jevil toto uvědomění i ve svém chování. Byloť vždy tak odměřené, pohybovalo se tak v mezích pouhého úkolu, že nikdy ani hnutím ani slovem nedal na jevo, že se považuje za něco jiného. „Odbudu si svoji povinnost,“ myslil, „a více nemám s kým mluvit.“ Avšak tato zásada měla také svou vadu a byla Vojtěchovi snad více k neprospěchu, než ono nabídnutí do divadla. To odměřené jeho chování vykládáno všelijak, vytýkáno mu domýšlivých, pyšných a jiných toho druhu. Vojtěch to cítil dobře, jakým okem se na něho hledí; ale přirozený následek toho byl, že si umínil, naprosto ani slovem nevykročiti z pasivnosti svého postavení.

Ale byly okamžiky, kde se přece zase Vojtěch cítil šťastným. Měl nutnost, sdíleti se, a že vyučování bylo jedinou příležitostí, kde se mohl sdíleti, cítil se šťastným, když vyučoval. Mělť srdce plné, mělť plného ducha. Plnost ta jest obtíží, nosí-li ji člověk v sobě samu uzamknutou, a skály se natrhnou, nahromadí-li se

v nich pramen příliš bohatý, nenalézaje odtoku. A odtokem tím bylo Vojtěchovi vyučování. Když viděl, že mladistvou mysl má tak úplně ve své moci, když cítil, kterak se jeho slova tak věrně otiskují v mladé paměti, když viděl oko Lidunčino lesknouti se tím ohněm, na němž se jeho vlastní slova roztápěla, když ji viděl unášenu tím letem, jímž si sám zamířil: tu ztrácela se z jeho vědomí všechna příchuť trpkosti, kterouž ho osud častoval, tu se cítil pánem neobmezeným, ba tvůrcem, v jehož rukou spočívá srdce těch, u nichž jest jenom jistého druhu čeledínem. A nechť si mu vytýkáno u Horských cokoliv, tolik i paní Horská mu přiznala, že se s ním dítky učí rády.

Již jsem jednou pravil, že se Vojtěch časem chvěl myšlenkou, pakli se to u Horských s ním tak skončí, jako dosud všude. Nejen proto, že to byla nyní jediná nitka, na níž visela jeho peněžitá existence, ale bylo něco neskonale vyššího, co ho naplňovalo bázní, aby se tak nestalo. Bylo v rodině Horských cosi jako po všech stěnách rozetkáno, co ho mile dojímalo. V rodině té vládla přirozenost, prosta přetvářky, vládl jakýsi tajemný poklid, při němž bylo Vojtěchovi, jakoby vstupoval v hloubi zeleného lesa.

Ty dítky si byly tak přítulny, byly tak v pravém slova smyslu dítkami, nesníženými na pohyby loutek, neznetvořenými malichernou dresurou, jež jádro člověka podřizuje formálnostem povrchním. V dítkách těch se prýštila ještě nezkalená přirozenost a když je prováděl písněmi národními a těmi pohádkami, zdály se mu jako čerstvé laňky na vonném palouku. I poměr dítek k matce a matky k nim byl prost všech přívěsků a pocit dítek naproti matce vídal tu Vojtěch v nejčistším zřídle. Matka jim byla zákonem; nerozkazovala jim, a dítky se točily kolem ní, jako nitky kolem prstu. Tu nebyly odměřeny chvíle, kdy matka se má cítit matkou a děti smějí býti dítkami. Ty chvíle tu byly, kdy se právě naskytly, a matka se zhlížela v dítkách a děti byly blaženy ve své matce. Matka se jim neblížila jako nějaký majestát jednou, dvakrát za den, aby si srdce jich více odcizila než přivlastnila. Matka tu tála ve svých dítkách a dítky ssály z její příchylné lásky, jako druhdy z jejího prsu. Leželo v tom kouzlo pro Vojtěcha nevýslovné, a bylo-li mu vyučování potřebou, byla mu podobná intermezza, jež se často mezi učením, před ním aneb po něm udávala, skutečnou poesií.

V našem pražském životě nemáme života v rodinách společenského. Mladík sem přijde na študie a tím se stává již opuštěným jako hruška v širém poli. Vojtěch byl nad to ještě zakusil všecky svízele chudobného mládí a tím se mu stávala upomínka na jeho rodnou chaloupku jako milým snem, z něhož se navždy probudil. V domech, v nichž druhdy vyučoval, neměl také příležitosti, patřiti v tvář životu rodinnému. Dítky bydlely od rodičů odděleny; učitel k nim přicházel za učitelem, po nich převzala je guvernantka a Vojtěch spatřil rodiče jen, když ho přijímali a dávali mu výpověď. Jeho vlastní chudá domácnost neposkytovala mu také rozkoší; přicházeje tudíž k Horským a zahlédnuv časem ty pablesky štěstí domácího, pocítil okřání a možná říci: odpočinku po cestě života namáhavé. Bylo mu, jakoby tu mžikem mohl zdomácněti a přiznal se nejednou, že by ho to zabolelo, kdyby se svým učením i odtud stěhovati se musil. Pátraje po svém domově, ucítil se vždy alespoň částečně u Horských a přiznal se bez obalu, že by se mu zdálo vyhnanstvím, kdyby mu tam dvéře se více neotevřely. A přece si musil vyznati dle dosavadní zkušenosti, že všecky jeho kroky

jinam nemíří, než na tento konec. To mu časem zle trhalo duši a chvílemi se mu zdálo, že bude již zejtra samoten. Zvláště počátkem měsíce, kdy mu paní Horská vyplácela plat, chvěl se pokaždé bázní, že bude k tomu připojeno poděkování za jeho dosavadní namáhání a žádost, aby se k nim více nenamáhal.

Tím se stávalo, že Vojtěchovo pobytí u Horských mělo časem něco chorobného do sebe. Přijda někdy sem, byl skoro dětinsky měkkým. Zdálo se mu, že dnes již se loučí se všemi a zejtra že ty jeho dítky vyučovati bude někdo jiný dle běžného receptu, a ten že bude míti přednost. Vyučoval pak hocha i děvče a na to Lidunku s chvatem, jakoby jim napřed chtěl nahraditi svou příští nepřítomnost, jako by jim dával naučení na celý život. Chvíle míjela za chvílí, hodina za hodinou a paní Horská musila ho upozornit, že hodina již dávno vypršela a na dceru že čeká jiné zaměstnání. Vojtěch ukončil a zároveň se zastyděl, že by se mohlo zdáti, jako by se byl chtěl rodině zalichotit a tím postavení své tam ujistit. Mrzelo ho to ještě i druhý den a když k večeru děti v uličkách skotačily, volaly dlouho jedno přes druhé: „ještě nejde!“ „ještě nešel!“

Asi za hodinu povídalo jedno druhému: „Dnes nešel.“

Vojtěch dnes v skutku nešel k Horským, chtěje setříti se sebe zdání, jako by se jim nedůstojně vnucoval. Druhý den přišel a neomlouval se. Ale čekal každou chvíli, že mu paní Horská nějakým spůsobem dá na srozuměnou, kterak si nepřeje, aby dítky byly jednou přetíženy a podruhé zcela nezaměstnány. A v tom se znal, že takováto výtka byla by zároveň příčinou, aby svůj odchod ohlásil.

Takto se kolísal v ustavičné nejistotě stran svého pobytu u Horských a nelze tvrditi, že by chováním svým tuto nejistotu nějak byl odstraňoval.

Ale nevypočítal jsem ještě všecko, proč se cítil u Horských tak mile dojatým a myslím, že by to Vojtěch sám také nedovedl do podrobna udati. Ale zdálo se mu chvílemi, jako by se mu u Horských nemohlo ani cosi nemilého přihoditi. Jako by to měl napsáno na všech stěnách, že se tu může cítit bezpečným, že tu na chvíli aspoň se vesníti může v štěstí a pak-li celá jeho existence bude zmařena, že si bude moci dosvědčit, že byl alespoň po několik hodin šťastným. Jakási posvátnost, jakýsi klid tu vládl

v celém příbytku; nerozuměl tomu, ale cítil to. Zdálo se mu, jako by přece jeho život mohl býti jednou platným a trpkou příchuť jeho názorů jako by tu stírala s něho ruka neviditelná.

Zatím se přiblížily prázniny a tím nastával také dítkám odpočinek. Choval-li Vojtěch v sobě bázeň na počátku každého měsíce, že s honorářem dostane zároveň výpověď, choval ji nyní u větší ještě míře; vmyslil se již i v nutnost výpovědi tak dokonale, že se i ozbrojiti hleděl jakousi chladnou odhodlaností, až výrok ten z úst paní Horské uslyší.

Paní Horská loučíc se s ním pravila: „Pane Vojtěše, vyučování vaše s Lidunkou nikterak nedostačí."

Vojtěch se držel stolku a vzdor své odhodlanosti pozoroval, že se s ním pokoj točí.

„Přemýšlela sem o tom všelijak," dodala paní Horská; „musím vás prositi, ana Lidunka dorůstá, abyste jí několik hodin týdně přidal."

Vojtěchovi přestala se hlava točiti; on v srdci zajásal.

Po prázninách počal tedy Vojtěch obírati se Liduškou častěji. Přiznal paní Horské, že

měla pravdu, mluvíc o nedostatečném vyučování; jako by mu to vyznání byla vzala ze srdce. Promyslil si o prázninách celý plán, co všecko Lidunce schází a v čem třeba úsilovně přiložiti ruku, Rád vyučoval dosud Lidunku, ale nyní mu bylo, jako by mu nastala povinnost, vynaložiti všechnu péči k dokonalému dívky vzdělání. Jako by v tom leželo kus úkolu jeho života. Vojtěch se na tuto novou povinnost připravoval se vší bedlivostí duchaplného myslitele. Na ten čas ho záležitost ta zaujala tak, že zůstal při ní státi s veškerým myšlením; dostačovala mu. Bylo mu, jako by po dlouhém plahočení lesnatými horami se zastavil u pěkné krajinky. Potůček bublal, ostružiny se táhly od jeho břehu, ptáče vyletělo z hnízda a zobalo maliny, zelená tráva voněla, stromy zamyšleny mlčely, světlo se prosejpalo skrze řitici větví, stráně lezly vysoko do výše, kapradiny nizounko rozkládaly veliké listy a na kmenu poraženého stromu seděl on a vše to procítil. Nedbal, co za tímto místem jej očekává; tu se mu líbilo, a kdo ví, není-li tam dále ještě líp? Pocítil unavení; proč by se netěšil z odpočinku?

Za ty dva měsíce, co Lidunku neviděl,

kterak se změnila! To nebylo děvčátko, to byla panna. Matka měla pravdu, že dospívá.

Když se tak dlouho neviděli, mohlo býti přivítání poněkud srdečnější, než pouhé formálnosti dostačí. A i ze zdvořilosti musil se Vojtěch ptáti, čím se zaměstnávala, bavila Lidunka. Musil hodně dlouho zrakem při ní potrvati, aby se s plnějším a jak se mu zdálo, skoro jiným jejím obrazem seznámil. Ale ještě i druhý, třetí den Vojtěch přicházel z práznin a novou její podobu si ještě jak náleží nepamatoval. Vítal se s ní jako poprvé, vyptával se jí a vštěpoval si její novou podobu. Až když začala matka býti opět vyučování přítomna, zdálo se mu, že se již dostatečně uvítali, ač si její novou podobu snad ještě v paměť nevštípil.

Jak velice se Lidunka za ten krátký čas vyvinula, seznal Vojtěch brzy sám na sobě. Kdykoli ji před prázninami oslovil, říkal jí jen prostě: „Lidunko.“ Nyní neříkal jí sice také jinak, ale vždy se při slově tom zarazil tak, že nejasně je vyslovil a při tom se podíval po jejím oku, zda-li jí to prosté pojmenování ještě náleží.

Jednou se v té příčině dožil ponaučení. Byl s vyučováním hotov; venku byl nečas, s oblak

se jen lilo: musil sečkat, až se počasí utiší. Vedle něho čekal ještě učitel francouzského jazyka, jemuž dítky posměšně říkaly „kmotr.“ Kmotr ten rád mnoho mluvil a vypravoval i za lijáku všeliké události ze svého života, jimž se dítky smály; vypravoval, že měl jednou o sebe strach, když šel za tmy domů; jindy že mu vítr vzal klobouk a pak vypravoval o slečince (myslil tím Lidunku), kterak, když byla malinká, ztratila jednou podvazek a dlouho pro něj plakala. Lidunka se zlobila na „kmotra,“ že tyto věci povídal a Vojtěchovi bylo, jako by se musil zlobiti s ní. Kmotr „slečnu“ a „slečinku“ hleděl upokojiti tím, že povídal, kterak ji zná již od kolébky a že by mohl vypravovati ještě ledacos, proč plakala. Nyní se ale Vojtěch opravdu zlobil a řekl kmotrovi, že slečinka zajisté nikdy neplakala ze strachu jako on. To slovo „slečinka“ řekl ale tak nějak nešikovně, že, když se děti na to opět smály, nevěděl smějí-li se tomu jeho slovu, aneb odpovědi, již dal kmotrovi. Jedno ale při rozpravě té bylo mu jasným: že Lidunce nemá více říkati „Lidunko,“ nýbrž „slečno.“ Ano, Lidunka byla již slečnou, v plné míře slečnou, a neslušelo se, pojmenovati ji jinak. A snad že by jí byl Vojtěch i později

tak říkal; ale upomínka, kterak ji tím poprvé pojmenoval, tak nemile utkvěla mu v paměti, že vynalézaje raději nejrozmanitější obraty v řeči, slovu „slečno“ vždy se vyhnul a neříkal jí ani „Lidunko,“ ani „slečno.“ Ale krom toho bylo ještě jiné látky k přemýšlení. Byl již jednou takovým a v nevážnosti, již chovali mladí učňové ku svému učiteli franštiny, viděl osud všech domácích učitelů, viděl i osud svůj. Obnovil při tom svoje předsevzetí, že chování své pro vždy tak odměří, by ani stínem nezavdal příčinu k domnění, že za něco jiného se považuje v rodině, než za člověka na čas domem najatého, s nímž se mohou účty uzavřít, kdykoli se rodině zlíbí.

Nepromluvil již také více, a když se liják poněkud utišil, chystal se hned k odchodu. Lidunka mu nabízela deštník a při tom prohodila, že lituje, že nemůže podobně posloužiti kmotrovi. Ze služby té si ale Vojtěch vyčetl jen tolik, že chce Lidunka se vymstiti na učiteli franštiny za jeho prostořekost, dávajíc mu nevážnost svou na jevo. A žeť Vojtěch měl za to, že Lidunka již úplně účele svého dosáhla, nepřijal deštník a prosil, by jej dala jeho staršímu soudruhovi.

Bylo to první nabídnutí Lidunčino; když je viděla zamítnuté, sklopila oči.

Vojtěch prováděl svoje předsevzetí velmi důsledně. Byla to část jeho povahy, pro kterouž mu přezdíváno domýšlivých a pyšných. Vojtěch v tom hledal vskutku jakousi pýchu, považovati sebe ještě za méně a chovati se dle toho, než čím dle postavení svého platil. Počal to prováděti tak důsledně, že s Lidunkou kromě učení ani slova nepromluvil a na slovo byl skoupý jako lakomec na peníz. Ano, Lidunka zdála se tím býti nad míru spokojenou. Nepromluvila nikdy také ani zbytečného slova a přicházejíc a odcházejíc div že se na Vojtěcha podívala.

Ještě více. Vojtěch se tak zabral do tohoto předsevzetí svého, že si hleděl svoje chování u Horských a naproti Lidunce upraviti v hotový systém. Přemýšlel o tom často celé hodiny, a když si v noci ulehl, nebyl se svým systémem ještě hotov. Před usnutím viděl Lidunku, kterak na to ono slovo musí odpovědět chladně, on na to ještě chladněji, ona sklopí oči, on na to se odvrátí, vezme klobouk a tak dále. Nebyl s tím patrně hotov, a systém ten se s ním převezl až do říše spánku. Zdálo se mu, že tak dobře dovedl svou chladnost dáti na jevo, že to až Lidunku zabolelo. Obrátila se pak

k němu a dávala mu na srozuměnou, že by mu odpustila, kdyby se jí jen slovem zmínil. Leč Vojtěch na to odvrátil se úplně od ní, až se Lidunka dala do hlasitého pláče. Když se Vojtěch na to zbudil, měl tváře mokré a poznal, že plakal sám.

Co to znamenalo?

Dostihnuv se Vojtěch na tomto snu, počal se chvěti jako v zimnici a vyznal si, že je nad tím se svým rozumem u konce.

Když druhého dne šel k Horským, volaly děti v uličkách nadarmo za ním: „Hoďte nám krejcar!“ Neslyšel jich a nehodil jim ničeho. Zanášel se pořád tím snem. Když přišel k Horským, na Lidunku se ani nepodíval; styděl se jí téměř a bál se, aby na něm neviděla ten noční sen a co horšího, že ze snu plakal. Jaktěživ ještě nezaplakal; což může sen tak smazati naši povahu, že se za sebe stydíme?

Ještě jiných věcí se Vojtěch zhrozil. Zdálo se mu, že se stává Lidunka při vyučování roztržitější. To bylo něco nového, to posud při ní nezpozoroval. Pátraje ale po příčině toho úkazu, shledal k svému úžasu, že sám je toho příčinou, či vlastně: že sám jest roztržitějším. Zdálo se mu, že stvrzení té pravdy poznal již

i na paní Horské, jejížto tvář vídal nyní zahalenu v myšlénky. Četl výtku v těchto myšlénkách; ale komu? Vytýkala paní Horská jeho roztržitost, aneb tím chtěla pokárati dceru, která zapomíná, kde sedí?

Tuto chybu nutno napravit. „Vyučování Lidunčino jest nedostatečné“ — pravila paní Horská tenkrát; kdyby to řekla nyní, bylo by to stokrát horší, a přiznával jí pravdu. Zkrátil hodinu malému Lidunčinu bratříčkovi a jeho sestřičce, udělal z ní téměř půl hodiny, a přidal zbytek Lidunce. Roztržitost nahradil délkou času a nebylo-li by toho dosti, odhodlal se i ze svého času Lidunce přidat. Na dítkách to bylo znáti. Mezi sebou si stěžovaly, že pan Vojtěch už s nimi nečte ani celé pohádky, na které se tak vždy tešily; byť prý mu je odříkaly sebe lépe, že dělá, jako by je neposlouchal, a málokdy že je pochválí. Krátce to vyjádřil malý hošík, když pravil: „Pan Vojtěch se hněvá.“

Stávalo se, že, když Vojtěch přicházeje zazvonil, děti už tak nespěchaly k němu, jako jindy, že ho vítaly jaksi s bázní a za ruce ho braly jen tak ze zvyku. Hošík si mu sedl na koleno, jen když ho Vojtěch výslovně pozval a písně odříkával často se zajíkáním. Vojtěch byl

k nim i častěji přísný; nešlo-li mu vše dle chuti, vytýkal jim to, nehrál si s nimi více. Odbýval je skoro, jen tak aby je odbyl a učil se s nimi více pro jmeno, než vskutku.

Lidunkou se obíral ale velmi svědomitě. Rozdělil si při ní čas tak, že chvíli přednášel a pak s ní dlouho četl. Četli divné věci. Básně, divadla, domácí i cizí a nápadné bylo, že se v nich slovo „láska“ ozývalo hustěji než kterékoliv jiné. Co četli, Vojtěch vykládal. Někdy četla Lidunka, někdy Vojtěch. Co budou čísti, stalo se Vojtěchovi nejněžnější starostí a zabýval se tím ve bdění i snění. Ano, snění měl nepokojné. Onen pláč ze spaní se sice neopakoval více, ale bylo mu jasno, že, chová-li se k Lidunce při učení příkře, příkrost ta v jeho snech mizí docela. Tu se s ní procházel, tu se s ní honil, vodil se s ní, povídal jí ještě více než při přednášce. Někdy sen byl tak podivný, že probudiv se z něho, nedovedl si říci, byl-li to skutečný sen, aneb-li si to v myšlenkách tak upředl, že se mu to zdálo býti snem. Stávať se to někdy, že bdíce sníme.

Někdy četla Lidunka, někdy Vojtěch; ale byly chvíle, kde nečetl nikdo. Zůstali na sebe hledět, jako by se jeden druhého ptal po výkladu,

aneb jako by v němém zraku ležel výklad. To když matka nebyla přítomna. Jednou zůstali vězet i za přítomnosti matčiny. Četli krásnou báseň z Firdusiho „Sal a Rudabe.“ Lidunka přišla k místu, jež zní:

Kdy řeč tu slechla Rudabe, zahořela
jí ohněm tvář jak kvítek granátový;
v ní šlehla láska k Salu plamenem,
a klid i mír jí vyhostěny z duše;
bylť rozum sláb, kde láska vítězem.

Byla asi v třeti řádce, když vkročila matka do pokoje; Lidunka se zalekla, zbledla, prsty, jimiž provázela řádky, počaly se jí chvěti, hrdlo jako by měla vypráhlé: Lidunka zůstala vězet. Zaleknutí to pomátlo i Vojtěcha tak, že nebyl s to, aby převzal po Lidunce čtení; jenom zvláštní přítomnosti ducha děkoval, že mohl říci: „Nic nedělá, že si nemůžete zpomenout.“ A pak četl dále sám.

Jednou přišla Lidunka uplakaná do učení; na otázku, co by jí bylo, nedostal Vojtěch odpovědi. Neodpověděla ani na jiné. Bylo teskno v této hodině. Vojtěchovi se zdála vlastní slova tak prázna, jako tikání hodin v pokoji, nemluví-li nikdo. Bylo mu úzko. Musil celou hodinu mluviti sám, ale pohled na Lidunku jako by mu stahoval hrdlo. Dnes mu byla řeč obtíží a

na každém slově jako by ležely centy. Namáhal se tak, že až mu horké krůpěje vyvstaly na čele, a když byl u konce, bylo mu, jako by se unavil. Byl rád, když byl u konce.

Druhý den se opakovalo totéž, a všecky otázky Vojtěchovy byly marny. Paní Horská mlčela, když se Vojtěch po ní podíval.

Vojtěch byl nepokojný, skoro ho to rozčilovalo. Zdálo se mu, že jest uražen a pak zase jako by byl urazil ostatní. Třetí den Lidunka dokonce nepřišla a tu nezbývalo, než zeptati se paní Horské po příčině.

„Bláhová holka,“ odpověděla paní Horská chladně. „Měla vás poprosit, abyste hodiny její nepředržoval, poněvadž přichází po vás učitel piana a musí čekat. Nechtěla vám to říci. Pro dnešek již nepřijde.“

Vojtěchovi se zdálo, že šel rovně z pokoje; ale ve dveřích se zpamatoval, že nemá v ruce klobouk a vrátil se pro něj. Co to? Najednou se mu zdálo, že za ním uhodilo a pěkná ta krajinka, v níž bezstarostně dosud odpočíval, byla ta tam. Bylo zase chladno kolem něho. Myšlénky jeho těkaly jako vyplašení ptáci, kdy nevědí, na čem si mají usednout. Bylo mu pojednou, jako by neměl nač myslit, čím se

zaměstnávat, aneb zase, jako by to celé pásmo ani promysliti nemohl.

Zejtřejšího dne očekával s neklidem nevýslovným. Patrno, že musil opět malým dítkám přidati na čase, co jim dosud ve prospěch Lidunčin ubíral. Doba ta se mu zdála nekonečnou a jakkoliv děti přečtly tenkrát již celou pohádku a Vojtěch by se byl rychlému jich čtení jindy podiviti musil, nebyla hodina ještě u konce a začaly pohádku jinou. Kterak se objeví dnes Lidunka?

Byla smutna, když přišla, a Vojtěch tak si zprotivil učitele piana, jenž toho smutku byl příčinou, že by ho byl na lžici vody utopil. Počal dělati špatné vtipy na učitele pian vůbec — a ku podivu, Lidunka se rozesmála, a svěřila mu v chvatu, že se velmi nerada učí na piano.

„Což v tom také za zvláštnost?“ pravila. „Umělkyně ze mne nebude a drnkat umí každá.“

Vojtěch byl potěšen, že má spojence ve své nenávisti k učiteli piana a Lidunka mu ještě svěřila, že ji ten učitel utrápí.

Dodrželi dnes hodinu, jako by ji ustřihnul; i druhý, třetí den bylo také tak a Vojtěch nabýval opět spokojenosti, že bouřka ta pominula docela. Ale neminulo ani čtrnácte dní, a Vojtěch vpadl do své chyby ještě hůře, než před

tím. Zapomínal se v ní téměř. Předržoval svou hodinu i navzdor připomínce paní Horské a bylo mu. jako by ani neměl nikdo práva, čas jeho vyměřovat. Vyučoval náruživě, přednášel zajímavě a vida Lidunku spokojenou, považoval její spokojenost za jediný zákon.

Ale nebylo snad přece dobře, že tak činil. Přiblížilo se jaro a paní Horská Vojtěchovi oznámila, že Lidunka se letos více učiti nebude, poněvadž cht'jí večery tráviti mimo město. Lidunka již ani nepřišla, aby se Vojtěchovi poděkovala. Mimo to poprosila paní Horská Vojtěcha, aby dítky vyučoval před polednem. Vojtěch sebral svou výmluvnost a dokazoval paní Horské, že jest Lidunka právě v nejlepším a že by bylo hříchem, vytrhnouti ji z učení právě nyní.

„Byla v zimě dost pilna,“ odpověděla paní Horská krátce na všecky jeho řeči.

Událost ta přivedla Vojtěcha do zimničného stavu. Pomýšlel na to, má-li vůbec vystoupiti od Horských; neboť co udala Lidunčina matka za příčinu, bylo patrně záminkou a jádro leželo v tom, že Lidunka se s ním učiti nesmí. To byl krátký obsah všeho jeho myšlení. „Pro koho sem dělal ty pěkné přípravy?“ tázal se

sama sebe a knihy, jež upravil Lidunce, zošklivily se mu.

Šel dnes večer poprvé zase mezi známé do hostince. Neznal ještě svůj stav sám dobře; aby jej známí jeho neuhodli, mluvil mnoho, dělal špatné vtipy, pil více než jindy, hrál v karty a zpíval. Komu by na tom záleželo, aby jeho stav pojmenoval, byl by řekl, že byl dnes rozpustilým. V řeči byl náruživým a cítě se uraženým, urážel všecky.

Přišel pozdě za noci domů, rozsvítil svíčku a chodil dlouho po pokoji. I okno si otevřel při dosti chladném vzduchu nočním, díval se z okna dlouho a když si pak ulehl, neshasl ani svíčku. Svíčka dělala co chtěla a hořela až dohořela. Přemýšlel-li o čem za této noci, spal-li, bděl-li, nevěděl sám. Kdyby si byl měl pojmenovati nějaký resultát svého přemýšlení, nebyl by znal toho jmena. Jen to věděl, že má druhý den před polednem dojíti k Horských dítkám, a bylo mu tak, jako že tam nepůjde. Pak si ale přece zas myslil, že by bylo divné, kdyby tam nešel a že snad přece půjde. Všecko ostatní myšlení bylo proměněno v troud a nevykřesal z něho, než těch několik pochybných jisker. Bylo mu smutno a cítil s bolestí, že

je sám. Pak byl zase rád, že je sám; vždyť se k tomu od počátku již přičiňoval a stalo se mu u Horských, co se mu stalo dosud všude.

Proč ale Horských se chovali zrovna tak, jako jiní jinde? To uvažoval Vojtěch, když se ubíral dopoledne k nim, a když tam vstupoval na chodbu, cítil se sníženým, že mu odňali z vyučování Lidunku. Ale překonal tento pocit a s dítkami počal se baviti, jako číníval druhdy, tak že se dítkám zdál opět dávným panem Vojtěchem, jemuž mohou vstříc „capati" po chodbě. Nebylo znáti na něm změny nijaké. Byl u Horských a cítil se v kruhu toho kouzla. Vida tu dítky, uvažoval, kterak je dosud zkracoval a byl rád, že jim to může vynahradit. Po hodině vyprovodily ho dítky skrze kuchyň na chodbu. Lidunku v kuchyni neuviděl a nač se také vlastně po ní ohlížel? Vždyť to mohl věděti, že ji neuhlídá a předsevzal si, že si to příště uspoří.

Jedno ho při tom i rozmrzelo. Dívaje se po kuchyni, poznal, že se služky s úsměškem podívaly na sebe; však jim to také překazí, když se nikdy více neohledne.

Když se blížilo k večeru, neměl Vojtěch doma stání. Bylo mu, jako by nesměl doma

zůstat; co také doma dělat? Vše ho omrzelo, co jen do ruky vzal a nač se podíval. Šel by zas nejraději pít a hrát v karty, kdyby už byla hodina k tomu; ale to ještě dlouho a co si počít s dvěma celými hodinami?

Vzal mimovolně klobouk do ruky, dvéře jakoby se samy od sebe byly otevřely, ulice jako by jiné nebyly v městě, než ty, které vedou podél Vltavy a než se Vojtěch zpamatoval, stál u kupy dětí křičících: „Už jde, už jde!“ a „Hoďte nám krejcar!“ Tenkrát nešel Vojtěch spěšným krokem; mělť dosti času. Hodil jim krejcar, a když se o něj praly a se tloukly, měl z toho radost. Zůstal státi mezi nimi, smál se, a když byl krejcar vydobyt, hodil jim druhý. Smál se pak ještě víc, děti křičely ještě víc a Vojtěch sáhal do kapsy tak dlouho, dokud tam měl nějaký krejcar.

Když bylo po všem, obrátil se nazpět. Děti za ním křičely: „Kam to jde?“

Ptal se sám sebe: „Kam jdu?“ A nevěděl.

Pak věděl, že sedí v hostinci a že mu „dnes chutná.“

Matka s Lidunkou chodila večer v skutku na procházky. Či že konaly vždy dlouhé cesty, či že jarní vzduch je silou přemáhal, přicházely

domů unaveny a Lidunka hned hledala postel. I řeč ji unavovala, odpovídala krátce, sama na nic se netázala a zahalena na loži, jakoby se teprvé cítila doma. „Tať se nemohla dočkat spaní," pomyslí si některá dívka. Matka ale pozorovala s bázní, že se v noci převrací ustavičně s jedné strany na druhou; sáhajíc jí na čelo, pozorovala, že jest horké a někdy bylo jí, jakoby byla zaslechla šeptat některé slovo.

Jednou se vrátily později domů, ne z procházky, nýbrž z návštěvy. Lidunka otálela si ulehnout.

Pohlížela často k matce a němým zrakem jí dávala na srozuměnou, že by ráda mluvila. V prsou jí to bušilo jako by samými slovy. Tak na hodinách, než tlukou, slyšíme silnější tikání.

Když matka byla od ní odvrácena, čekala Lidunka, až se k ní obrátí, a když byla přívrácena, myslila, až se odvrátí, že začne mluvit. Matka jakoby cítila ten tlukot, a neodvážila se promluviti dříve.

Matka již ulehla, Lidunka otálela.

„Což nelehneš, Lidunko?" tázala se matka.

Lidunčiny rozpaky rostly. Šla a klekla zrovna vedle postele matčiny, vzala matku za

ruku a zlíbavši ji celou, pravila: „Musím ti dát dobrou noc.“

Matka ji pohladila po hlavě, Lidunka pak položila čelo na matčinu dlaň a zakrývala si tak oči. Chvílemi odkoukla od té dlaně a pohlížela k matčiným očím. To činila skoro čtveračivě a matka se usmívala.

„Jdi už spát, Lidunko,“ pravila matka.

„Já u tebe zůstanu celou noc,“ mluvila Lidunka skoro smíchem; ale bylo patrno, že to nejsou ta pravá slova, jež chtěla říci.

Matka ji hladila opět.

„Máš mne ráda, maminko?“ tázala se Lidunka hlasem tak lichotivým, že se matka až dala do smíchu. A opět kryjíc čelo v matčinu dlaň, čekala odpovědi.

Ale ani to nebylo, co chtěla říci.

Lidunka povstala, naklonila se nad matkou, vzala její hlavu do svých rukou, a líbajíc ji, mluvila jen ustavičně: „Já od tebe nepůjdu.“

Rty měla horké.

Sedla si na pelesť a za chvíli počala opět: „Ty nejsi ospalá?“ A hned na to dodala čtveračivě: „Ty nesmíš usnout, až já budu chtít.“

Ni to nebylo, co chtěla matce říci.

Ulehla si hořením tělem vedle matky a

vzala si její rámě za podušku. Matka cítila, že jí po ruce kanou slzy.

Lidunka se k matce tiskla, tulila se k ní a líbajíc ji v tvář, mluvila: „Já u tebe zůstanu.“

Ale ani to nebylo, co chtěla říci.

Matka přitáhla Lidunku k sobě a hladíc ji položila ji vedle sebe. Lidunka více nepromluvila.

Zdaž to matka uhodla, co Lidunka jí chtěla říci?

Vojtěchovi bylo jako poraženému vojevůdci. U Horských prohrál bitvu a přehlížel svou ztrátu. Zdálo se mu, že ztratil všecko, a mezi pozůstalými viděl jen svou vášeň. Smál se sobě, jindy se sebe zděsil. Vášeň může býti někdy krásnou. Představte si skalnaté rokliny, porostlé smělým křovím, na nich třpytící se vodopád, měkký mech, vysoké jedle a rádi postojíte u nich: zbavte je toho křoví, toho vodopádu, mechu a těch jedlí a máte obydlí vlků.

Vojtěchovi se zdálo, že jsou Horských všeho jeho neštěstí příčinou. Proč zbudili v něm lásku k životu? Proč ho vytáhli z hlubiny na výsluní, aby pak teprva cítil, že jest hozen do propasti?

Nenáviděl je. Vojtěch se opíjel tím slovem nenávisti a když mu nenávist ta vstoupla až k srdci, plakal. Viděl všecky ty květy rozmetané a rval i jejich kořeny. Za každým kořenem otevřela se rána a Vojtěch byl rád, že není nikoho, kdo by ji zhojil. Krev ubíhala a Vojtěch s hrozným klidem pozoroval, kterak při tom stydne.

Kdo dle předešlého příběhu se obával, že se oddal pitkám a hře, zmýlil se. Omrzeloť ho i to a Vojtěch zůstal sám v sobě uzavřen jako temná komora, do níž jen skrz klíční díru vpadne někdy chudý paprslek. Kdo v ní samoten, jest mu teskno, a Vojtěch samotněl. Počal žíti bez otázek, a co jest život bez otázek? Ale hůře, že o tom všem věděl, hůře, že to cítil, kterak jest sklesl‎ý. Ani k vyučování více se nehodil a sdíleti se bylo mu přece potřebou. Cítil nízkost svého osudu a nestálo ani za to, aby se vzchopil. K čemu? Aby byl odšoupnut znova a ponížen na novo.

V osamotnělých hodinách přelítne časem naší myslí něco, že se nám zdá, jako by to bylo zaťukalo na naše čelo; když se za tím ohlednem, kývá nám to prstem. Vojtěch také se za takovýmto prstem ohlednul a když dlouho

naň patřil a k prstu viděl ruku, k ruce prsa, krk, hlavu, oči — byla to Lidunka. V temných našich tušeních časem zvedne cosi jasnou hlavu; neznáme to pojmenovati jmenem, ale jest nám při tom, jako by odněkud na nás bylo zavanulo teplo a život náš nemusil vadnout. Promrkneme a světlo nás zarazí.

To byl šílený přelud, myslil si Vojtěch; což mu mohla Lidunka kynout, an právě pro ni byl zapuzen? Čím déle však na ten obraz patřil, bylo mu tím měkčeji v srdci a když se zahleděl do jejích očí, bylo mu, jako by z nich viděl kanouti slzy. Střásl tento obraz se své mysli, jako střásáme jíní se stromů aneb sníh se svého kabátu, a řekl si, že to není pravda.

Chodívaje k Horských mladým učňům, neohlednul se Vojtěch pravidelně nikdy kolem, nechtěje více setkati se s posměškem služek. Byla-li tam někdy Lidunka, nebyla-li tam, to nevěděl. Odbyl si u dítek svou hodinu a jak přicházel, tak odcházel. Ve vedlejším pokoji nerušil ho žádný měkký krok, žádné otevření dveří nestíralo s jeho tváře barvu, nic ho nerušilo. Horských ostatní rodina pro něho nebyla — nevídal kromě dítek nikoho.

Jednou odcházeje od Horských, ve dveřích,

jež vedly z pokoje do kuchyně, nějak podivně se obrátil a zahlídl stranou u stěny státi — Lidunku. Krev ho polila; Lidunka hleděla na něho, oči měla vskutku uplakané. Vojtěch ji lehce pozdravil, Lidunka poděkovala, a co toto povídám, byl Vojtěch již na chodbě. Jak byla Lidunka krásna!

To vše mihlo se kolem něho, jako když jedem ve vlaku a mihne se nám strom. Chceme-li se ještě za ním ohlednout, nenajdeme ho více.

Druhý den stála tam Lidunka opět, i když přicházel, i když odcházel; našel ji hned a pozdravili se jako včera. Následující dni vždy tam uviděl Lidunku nějak zaměstnanou a vždy se ohledla po něm. Snad že tam bývala po celý ten čas, co ji neviděl a on toho nevěděl. Zároveň pozoroval, jako by její oko nebylo více tak zkalené a když mu děkovala, bylo na ní vídět radost.

Co to?

Jest to vše posměchem? Když Vojtěch nyní chodil k Horským, zaměstnával se po celou cestu tím, kterak asi dnes zase Lidunku uvidí; představoval si to tak živě, že kdyby byla jednou scházela, Vojtěch by byl ve svém

vnitru zvolal hlasitě: „Zde má býti Lidunka; proč tu není?"

Za nastalého léta chodil Vojtěch často na procházky. Vždy se byl malých učňů zeptal, kam chodí matka s Lidunkou se procházet; to když se dověděl, šel vždy jinam, s nimi by se nechtěl setkati za žádnou cenu. Ale bylo mu teskno na těch procházkách; byl tak velice osamotněl, že neměl ani s kým promluvit. Tu mu projelo jednou cosi mozkem: aby bral Horských malého hošíka s sebou. Ptal se ho hned příští den, chtěl-li by s ním na procházku, a když hošík radostně přisvědčil, řekl mu, aby poprosil matku, by mu to dovolila. Sám tak učiniti nechtěl. Nepřisliboval si mnoho výsledku, že by matka tomu přivolila, ale myslil si: „Bude-li hošík v určitý čas uchystán, půjdeme dva; nebude-li, půjdu sám."

Vojtěch přišel v určitou hodinu k Horským — a hošík byl uchystán. Jenom na kloboučku mu scházelo ještě něco; Lidunka to upravovala a prosila Vojtěcha za malé strpení. Když to bylo hotovo, šel učitel i malý žák.

Vyšli si za bránu; tráva voněla, osení se lesklo, skřivánek třepetal se v povětří, všude tolik života, tolik lesku, jako by celý svět do-

váděl a prováděl šprýmy. Hošík si poskočil: tu si zvedl broučka, tu si utrhl květinku, tu za motýlem běžel, až se unavil. Pak si sedli na louce; Vojtěch nařezal proutí, udělal mu z něho píšťaly, frkačky a hoch pískal a frkal. Pak mu udělal klec, nalíčil ji v blízkém křoví a pravil mu, až sem půjdou podruhé, že v ní bude pták. Hošík tomu ani věřiti nechtěl, že by Vojtěch dovedl chytit i ptáka. Na louce viděli běhati sysly, v potoku se proháněly rybičky a před nimi na břehu potřásal se konipásek. Vojtěch nechal hošíkovi plnou volnost a ten jí užil v plné míře.

Když se vrátili za večera domů, odevzdal Vojtěch hocha opět Lidunce. Dnes ji viděl o dvakráte víc a Lidunka se ptala, kterak se bratříček choval. Vojtěchovi zbylo ze všeho toho v hlavě vskutku jenom tolik, že dnes viděl Lidunku o dvakrát víc.

Když druhý den Vojtěch vyučoval, byl hošík jako vyměněný. Hned si mu sedl na koleno a ještě než začali se učit, ptal se ho, bude-li brzy pták chycen? Vojtěch povídal, že snad již dnes a že se tam mohou odpoledne podívat. Hošík zatleskal rukama a četl dnes jako když mrská bičem, jako by tím rychlým čtením již již chtěl míti odpoledne.

Když se Vojtěch odpoledne pro něho zastavil, byl hošík celý ustrojen; Lidunka ho přivedla za ruku a pravila, že se už nemohl ani dočkat; matka že ho dnes sama chtěla vzíti s sebou na procházku, ale on že s ní nechtěl jíti.

Když došli dnes na louku, byl ptáček vskutku v kleci chycen; byl to malý střízlíček, jehož těžko chytiti; ten mrkal malým očkem, jako by prosil za osvobození. Vojtěch vyňal střízlíčka z klece a dal ho hochovi do rukou. Ten jaktěživ neměl ještě ptáčka v ruce a skoro se zalekl měkkosti jeho peří, div ho neupustil. Když ale střízlík počal mu do prstíčků zobati a okem po něm se ohlížeti, byl radostí hošík celý bez sebe. Když se dosti nahleděl, vzal mu Vojtěch ptáka a pustil na svobodu. Střízlík poskakoval od větve k větvi a hošíkovi až se oči leskly, když pohlížel za ním, kterak ubíhá dál a dále.

Doma je opět přijala Lidunka a bratříček jí pravil zkrátka, že už s nikým jiným nebude choditi na procházku, leč s panem Vojtěchem.

Tak tedy Vojtěch vodil hocha na procházky skoro každodenně a ze všeho mu jen to vázlo v hlavě, že vidí denně Lidunku o dvakrát více než jindy. Ta pravidelně mu hocha odevzdávala

a od něho přijímala. Vojtěch uvedl do procházek rozmanitost; někdy si sedli s hošíkem a Vojtěch mu povídal, že ho bude učit vypravovat. A hošík musil povídat vše, co věděl o Lidunce. Když váznul, dal mu Vojtěch novou otázku a hošík vypravoval dále. Ani nevěda pozvedal tím hošík jakousi záclonu, která Lidunku před Vojtěchem halila a Vojtěch se dověděl více za jediného odpoledne, než za celý svůj pobyt u Horských. Vojtěch hocha pochválil, že pěkně vypravuje a ten se těšil, že příště zas něco poví. Vojtěch věděl, kdy Lidunka chodí spat, kdy vstává, kterak bratra a sestru strojí, čím se zaměstnává, kam chodí, o čem mluví, co ráda jí — vůbec vše, co malý hošík pověděti uměl.

Jednou pršelo, z procházky nic nebylo a Vojtěch pro ten den přeložil svoji hodinu na večer.

Z kuchyně Horských vešlo se do pokoje a z toho do druhého, v němž obyčejně Vojtěch učil. V prvním pokoji přijímali Horských návštěvy; byl to týž pokoj, jímž přicházívala druhdy Lidunka k učení a z něhož šust lehkých kroků barvíval bledostí Vojtěchovu tvář.

Když dnes Vojtěch do toho pokoje vkročil,

uviděl tam hosti. Vedle paní Horské seděla její sestra, po jiné její straně Lidunčina sestřenice: pak dva mladíci, jež znal Vojtěch ještě ze škol, a o nichž věděl, že mají jmění. Konečně Lidunka; ta byla oděna v růžových šatech.

Když Vojtěch vešel, uklonil se a mladíci ho pozdravili jako dávného známého, ale ovšem jen tak, že mu dali na jevo, že si tím pozdravem odbyli vše, co s ním si zde promluviti přejí. Na to hned starší z mladíků naklonil se k Lidunce a pokračoval v hovoru přetrženém, a jak se zdálo, živém a důvěrném.

Líce Lidunčino bylo červené jako čerstvá malina.

Paní Horská tak mimochodem prohodila, že si dnes zvolil pan Vojtěch nešťastnou hodinu a z učení že asi mnoho nebude.

Vojtěch na to odvětil také jen tak jako letmo, že to zkusí. A vedl mladé učně do druhého pokoje.

Paní Horská měla pravdu, že z učení dnes mnoho nebude a že si zvolil hodinu nešťastnou. Děti počaly vedle něho skoro dovádět — tak dlouhá nastala pausa, než jim Vojtěch vynašel v knize místo, z něhož by četly. Dvakrát, třikrát převracel všecky listy celé knihy a když

hošík náhodou k němu přiskočiv sám na místo v knize ukázal, pokynul Vojtěch, aby četli, ale hodně nahlas.

To byl divný nápad, toto čtení nahlas, které přece musilo pronikat do vedlejšího pokoje a rušit poněkud společnost. To Vojtěch arci v úmyslu neměl a nemýlím-li se, chtěl, aby nebylo slyšet hlasy z vedlejšího pokoje sem. Čtoucím dětem Vojtěch přisvědčoval, ale co četli, přece jen vlastně nevěděl.

Všecko, nač se za tu dobu jeho obrazotvornost zmohla, bylo, že měla Lidunka růžové šaty, tváře že jí zářily, oči se leskly a že byla v živém rozhovoru s mladíkem dobře mu známým. Pak-li že ale na své ucho něco slyšel vůbec, byl to tlukot jeho srdce a hlas, jenž se ozýval v něm.

„Lidunčiny odpolední procházky!“ pravil ten hlas. A dodal jako na odpověď: „Nechodí daleko!“

A na to počala jeho mysl si kresliti fantastické skupiny. Ve všech byla Lidunka s růžovým šatem, s tváří lesklou, očima hravýma; usmívala se, dala se brát za ruku, dala si ruku líbat, dala si očima vypravovat věci tak něžné, že jest jazyk pro ně až neohebný; opětovala

ruky stisk, kolem ucha jí zabzučelo nějaké tichounké slovíčko, jako když muška lítne, pak nastala němost, mlčení, jako když se u vynalézání jemných známek unavíme; seděli vedle sebe, každý myslel jinám, až se tam v dálce přece zas ty jejich myšlénky setkaly, pohledli na sebe, zasmáli se, že se našli, oko plálo směleji, v jeho paprscích byl vzlet, a srdce tlouklo a v ůstech to vázlo — a to byli vesměs jen Lidunka a ten mladík dobře mu známý.

Avšak co je v tom nepřirozeného? Pranic a nelze tu ani, aby člověk něčemu se divil. Lidunka jest mladá, hezká, mladíci mladí, mužní, zámožní — což tu obzvlášního, při čemž by se člověk pozastaviti musil?

To vše se také doslovně ozývalo ve Vojtěchovi.

Pak si je v obraznosti nakreslil na procházkách. Lidunka se vede s tím mladíkem, matka jde za nimi. Jdou kolem nějakého záhonu a Lidunka řekne, že se jí líbí tam ten květ. Mladík odběhne za ním, utrhne jej, Lidunka na něho počká, čímž matka je předejde, mladík jí dá květ, zavěsí jí ruku a než dojdou matky, vymění si několik pohledů tak něžných, tak hlubokých, že jeden zrak z druhého ani

vyváznouti nemůže. Slova jsou zbytečna a jen tak, aby vůbec něco před matkou řekli, mluví ten jeho známý: „Dnes je hezky.“

„Tuze hezky,“ odpoví Lidunka.

„Zdá se,“ přisvědčí matka.

A tím si hovor odbyl svou povinnost.

Pak se jal opět kresliti si v obraznosti nové skupení. Počínalo to opět s Lidunkou v růžových šatech, kterak vstala s židle, kroky její měkce šustěly po koberci — — — — —

V tom se Vojtěch zarazil. Bylo mu, jako by vskutku slyšel ty lehké kroky šustit ve vedlejším pokoji a jako by se blížily k jeho dveřím; počal se chvěti a blednouti v tváři a než se nadál, otevřely se dvéře a před ním stála Lidunka v růžových šatech, se zářící tváří a lesklým okem.

Zda-li to možná? Jest to na posměch pravé jeho fantasii, že tak živě si ji představovala, aneb mu chce sděliti věci, jichž by se i takto byl domyslil?

Oko Lidunčino utkvělo zrovna na Vojtěchovi a zářilo ještě blaženěji, než když ji byl zahlednul ve vedlejším pokoji. Ale něco bylo v tom oku, co vedle neviděl. Při vší té záři mluvila z něho jakási starostlivá sklíčenost a

mohl-li Vojtěch věřiti svému vlastnímu zraku, četl v něm: „Vy ste si právě tvořil obrazy falešné.“

Tato slova zdála se mu v jejím zraku býti utkaná s takou určitostí, že byl až Vojtěch jimi zaražen.

„Falešné obrazy,“ opakoval si Vojtěch jako mechanicky, a když viděl Lidunku před sebou, rozplynuly se mu v nivec jako mlhy.

A Lidunka pravila: „Jdu vám, pane Vojtěše, děkovat jmenem matčiným za vaši laskavost, že mého bratříčka tak mile bavíte na procházkách. Nemůže se vás nikdy ani dočkat a mluví o tom ustavičně.“

Na to Vojtěch něco chtěl říci, ale neřekl ničeho.

A Lidunka pokračovala: „Bude-li pozejtří hezky, nechce vám matinka nechati procházku na vůli. Chceme jíti do Prokopského údolí a matinka vás zve, chcete-li jíti s námi.“

Lidunka to řekla skoro rozpačitě a tiše, a čekala odpovědi. Vojtěch něco vypravil ze sebe, jako že se těší na větší společnost a podobné.

„Budeme sami!“ pravila na to Lidunka s horlivostí tak obzvláštní, jako by chtěla jí udusiti vše, co dále může Vojtěch odpovědět.

Vojtěchovi musil vskutku jakýsi paprslek roznítiti tvář, neboť i na Lidunce byla radost z toho patrna. Ale slovo, jež na to pronesl, bylo chladné. „Těším se,“ řekl, ale tak, jako by vůbec mnoho toho práva neměl, aby se těšil.

„Já ráda chodím k Prokopu,“ řekla Lidunka opět horlivě; „matinka jde tam mně k vůli. Na shledanou, pane Vojtěše!“

Na to se vrátila opět do vedlejšího pokoje. Vojtěch mimovolně slyšel odtamtud nyní jednotlivá slova — mluvili o procházkách; pak slyšel Lidunku velmi nahlas vypravovat, kterak její bratříček rád chodí na procházky.

Zde bylo po učení. Děti jedním hlasem těšily se k Prokopu a Vojtěch jim na to řekl: „To se proběhnem.“

Když se vracel Vojtěch skrze společnost, nebyl více zaražen; skoro vesele si pohodil hlavou a když přišel domů, smál se a nevěděl čemu.

Pak v jeho myšlenkách proběhla tato slova: „Lidunka měla návštěvu, odešla od nich a přišla se ke mně podívat. Škoda, že ji více neučím, abych se jí za to odměnil. Lidunka je hodné děvče, hodné děvče.“

Pak si zamlasknul v prsty a pravil skoro nahlas: „Půjdeme na procházku. Hodné děvče.“

Ten den se vypršelo, druhý den bylo krásně a ještě den na to usmíval a lesknul se celý svět.

Nad Prahou vycházelo slunce a probudilo steré věže, že se leskly jako dívka před zrcadlem. Kavky a vrány poletovaly kolem věží jako havranní vlasy kolem hlavy, když si je děvče přehazuje a stužkami spíná. Ranní život ozýval se sterými hlasy, ale ne plnou silou, neboť v tu dobu ještě dobrá polovice Prahy dřímá.

Horských rodina s panem Vojtěchem vybrala se již záhy z města. Měšťák cítí krásu ranní venku skoro vděčně, abych tak řekl, po labužnicku — neboť si musí pro ni dojít. Aneb se to dnes jen Vojtěchovi zdálo, že to ráno jest krásnější než kterékoliv. Vzduch voněl a Vojtěchovi bylo, jako by nestačil na tu vůni ani čich, ale jako by ji i ve vzduchu viděl. Trávy se leskly rosou, že se to až v očích mihalo a Vojtěch jda s košíkem napřed, často se ohlednul po paní Horské, s kterou šla Lidunka a mladší sestra, zda-li se jim to také zdá. Bezpochyby se jim tak zdálo; často se zastavovaly a Lidunka tu vběhla krokem do pole, tu na louku a brzy měla v ruce kytici z polních květů. Pak se jí nelíbila, zahodila ji a sbírala jinou.

Osení se chvělo leskem, skřivánci jako rakety jeden za druhým stoupali do výše, aby se tam rozpryskli ve sta zvuků.

Vojtěch počal s malým hošíkem dovádět. Dali se na útěk, pak se dohonili a pak čekali, až k nim dojde ženská družina. I malá sestřička se k nim přidala a honili se nyní tři. Jednou sestřička zvolala: „Lidunko, pojď se také honit, budeme tam dříve!“ A Lidunka se jen smála a neodpověděla. I ten smích byl jakýmsi honěním, aspoň naši trojici pobádal, že byli ještě svižnější.

Vojtěchu při tom nebylo dokonce, jako by byl cizím. Byl hostem a bylo mu, jako by byl hostitelem.

Pak Lidunka přece mezi ně přiběhla, ale jen proto, aby prý se bratříček příliš neuhřál; vzala ho za ruku a dovedla ho k matce. Ten se jí tu ale z ruky vymknul a zase běžel k nim. Křičel nazpět, že je u pana Vojtěcha radší a Lidunka ať si tam zůstane, když se jí tam líbí.

Pak přišli ku krásnému údolí Prokopskému; děti sběhly po skalnatých stráních jako kozičky, až o ně paní Horská měla strach; této pomahal Vojtěch s jedné a Lidunka s druhé strany scházet.

Dole posnídali, paní Horská objednala oběd a pak se procházeli. Vojtěch znal údolí a vodil je vždy na místo, odkud mládež vždycky zvolala, že je to hezké.

Do oběda bylo ještě mnoho času, zavedli dole na louce společnou hru. Hráli v obroučky a při tom se stávalo, že každý obrouček, jejž dostal Vojtěch, poslal vzduchem Lidunce. Vojtěch byl jako vyměněný. Jako by se proháněl co dítě doma na louce, ale zde se mu to zdálo ještě půvabnějším. Jednou hodil obrouček tak podivně, že Lidunce vjel přes nastrčenou hůlku až na rameno, ale obrouček vzal ještě i její hlavu do toho a Lidunka byla v tom zamotána, jako křepelička, když se chytí do oka.

Děti vypukly v smích a Vojtěch běžel, aby ji z obroučku pomohl, neboť se sama vymotati nemohla. Ale oba dohromady také mnoho nesvedli a jako by se jim to dělo naschvál, vždy zase obrouček sklesal až na Lidunčin krk. Vojtěch se musil prsty dotýkati Lidunčina krku, jel jimi přes její tvář, ale tak jemně, že ji více hladil; pak musil obrouček vésti přes černé vlasy a druhou rukou držeti její rámě do výšky vytrčené. Děti je obskakovaly smíchem, Lidunka planula ohněm, ale bylo, jako by ráda ty nesnáze

nesla. Konečně byl obrouček vymotán a Vojtěch přihladil jí na čele vlasy, které byly obroučkem uvedeny do nepořádku. Pak vzal jednou rukou Lidunčin loket, v druhé držel její ruku a poučoval ji, kterak má rámě nastaviti, aby obrouček dobře zachytila.

Ale nějak dlouho jí držel tu ruku, jakoby to nebylo snadno k pochopení, co jí řekl. Tiskl jí ruku, aby si to lépe pamatovala a Lidunka tiskla jeho. Oči jejich se leskly, jako ráno to osení drobnou rosou; jakási vláha na ně padla a ta vláha byla na vzájem přítažliva.

Když se opět postavili do kola, bylo na obou vidět jakési zmatení a jako by nyní oba měli obroučky kolem krku. Dělali hrubé chyby a jednou se stalo, že Vojtěch ani nehleděl k obroučku, jenž letěl k němu, ale že zůstal dívati se na Lidunku, na její oči, jako by ty byly těmi obroučky. Pak se zase stalo, že jeho obrouček přeletěl daleko přes Lidunku a letěl až za několik keřů do potoka. Oba běželi tam, dítky za nimi, a nyní chtěla Lidunka, že ona sama musí jej vylovit, když jej nezachytila.

Vojtěch ničeho nenamítal, ale držel ji za ruku, kdežto ona druhou rukou s proutkem po

obroučku lovila. Ten se blížil jenom pomálu ke kraji a když již byl u samého kraje, bylo Vojtěchovi, jako by Lidunka mohla spadnouti do potoka. Zachytil ji rychle svým náručím a držel ji pevně, aby mu nevypadla. A když vylovili společně obrouček, měli radost nesmírnou.

Pak se jim oznamovalo, že jest oběd hotový.

Když zasedli, paní Horská pravila: „Děti, kterak ste se zahřály!“

Děti i s panem Vojtěchem pohlíželi na sebe a děti se smály, že nejsou ani zahřáty, jako pan Vojtěch a Lidunka, a maminka prý že nejméně.

Lidunka tomu nepřipustila, aby maminka činila výminku a zlíbala jí obě tváře, až byly právě tak červeny, jako její.

Odpoledne měla naše společnost v zámyslu pokračovati dle plánu, jejž si byli při obědě rozvrhli. Vyšli si nejprvé vyhledat nějaké krásné stinné místo. Našli je, malý to palouček mezi křovím a usadili se v něm jako ptáčkové v hnízdě; jen že to hnízdo bylo zelené, z palouků a keřů, a ptáci štěbetali lidskými hlasy.

Když tu tak seděli, počal vzduch tlačit. Paprsky sluneční padaly k zemi jako šípy a pod

neviditelnou tíží nehýbala se ni tráva, ni list na keři. Když bzučíc kolem letěla nějaká muška, byl ten její hlas pronikavý: bzučela na poplach. Když letěl motýl, třepetal zemdleným křídlem, jako by se jím do něčeho bořil a nemohl dále. Ptáci vypouštěli divné zvuky, křičeli na sebe a dávali si tajná znamení. Celé okolí přimykalo víčko a chystalo se k spaní. Tíže ta padla také na naši společnost, a když umlkla, zdálo se všechněm, že zaslechli v dáli cosi z temna zarachotit, jako dělovou ránu. Rána ta se opakovala a na obzoru vykoukly šedé mraky jako přední jízda, která tryskem svým oznamuje, že hrubá střelba se blíží.

„Bouřka," pravili všichni jako z jedněch úst a zvedli se a spěchali k malému hostinci, kdež byli požili oběd. Aby byli hned nastoupili zpáteční cestu, na to nebylo možná pomysliti, neboť by bouřka dohonila je co nevidět a zastihla v širém poli.

Sotva doběhli hostince, táhnul již vítr jako zemská hotovost; bral s sebou listí, prach, větve, až všecko zatemnil. Bouře rachotila, blesk koňmo projížděl mraky jako vůdce svoje řady a netrvalo dlouho, padaly k zemi krůpěje těžké a husté.

Naše společnost byla vesela. Pod skromným přístřeškem zdálo se i Vojtěchovi, jako by vesměs náleželi k sobě. Jako by je ta nehoda byla k sobě sepnula; kdežto venku burácel hrom, tulili se k sobě, jako by tím byli silnějšími. Blesk ožehoval denní noc, hrom se rozkládal v Prokopském údolí jako drzý host v přítelově obydlí: ve všech koutech ho bylo plno a nikomu nedal přijíti k slovu. Ale naší společnosti bylo, jako by svou nevoli nad tím musili projeviti vtipkováním a úsměškem. Smáli se vskutku více, než bouře dovedla se vztekat. Vojtěchovi to zodmykalo všecky šprýmovné zálohy: žert z jeho slov jen kypěl a smích až jim vyluzoval slzy do očí.

Jízba v hostinci byla pranepatrna, místo těsné; asi dvě křehké židle a lavice u stěny, to bylo vše, co stálo kolem stolu a nač se mohli naši lidé umístiti. Nebylo možná mnoho si vybrat; sedl si tudíž Vojtěch za stůl na lavici, podlé Vojtěcha hošík, na židle zasedla paní Horská a malá dcera, a Lidunce nezbylo, než aby sedla za stůl vedle Vojtěcha.

Již dávno nebyl seděl Vojtěch vedle Lidunky a nikdy tak, jako dnes. Mohl se jí prstem dotýkati ruky a snad i náhodou se stalo,

že se jich ruce dotkly; ale nebylo více náhodou, že zůstaly při sobě, že se prsty jich proplétaly, že se na vzájem tiskly a že když jeden či druhý něco vypravoval, zůstali okem na sebe hledět, jako by si to musili jestě dotvrditi.

Kdyby byl Vojtěchovi někdo řekl, že se zapomíná co domácí učitel, byl by se mu v tom okamžiku vysmál. Třeba mžikem, ale přestal býti v rodině učitelem; Vojtěch cítil, že jest k nim čímsi poután, že má dnes právo hlásiti se k nim — vždyť s ním Lidunka souhlasila sterými podrobnostmi.

Matka vstala se stolice a šla se oknem dívat, kterak se má s bouřkou a zda-li jest naděje, že se brzy utiší. Vojtěch s Lidunkou také se dívali na bouřku, aniž by se svého místa vstali. Ale jako by ji musili pozorovati jedněma očima: přitiskli čelo k čelu a hleděli společně, až se jim dech tajil. Pak šeptal Vojtěch Lidunce do ucha:

„Já bych si přál, aby bouřka ta trvala celý týden.“

Lidunka jako by dobře neslyšela, přitiskla své ucho až na jeho rty. Vojtěch neopětoval svou průpověď, snad v tom mžiku již ani nevěděl, co byl řekl. Když se paní Horská odvra-

cela od okna, přestali se i Vojtěch s Lidunkou dívat po bouřce. Oči jich jevily zmatek. Bylo, jako by náhle se byli vymkli z nesmírné hloubky; nevěděli, na čem utkvěti a ta hloubka naplňovala dosud jejich duši.

Ve světnici nastalo ticho a zvenčí bylo slyšet, kterak těžké kapky šumíce dopadají země. kterak se skalních stěn chlíštíc teče voda proudem a jak pyšně vykračuje si pod oknem potok, napojen tak bohatými doušky.

„Kterak se dostaneme domů?“ prohodila paní Horská. Ale slov těch nikdo si nepovšímnul; dítky se o to nestaraly a dorostlým se tu vedlo dobře.

Liják přestával, bouře táhla dále, a hrom rachotil opět v dáli jako dělová rána. Nastal drobný dešť a ten trval déle. Bylo již k páté hodině, když Vojtěch vyšel před stavení, aby ohledal cesty, ale brzy se vrátil se zprávou, že se cesty boří a že nemožno ještě jíti.

Za chvíli vyšla paní Horská, a vrátila se s touže zvěstí. Přemítáno na rozličný spůsob, možná-li do města dojíti pro vůz; toť bylo sice možná, ale vůz nemohl přes skály sem. A kdyby mohl, přibyl by sem za pozdní noci.

Pak odešla paní Horská opět do síně a

tam se dala do rozprávění s hostinskou. Ptala se jí, mohli-li by zůstati v hostinci přes noc; ženské v jízbě, v níž právě dleli, a zda-li by pro Vojtěcha s hošíkem bylo někde místa. Po dlouhé úradě nenašli pro tyto dva jiného místa, leč aby přespali v síni. Hostinská slibovala, že má přikrývek a peřin dost, a že tu budou spát jako doma. Podobné nehody že se přihodily už nejednou a že musí býti na ně uchystána.

Když se paní Horská vrátila do jízby, pravila odhodlaně: „Musíme tu zůstati přes noc; ráno se vrátíme do Prahy."

Podivno, s jakou radostí byla zpráva tato uvítána. Dítky počaly skákat a těšily se, že budou dnes spáti jinak, než jak spávají doma. Vojtěch a Lidunka se usmáli, ale neřekli, proč se smějí.

Na to nastal překrásný večer. Vzduch byl čerstvý jako po koupeli, trávy voněly silněji, stromy se leskly nahromaděnou rosou, lašťovky ve vzduchu dováděly, kukačky na se volaly a drozdi pískali jako když si hrají na schovávanou.

Vojtěchovi bylo, jako by tu jaktěživ byl doma, ačkoliv mu chvílemi projela hlavou otázka: „Kterak sem sem přišel?" Něco ho tísnilo a bylo mu, jako by nějakým slovem přece měl se

uvésti. Ale myšlénky tyto nepustily hlubších kořenů a zanikly samy sebou.

Při večeři pravila paní Horská Lidunce: „Naši předvčerejší hosté na to čekali, abych je pozvala s sebou; dnes jsem ráda, že sem to neučinila. Jsme tu více po domácku.“

Vojtěch pochopil, že myslila paní Horská jeho dva známé soudruhy, jež byl uviděl u Lidunky, když měla růžové šaty.

To vyjádření paní Horské Vojtěcha pomátlo, ale ne ve zlém smyslu. Myslil si: „Tam ti na to čekali, a nebyli pozváni; já jsem zde.“

Bylo mu, jako by musil na to něco říci a při nejmenším alespoň se poděkovati. Než to ale k odpovědi přivedl, seznal, že jest již na odpověď pozdě a řekl: „Co se nám tu bude zdát, to se vyplní.“

Paní Horská asi přeslechla jeho slova, neboť jak by pokračovala ve svých dřívějších myšlénkách, pravila: „Někteří lidé jsou až příliš dotíraví; jiní, kteří by měli větší právo, mlčí. Když ty dva lidi vidím, slyším ze všeho jich chování jen: „Máme jmění.“ Člověk může být i ve skromnosti šťastným.“

Vojtěchu bylo jako děcku a nevěděl zase, co dáti v odpověď. Slova ta byla všeobecná a

přece mu bylo, jako by měl za ně políbiti paní Horské ruku. Ale na místo její ruky našel ruku Lidunčinu.

Když hospodská oznamovala, že chce chystat lůžka, vyšla naše společnost před dům a tam si usedla na lávky. Měsíc jim svítil a našly-li se všecky hvězdy na nebi tak, jako se tu našly Lidunčiny a Vojtěchovy oči, pak snadno pochopiti, proč dlouho postály jedna u druhé. Oba se účastnili společného hovoru; ale kdyby každý z nich měl mluviti pravdu, musili by říci, že to, co mluvili, nebyl jich vlastní hovor; pod pokrývkou onoho hlasitého hovoru proudil se jiný beze slov. Jeho říše byla nekonečná a slova se ho štítila.

Když si dávali dobrou noc, políbil Vojtěch paní Horské ruku tak, jako by jí říkal: „To je ten starý dluh.“ A bezpochyby, aby mohl ji políbiti i Lidunce, políbil dříve také ruku její sestřičce.

Lidunka klouzla před prahem a Vojtěch ji zachytiv donesl ji skoro v náručí do světnice; když jí řekl: „dobrou noc,“ chvěla se mu při tom celá duše.

Zavřev za nimi dvéře a vraceje se síní, položil hošíka na postel, již měl s ním společnou,

a sám si vyšel ještě před práh. Cítil, že by ještě neusnul a usednul si na místo, na němž seděla před tím Lidunka.

Jaký ten večer byl krásný! Vojtěchovi bylo, jako by jaktěživ podobné krásy byl neviděl. Vše se tak mile dívalo na něho a Vojtěch jako by rozuměl všemu. Toť ta pěkná krajina, kterou hledal. Tu potůček bublá, skály se lesknou, trávy jsou potaženy měsíčným třpytem jako pěkným snem — a vedle v domě spí Lidunka.

Vojtěcha pojala nevýslovná rozkoš při myšlénce, že spí dnes s Lidunkou pod jednou střechou. Tento pocit měl cosi tak mile tajemného do sebe, že se nedá rozbírati; ale ve tváři Vojtěchově se odrážel úsměvem nejpůvabnějším. Dlel při něm s celou bytostí svou, cítil se šťastným a panenskost toho kouzla naplňovala ho úctou. Cítil blaho tak nevýslovné, že se v něm až roztápěl, cítil se odvahou tak silným, že si mimovolně řekl: „Budu ještě platným členem společnosti.“ Kterak, bylo mu lhostejno.

Pak se v něm ozvaly tyto myšlénky: „Lidunka usíná a sny, jež se k ní dostaví, potáhnou

přes mou hlavu. Já střežím její prah, já střežím její sny a propustím jen ty nejkrásnější.“

Jak dlouho tak seděl, ani sám nevěděl. Kroky času neměly pro něho zvuku, čas se mu stal mimořádným.

Již se zvedal, aby odešel na své lože; měsíc svítil do Lidunčina okna a Vojtěchovi bylo, jako by v okně tom zahlídnul hlavu. Lidunka, ještě skoro celá ustrojena, stála u okna, a když se Vojtěch zvedl, přitiskla hlavu až ku samému sklu. Vojtěch se přiblížil a políbil sklo, k němuž se Lidunka tiskla. Mluvili posuňky a posílali si políbení. Vojtěch spozoroval, že okno má vyhlídku, jež se dá otevřít. Otevření to bylo prací společnou, vykonanou jako šeptmo. Vyhlídka byla aspoň tak velká, by si mohli podati ruce; šeptali si tak zblízka, až se dotýkali rtoma.

„Jdi už spat, Lidunko,“ pravil Vojtěch, maje strach, že k ní vchází chladný vzduch.

Zavřeli opět společně; Vojtěch vrátil se do síně na lůžko a šeptal si: „Přešťastná bouře!“

Pak si ulehl a slyšel, kterak šustí Lidunčiny šaty, ana se svléká; slyšel, kterak si uléhá a zamykaje svoje oči, šeptal si jako v myšlénkách: „Nyní můžete přijít, snové.“

Pro Vojtěcha byl minulý den pohádkou. Rozehrál mu obraznost, a ta i ve spaní házela perličky jako nejčistší šampaňské. Jeho celá bytost vyšla z koupele. Jako by byl omýván vlnami Gangesu a vystoupiv na břeh ocítil se ve společnosti lotosových očí. Na dechu tom okříval, duch dostával perutě, plaché myšlénky se krystalovaly a když se probudil, poletovalo mu na rtech cosi, jež by se dalo přetlumočiti v slova: „Nejsem ztraceným členem společnosti.“

Když se navrátili do Prahy, počal Vojtěch opět pracovati o systémech, kterak by Lidunku co nejčastěji uviděl. Vybíral jí čtení ze všech knihoven, nosil jí je a nabízel se, kdyby něčemu nerozuměla, že jí ochotně vysvětlí. Snad že Vojtěch náhodou vybíral čtení, jemuž méně rozuměla, aneb že Lidunka nerozuměla schválně — Vojtěch musil vysvětlovati často a dlouho.

Nešťastná náhoda převzala část Vojtěchovy úlohy.

Jedné noci osvětlil Prahu rudý požár. Ohromný sloup plamenný vyšlehl k obloze — na hoření Vltavě hořely mlýny. Lid se hrnul k nim a jiskry se rozbíhaly od nich.

Poblíž mlýnů bydleli Horských, a co lidé běželi k plamenům, spěchal Vojtěch k Horským.

Obydlí jich bylo v nebezpečí, v pokojích vládl zmatek a všickni skládali nejpotřebnější věci, kdyby neštěstí je hnalo na útěk. Vojtěch pomáhal a strávil s nimi celou noc.

Druhý den minulo sice nebezpečí, ale stálo rovněž tolik práce, aby se vše uvedlo opět do pořádku. Ale netrvalo ani pět dní a požár vypukl opět v sousedních mlýnech s prudkostí takovou, jako předešlý. U Horských nastala opět noc neklidu: skládalo se nářadí a chystali se každým mžikem k vystěhování. Vojtěch opět byl na místě po celý čas a odběhl-li, činil to proto, aby jim mohl dáti zprávu o požáru, je-li více či méně nebezpečným.

I ten požár minul bez neštěstí pro rodinu, jíž Vojtěch pomáhal. Avšak zděšení se zmohlo celého okolí a bylo, jako by během několika dní musil vypuknouti požár ještě po třetí. Jedna řada hořeních mlýnů byla ještě netknuta a lidé pravili, že se našly hrozebné listy, jež i těmto mlýnům předpovídají záhubu. A tyto mlýny stály Horským nejblíže.

V rodině bylo teskno. Hrůzy několika nocí vedly tu jediné slovo a k tomu se přidružila nejistota, že není ještě všemu konec.

Ani Vojtěch, ani Lidunka po ten čas ne-

promluvili na se něžným slovem; byloť tu nebezpečí jediným velitelem.

Když po druhém požáru odcházel Vojtěch od Horských, ptala se ho Lidunka s bázní: „Přijdeš zas brzo k nám, Vojtěše?"

„Nepřeji si, abych zas musil brzy přijíti," odpověděl Vojtěch.

„U nás je velmi smutno," vzdechla si Lidunka.

„Cítím to," podotknul Vojtěch.

„Mně se velmi stýská, když tu nejsi. Prosím, přijď brzy k nám."

Dítky se za těchto dní neučily, ale Vojtěch se dostavil velmi brzo. Když tu byl, byla Lidunka skoro bez starosti; bylo jí, jako by se jim ničeho přihoditi nemohlo, je-li Vojtěch přítomen. Když odcházel, upjala naň Lidunka opěť prosebný zrak, aby ji nezůstavil na dlouho nejistotě. Jako by ten příští požár záležel na Vojtěchovi a on svou přítomností u Horských všecko odvrátiti mohl — tak důvěřovala mu Lidunka.

Vojtěch po mnoho dní vskutku odcházel odtud jen k jídlu a večer ke spaní; ostatní všechen čas trávil u Lidunky.

Minul týden, minuly dva; předpovídaný

požár nevypuknul, zděšení minulo a lidé v končinách těch šli již za svým zaměstnáním. Počalo se i zapomínati na to, co se přihodilo a i u Horských vrátilo se opět vše do bývalých kolejí. To ale pravda bylo posud, že se Lidunce stýskalo i nyní, nebyl-li Vojtěch zde. A Vojtěch? Jako by nějaké nebezpečí odvrátiti musil, dostavil se často, velmi často a mladí ti lidé setkali se vždy tak, jako by se léta byli neviděli. Když se spatřili, vše bylo dobře.

Zatím se vyskytla příležitost, jež učinila s Vojtěchem hotový převrat. Město i země chystala se k oslavě památky jednoho z veleduchův umění a na oslavu tu se pomýšlelo i řadou esthetických přednášek. K těmto přednáškám padla volba na Vojtěcha; Vojtěch volbu přijal a počal se připravovati na své první veřejné vystoupení se vším opravdovým úsilím. Všecky své vědomosti sebral tu jako v kytici. Bojovníky ducha oslavovat, stalo se mu již v dětství nejmilejší náruživostí, jim dával přednost ve všech svých učeních; by se s nimi seznamoval, odřekl se všech výhod nějakého postavení; by od svého záměru nebyl odveden, volil chudobu a poněvadž byl tomu záměru věren, zakoušel příkoří ve všech domech, v nichž

vyučoval. Cesta se najednou před ním rozevřela nová, a duch jeho po ní zahořel se vší prudkostí. Co mu bylo vytýkáno za nepraktické co učiteli domácímu, to před ním vzplanulo mohutně a zdálo se mu, že jest v něm alespoň z části zosobněn ušlechtilý vzlet celého národa. Co bylo posměšné dětem, nebude posměšným veřejnosti. Máť obecenstvu tomu přiblížiti tajné boje o velkou ideu, máť mu znázorniti podstatu ducha, k němuž celou bytostí přilnul. Vkus značí člověka — a Vojtěch měl býti strážčem tohoto vkusu.

Vojtěch se cítil šťastným v této nové úloze.

Dojem, jehož svými přednáškami dosáhl, byl veliký. Podařilo se mu docela, roznítiti obecenstvo pro myšlénky své a Vojtěch pojednou byl ve všech ústech.

„Nebudu neplatným ve společnosti,“ ozývalo se nyní ve Vojtěchovi s plným vědomím. Našel sebe a počal pracovati o tom, aby přivedl sebe k platnosti. Sdíleti se, bylo mu potřebou; sdíleti se mnohým, všechněm — jak půvabné to lákadlo!

Kdysi přišel Vojtěch k Horským a našel Lidunku zamyšlenou. Na cestě byl potkal jednu z Lidunčiných příbuzných a zdálo se mu, že

uhodl příčinu, proč byla Lidunka v zamyšlení. Lidunčini příbuzní Vojtěchovi nepřáli, poněvadž se jim nedvořil a jako bývá obyčejem, že se o mladíka, hlásícího se k rodině, stará celé příbuzenstvo, tak bylo i zde. Příbuzná Lidunčina vzala si na práci, aby vypátrala celou konduitu Vojtěchovu a seznala ji tak dalece, jak dalece jí rozum stačil; co věděla, věrně vyřídila paní Horské.

„Jsi smutna, Lidunko," řekl Vojtěch.

„Jsem rozmrzelá, že se o nás starají lidé nešlechetným spůsobem."

„Byla zde, vím to."

„Vypravovala o tobě, že jsi hejřilem, že piješ a hráš v karty. Nedovolím takové utrhání."

Vojtěch se zamyslil a po chvíli pravil: „Bylo to jednou pravda, Lidunko. Když sem neměl večer kam chodit, chodil sem tam, odkud mne nikdo nevyháněl."

Lidunce se zalesklo oko; podala Vojtěchovi ruku — věděla ť, nač narážel.

„Další osud náš nezáleží na nikom, leč na naší vůli, Lidunko," řekl na to Vojtěch. „Zdaří se, budeme-li chtíti."

„Chtějmež," pravila Lidunka.

Když přišla paní Horská do pokoje, našla

Vojtěcha s Lidunkou v obejmutí. Nelekli se příchodu matčina. Paní Horská pravila: „Měla sem vás co bránit, pane Vojtěše.“

Vojtěch vzal Lidunku za ruku a veda ji k matce, pravil: „Nedostanu-li výpověď, když vás požádám, abych se mohl příště učiti od Lidunky — chci býti jejím učněm “

„Milujete se,“ pravila matka „Od učitele sem dceru vzdáliti musila, od syna nemohu. Milujte se dále.“

„Teď teprva počnou naše procházky!“ zvolal Vojtěch a oba zlíbali matce ruce; šlo jim to z nejupřímnějšího srdce.

* * *

V uličkách podél hoření Vltavy v Praze chodíval opět k večeru bledovlasý muž. Nespěchával a tvář jeho byla vesela. Děti tam ještě více dorostlo, a ty tvořily skupeniny četné a mnohem více hluku. Když se mladý muž blížil, zdála se jim ta jeho veselost jako vhod. Z daleka už křičely; „Hoďte nám krejcar!“ Ale rozdíl byl ten, že zahlednuvše ho, volaly: „Už jdou!“ a takto z něho udělaly množný počet. Vojtěch vskutku nechodil sám: vodil si za ruku svou

ženu. Ale na ten množný počet, jejž udělaly děti, mělo bezpochyby mnohem více vplyvu to, že jim házely dvě ruce po krejcaru. Utvořily se také dva tábory; jedni zůstali věrni Vojtěchovi, druzí se srazili k té straně, kam padl peníz od mladé paničky.

Když ten párek došel domů a zazvonil u chodby, přiběhli mžikem hošík i děvčátko k nim, děvče vzalo za ruku svou sestru, hošík Vojtěcha. Zasedli si pak všickni k vyučování, ale tak, že Vojtěch musil vypravovati sám a činil to tak, že ho poslouchali rádi.

Aby se ukojila i ta malá část čtenářek, která se jistě zeptá, měl-li Vojtěch pak přece také nějaké pevné postavení — na to odpovídá spisovatel v rozpacích, nemaje dosud o tom určitých zpráv. Ale dle jeho mínění to neškodí.

OBSAH.

